

Werken. Deel 11. Alleen in de wereld. Deel 2

August Snieders

bron

August Snieders, *Werken. Deel 11. Alleen in de wereld. Deel 2*. Maatschappij 'Voor God en 't Volk', Antwerpen 1925

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/snie001alle03_01/colofon.php

Let op: werken die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn.

VIII.

De Zuster van liefde.

Mijnheer Golden, of hoe men hem dan nog noemen wil, zal den moed niet hebben Adriana te berispen, omdat zij de moeder van Sybrand, onaangediend, boven liet komen; ook zal hij geen woord zeggen over 't geen hem, noch over 't geen het meisje betreft: onmiddelijk spreken, vooral niet na eene zoo hevige gebeurtenis als die, welke er heeft plaats gehad, is overigens zijne gewoonte niet.

Adriana's hart jaagt, nu zij naar boven gaat om te vernemen of Mijnheer Golden hare diensten niet noodig heeft; op haar geklop volgt geen antwoord en als zij aarzelend de deur open doet en zonder te verschijnen, 'Mijnheer Golden' zegt, hoort zij zijne stem, die echter ditmaal zeer welwillend klinkt;

't Is wel, Adriana; maak u niet ongerust; ik verlang nog wat alleen te blijven; kom straks terug, kind!'

Met een jagend hart trekt het meisje de deur weêr toe en wankelt eer dan zij gaat, naar beneden.

Wat is er in die weinige minuten in de kamer van Mijnheer Golden voorgevallen? Geen hoog woord heeft Adriana gehoord en hierdoor zou men kunnen veronderstellen, dat er eene vriendschappelijke uitleg-

ging tusschen Mevrouw en Mijnheer Golden heeft plaats gehad - natuurlijk, omtrent de betrekkingen van Adriana met Sybrand. Van de andere zijde duurde dit bezoek kort - voorwaar! een slecht voorteken. En dan, Mevrouw heeft met geen oogslag Adriana gezocht toen zij heen ging, en Mijnheer Golden was blijkbaar in een slechte gemoedsstemming toen zij boven kwam,

En Sybrand die niet komt, zooals hij gewoon is te doen!

Adriana gaat in de veranda: alles zou buiten rustig zijn, zonder het bruisen der zee; zij keert in het salon terug, waar zij geen ander gezelschap vindt dan de pop van Claudine, die, in volle parade en op den rug, op het vloertapijt ligt. Claudine, en misschien zelfs de onzichtbare meid, zijn reeds te ruste, en boven Adriana's hoofd, op de eerste verdieping, houdt Mijnheer Golden zich doodstil.

Nogmaals gaat het meisje in de veranda en wacht.

Had Adriana eenige stonden vroeger in de veranda gestaan, zij zou wellicht de twee zwarte gestalten, moeder en zoon, naar het strand hebben zien afdalen: zij waant hem verre van daar en hij is zoo dichtbij geweest ten prooi aan eene diepe smart!

Het wachten is te vergeefs. Eindelijk sluit Adriana de villa, toeft nog een oogenblik voor de gesloten deur, gaat naar de lamp, heeft den moed niet het licht uit te draaien, keert terug naar de deur om een blik naar buiten te werpen, en met het lamplicht draait zij ook het lichtje der hoop uit.

Het meisje tikt aan de deur van Mijnheer Golden: geen antwoord. Toch wel: zij meent eene stem gehoord te hebben. Zacht opent zij de deur en ziet door de spleet dat de oude man te bed ligt en slaapt. De kaars brandt nog in de pijp van den blaker; het licht schijnt echter in het gesmolten was te stikken en flikkert nu en dan slechts eens helder op.

Het hoofd van den ouden Golden ligt midden op het kussen, en indien hij zijne oogen opent moet hij de lange slagschaduwen zien die, tengevolge van het wiegelend licht, van tijd tot tijd langs de witte zoldering schuiven; doch hij slaapt en Adriana wil zijne rust niet storen. Zij sluit de deur en gaat behoedzaam naar hare kamer.

Thomas Golden slaapt nochtans niet: hij heeft de bewegingen van het meisje wel bemerkt, doch hij weet niet wat hij Adriana van het gebeurde moet meêdeelen. Morgen, morgen denkt hij, en koortsig woelt hij op zijne legersteê.

Van tijd tot tijd sluimert hij echter in, maar dan droomt hij van die duivelsche pop, met haar lachend en verleidelijk gezichtje, die de rust van zijn leven gestoord heeft, en hem nog vele moeilijkheden op den hals jagen zal. Zie, daar staat zij aan het voeteinde weêr te spotlachen, den ouden man uit te dagen en te sarren, en als hij boos naar haar stamp, lacht zij nog harder.

Een oogenblik geleden heeft hij, in dien droom, alle gaten en reten gestopt, om haar te beletten in de kamer te dringen, en zich met een vreeselijk groot voorsnijmes gewapend: doch al die voorzorgen dienen tot niets, want zie, daar staat de heks alweêr! Ze wandelt nu uitdagend met het hoofd in den nek en den krop vooruit, als een pronkende duiver, en of ze zeggen wil: 'ik lach u vierkant uit.'

't Is nu wel degelijk Mevrouw d'Engelgrave, en de oude man voelt zijn bloed koken en zijnen haat immer grooter worden.

Wakker geworden tracht hij het denkbeeld aan die pop te verzetten, doch ingesluimerd ziet hij ze weêr in volle glorie voor het bed zitten, waar ze met zoo'n ontzaggelijke naalden zit te breien, dat de punten den ouden man in de oogen dreigen te steken. Wel is

waar weert hij die naalden zooveel mogelijk af, doch de breister let er niet op, en doet de vreeselijke naalden als dreigende molenwieken voor zijne oogen draaien. Ze zegt hem niet wat ze breit; maar hij weet het: 't is zijn doodshemd - en dat gebreid hemd komt hem in 't geheel niet wonderlijk voor, maar hij vindt het akelig dat juist de vrouw die hij haat, dit openlijk voor zijn bed doet. Dat doet wel eenigszins aan den beul denken, die het laatste toilet van den veroordeelde maakt

Doch 't is nu Mevrouw d'Engelgrave niet meer; 't is de dood, in het kleed-pompadour dat de pop onlangs droeg, en de dame buigt zich over hem heen, zoodat zij hem schier versmacht, en zij geeft hem een kus op het voorhoofd; doch hare lippen zijn kouder dan het koudste ijs dat aan de Noordpool kan gekapt worden, en zij laten eene, ik zou schier zeggen, brandend-koude plek achter.

De oude man ligt stijf alsof hij versteend is; de oogen zijn strak open; hij ziet, hij hoort, doch alles heeft iets nevelachtigs; zich bewegen, om het monster dat hem versmacht van zich af te schudden, kan hij niet. De adem dreigt hem te ontsnappen; hij wil roepen, doch stoot enkel een machteloos geluid uit, dat zelfs niet door den zwakken scheidsmuur dringt, achter welken Adriana wakker ligt.

Allengs verdwijnt dat ijselijk visioen, en als de oude man, wien het zweet op het voorhoofd perelt, zich een oogenblik wil opbeuren, voelt hij dat de kracht hem ontbreekt, en die afschuwelijke pop hem letterlijk machteloos heeft gemaakt.

's Morgens is Thomas Golden zò ziek, dat hij te bed blijft, en Adriana en Claudine - de pop is gelukkig afwezig - bleek bevend en vol ontzetting bij zijn bed staan.

Adriana weet niet wat aanvangen. Eindelijk denkt

zij aan Sybrand, schrijft eenige woorden op een visite-kaart en gelast Claudine naar *Villa Rosa* te gaan, ofschoon de oude man nu vermoeid is ingeslapen.

Nu Adriana wat later beneden komt, ziet zij eene haar gansch vreemde gestalte de villa naderen: 't is eene kloosterzuster, die de hand geeft aan kleine Claudine.

De Zuster gaat snel, te snel voor het kind, want dit trippelt haast hijgend naast haar, en vermoeit zich des te meer dewijl het onophoudelijk spreekt.

Adriana vermoedt wel, wie die verschijning is, in haar donker zwart kleed en witte kap: 't is de zuster van Sybrand, 't is Theodora, voor wie zij, uit de gesprekken van den broeder, eene zoo groote bewondering, eene zoo heilige vereering heeft opgevat.

De non treedt de veranda binnen en staat voor Adriana.

'Mejuffer Daliski,' zegt ze, en de toegesprokene grijpt de hand der Zuster, buigt zich en kust ze alsof zij de relikwie eener heilige vereerde.

Theodora beurt het meisje op en trekt haar zusterlijk tot zich.

'Gij zijt mij lief, Adriana,!' zegt ze; maar nu heb ik haast: leidt mij bij het ziekbed van mijn vader!'

'Van uw vader, Zuster?' stamelt Adriana verwonderd.

'Hoe, gij weet niet dat Mijnheer Golden onze weêrgevonden vader is?'

'Neen, neen!.... Mijnheer Golden....'

'Is de burggraaf Henri d'Engelgrave; is de vader van Sybrand en van mij!'

'God, mijn God, wat zegt ge!'

'Ik zeg de waarheid.'

Alles draait en wiemelt voor Adriana's oogen; alle gevoelens, smart, vreugde, verwondering, ontzetting wellen gelijktijdig in hare geschokte ziel op, en zij dreigt te vallen.

De Zuster is reeds weg en naar boven; geruimen tijd zit het meisje bewegingloos neêr, vóórdat de kalmte min of meer terugkeert, vóórdat zij andermaal eenigszins denken kan, zonder dat zij echter den toestand kan ontwarren, waarin zij zich bevindt.

Sybrand's vader, de vader van die heilige Zuster - dus ook de echtgenoot van die statige en schoone vronw, die haar gisteren avond als eene verschijning is voorbij gedreven! In al de onverwachte en schokkende tooneelen, die zich nog noodwendig zullen opdoen, zal zij, de arme vreemde ingedrongene, natuurlijk, verpletterd en vergeten worden. Toch wil zij naar boven, om te doen zien, dat zij haren post aan het ziekbed van een ouden man niet zoo lichtvaardig verlaten of afgestaan heeft.

De vader slaapt nog; de Zuster staat bij het bed; zij heeft den toestand van den zieke waargenomen, en nu Adriana binnenkomt, zegt ze fluisterend:

‘Wees zoo goed een dokter te doen ontbieden.’

‘Zou er gevaar zijn, Zuster?’ vraagt Adriana onrustig.

‘Gevaar? neen; maar toch is Mijnheer d'Engelgrave niet wel.’

Adriana spoedt zich naar beneden, en pas heeft Claudine de villa verlaten, of Sybrand komt binnen - de zoolang verwachte Sybrand. Ook snelt het meisje hem te gemoet, en 't is of beiden bij ingeving weten, dat zij elkander pijnlijke, of ten minste ontroerende, tijdingen hebben meê te deelen.

Noch deze, noch gene zegt een woord: er is zooveel verschillend nieuws dat men niet weet waar te beginnen; doch Adriana denkt niet aan zich zelve; zij denkt aan 't geen Zuster Theodora haar gemeld heeft, opzichtens den vader, en op ontroerden toon zegt zij:

‘Uw vader slaapt; doch uwe zuster is bij hem.’

‘Ik weet dat zij daar is,’ antwoordt Sybrand, doch er niets opgewekts in den toon zijner stem.

‘Verheugt het u niet dat die goede Mijnheer Golden, de beschermer van Adriana, uw vader is?’

‘Ja, dat maakt een goeden indruk op mij; doch het grieft mij dat die ontdekking zooveel pijnlijke gevolgen heeft en nog hebben zal.’

‘Ik wil u niet vragen, welke; maar als ik in deze eenige schuld heb, met u door Claudine te doen verwittigen, vraag ik u om versoening; ik wist op dat oogenblik niet dat Mijnheer Golden uw vader was?’

‘Hoe, heeft Mijnheer Golden - ik kan mij nog niet gewennen aan dat woord “vader” - heeft Mijnheer Golden u niets meêgedeeld over zijne ontmoeting met mijne moeder?’

‘Neen.’

‘Zelfs niet over den uitslag van het gesprek, dat ten uwe opzichte gevoerd werd?’

‘Ten mijnen opzichte?’

‘Ja, want mijne moeder die zich verzet tegen onze verdere betrekkingen, wilde Mijnheer Golden verzoeken zich in die tegenkanting bij haar te voegen, tot dat een oppermachtig persoon, dien zij hier niet aanwezig dacht, uitspraak over den toestand gedaan had.’

‘Waarom zich met mij bezig houden!’ mompelt Adriana en slaat in verwarring de oogen naar beneden.

‘Die ontmoeting,’ hervat de jongeling, ‘heeft blijkbaar beiden diep ontroerd, te meer omdat zij juist niet erg vriendschappelijk, niet erg verzoenend schijnt geweest te zijn.’

‘Nogmaals ten mijnen opzichte?’ vraagt ze en heft de oogen, door tranen overwolkt, naar den jongeling op.

‘Neen, ik denk aan den toestand zelf, waarin vader en moeder zich bevinden. Begrijpt gij, Adriana, dat die vader, nog geen woord van verzoening over de lippen heeft laten komen na eene zoo lange ver-

wijdering? Iets dergelijks verstaat ge niet, gij met uw zoet en liefderijk hart!’

‘Maar Mijnheer Golden is toch geen boos man!’

‘Zoo spreekt gij, die hem kent en zoo zeg ik ook van mijne moeder: neen, die is geene booze vrouw, en wij moeten dus beiden over zooveel brandenden haat verwonderd staan. Ik veroordeel den man niet die mijn vader is, doch ik vind geene plicht in mijne moeder, en ik wil deze ook verdedigen ten koste zelfs van mijn bloed.’

‘Gij hebt wel gelijk, Sybrand.’

‘Mijne moeder is ten minste bij mij gebleven; mijn vader is weggegaan zonder zich om ons te bekommeren. Drie-en-twintig jaren houdt hij zich verre van mijne zuster en van mij, zóó verre dat wij, eenige dagen geleden nog in den waan verkeerden, dat hij overleden was. Ik ontmoet hem hier op het strand, hij hoort mij mijnen naam uitspreken en hij zegt niet; “ik ben uw vader,” en als mijne arme moeder hem ontmoet, meenende zich tot een vreemdeling te wenden, laat hij haar met wanhoop in het hart weggaan.’

‘Veroordeel hem niet, Sybrand.’

‘t Is waar, hij ook moet zijne redenen doen gelden; doch op het oogenblik dat mijne ongelukkige moeder meer alleen staat dan ooit, mag ik haar niet verlaten. Ik ben geen kind meer, Adriana, ik ben man genoeg om thans tegen de moeilijkheden des levens te kampen.’

Er is vastberadenheid in de stem des jongelings, en toch zijn zijne anders zoo vriendelijke oogen met tranen gevuld.

‘En echter is er één punt, waarin ik meer tot mijn vader getrokken wordt, dan wel tot mijne moeder: het is datgene waarin Adriana optreedt.’

‘Laat mij in al deze groote gebeurtenissen terzijde; ik gevoel meer dan ooit dat ik op dit oogenblik en

in deze onverwachte familie-ontmoeting misplaatst ben.’

‘Neen, neen, neen!’

‘De kinderen hebben toch zeker meer recht het ziekbed des vaders te omringen dan eene vreemde, en aan de betere bewaking dan aan die eens engels, kan uw vader niet toevertrouwd worden.’

‘Gij zijt hier nog altijd ten uwent, en wij zijn er nog vreemdelingen.’

‘Ik kan nochtans niet nalaten mijnen vader van al het gebeurde te onderrichten, en deze, ik ben er zeker van, zal verlangen dat ik heenga, zoodra de gelegenheid zich aanbiedt.’

‘Doelt gij op de tegenkanting mijner moeder?’

‘Neen, ik beoordeel den toestand niet van deze, noch van eene andere zijde die uwe familie betreft, ik beoordeel hem het eerst van mijne zijde.’

‘Ik zou u niet gaarne zien heengaan, Adriana! Beloof mij dat gij niet vertrekken zult.’

‘En indien ik heenging, zoudt gij dan denken dat ik niet zou verlangen u weêr te zien?’ en onder het mompelen van die woorden buigt zij het hoofd, om den blos op hare wangen te verbergen. ‘Ga nu stil naar boven, en gedenk dat er geschreven staat: eer uwen vader.’

‘Dat zal ik,’ antwoordt de jongeling.’

Nu de jongeling eenige minuten later weêr beneden komt, omdat de koortsachtige slaap van zijn vader voortduurt, ziet hij Adriana niet meer: in afwachting zet hij zich in de veranda. Hij heeft er overigens behoefte aan om alleen te zijn.

Waar is Mejuffer Daliski?

Zoodra Sybrand naar boven is gegaan, heeft zij eenen shal omgehangen, haren stroohoed opgezet en de villa verlaten, om zich naar *Villa Rosa* te begeven. O, zij heeft met haar fijnen en doorzichtigen geest begrepen, dat zij een der hinderpalen is voor de verzoening tus-

schen de zoo verspreide elementen in de familie d'Engelgrave; zij weet nu dat de moeder haar vijandig is, en dat ook zij de hinderpaal zijn zal voor eene duurzame vriendschap tusschen moeder en zoon.

‘Naar Mevrouw d'Engelgrave,’ heeft zij gezegd; doch naarmate zij de villa nadert, ontzakt haar ook de moed. Toch gaat zij voort en in eene soort van bedwelming zegt zij tot een dienstmeisje, dat in de voorkamer trippelt en - niets doet: ‘Mevrouw de burggravin,’ maar als het meisje haar een stoel heeft toegeschoven en is heengegaan, overvalt Adriana een doodelijken angst, en zij zou de villa ontvlucht zijn, ware de deur niet andermaal open gegaan.

't Is echter Mevrouw niet, die binnentreedt, maar nogmaals het dienstmeisje, dat wel degelijk van plan is om iets te onderscheppen van 't geen die vreemde bezoeker aangaat, voor welke zij blijkbaar niet den minsten eerbied heeft; want zij gaat voort met nu hier dan daar eenig voorwerp te verschuiven, met nu eens aan het raam te gaan piepen, of neuriënd aan de bloemen, die magertjes in de veranda groeien, te frutselen.

Weet zij iets van de betrekking van den jongen heer met de.... piano-meesteres? Ofwel vermoedt zij iets dramatisch, na de hooge woorden, die in de laatste dagen zoo herhaalde malen in de villa geklonken hebben, en waarvan het dienstdoende personeel: een groom, een kamermeisje en een keukenvorstin, al lichtelijk een enkel woord zal opgevangen hebben?

't Is zelfs, stipt genomen, een geluk dat die onbeschaamde schildwacht zich dàar bevindt, want zonder deze had het meisje zonder twijfel de vlucht genomen, zoo verwonderd is zij nu over hare stoutheid.

Terwijl Adriana, met het hoofd gebogen en de handjes gevouwen, zit te wachten, verschijnen eensklaps het borstelig hoofd, de stompneus en de bolle wangen

van den groom in de spleet der deur, en *psst psst* klinkt het. Dat is het teeken, want het dienstmeisje verdwijnt langs de veranda, als de zijdeur langzaam geopend word, en de statige en in 't zwart gekleede Mevrouw d'Engelgrave verschijnt.

‘Wat verlangt ge, Mejuffer?’ zegt ze, niet zoo stroef, niet zoo barsch als hare houding het zou aangeven, maar toch ook niet vriendschappelijk, niet bemoedigend; want de aangeslagen toon ontnemt bij Adriana het laatste greintje moed, en als eene plichtige zakt zij op de knieën en de oogen met hare handen bedekkende, snikt zij.

Die beweging hoe eenvoudig en natuurlijk ook, wordt door eene vrouw als Mevrouw d'Engelgrave niet in dien zin opgenomen; zij denkt dat men haar verteederen en alzoo winnen wil, om hare goedkeuring tot een huwelijk te bekomen.

Een glimlach loopt over hare dunne lippen. Zoo'n tooneel heeft zij reeds zoo dikwijls, zelfs elders dan op de tooneelplanken gezien, dat het haar inderdaad moet doen glimlachen, en toch spreekt er iets zóó waar, zóó ongekunsteld in de houding van het meisje, dat zij den moed niet heeft de verpletterende woorden te uiten die op op hare lippen trillen.

‘Waarom knielt gij voor mij?’ zegt ze, en ze voegt er ditmaal het beleefde ‘Mejuffer’ niet meer bij.

‘Omdat ik denk u bedroefd te hebben, Mevrouw, en is dit zoo dan bid ik u om vergiffenis.’

De woorden en de toon waarop zij uitgesproken worden, wijzigen de vluchtige gedachte der moeder; deze zou de geknielde hebben moeten opbeuren, doch dat kon zij niet van zich krijgen, want zij beschouwt Adriana als eene plichtige, die haar het dierbaarste wat zij bezit en waarop zij zoo trotsch is, heeft ontroofd.

‘Ja, “zegt zij,” gij hebt mij bedroefd, erg bedroefd - om zelfs geen ander woord te bezigen - en van de andere zijde beklag ik u, omdat gij u zelven eenen droom hebt voorgespiegeld die nooit waarheid worden kan.’

‘Welken droom, Mevrouw?’ stamelt Adriana en zij heft de angstige oogen tot de ongenadige vrouw op.

‘Dien van den naam en de fortuin mijns zoons te bemachtigen.’

‘Ik, Mevrouw? ik?....’ en Adriana richt zich snel op; hare natuurlijke fierheid keert in houding, gelaat en toon terug. ‘Ik, ik zou den naam en de fortuin uws zoons hebben willen bemachtigen?’

‘En wat zou anders uwe bedoeling geweest zijn?’ houdt Mevrouw koel en onverzettelijk vol.

‘Nooit eene oneerlijke, nooit eene voor mij vernederende!’ en het meisje bloost.

‘Vernederend?’

‘Ja, vernederend voor mij, Mevrouw, indien ik ooit zulke gedachten jegens uw zoon gekoesterd had. Nooit heb ik over de gevolgen van die genegenheid nagedacht.’

‘Dat is zóó stil, zóó zoet, zóó eenvoudig gezegd; er ligt zóóveel heilige reinheid over dat kinderlijk-lief wezen verspreid; er spreekt zóóveel engelen-oprechtheid uit het vochtige oog, dat Mevrouw getroffen is en eenige stappen van hare hoogte afdaald. Misschien is het geen zoo lofwaardige indruk; misschien heeft zij enkel bemerkt dat zij dit meisje veeleer met zachtheid, met een beroep op haar gevoel, dan wel met hooghartigheid zal doen plooiën.

‘Het grieft mij wel, Mejuffer,’ zegt Mevrouw oneindig zachter dan zij vroeger sprak; ‘maar die scheiding zal moeten plaats hebben. Niet alleen de laatste familieverwikkelingen, welke u niet teenemaal onbekend

moeten zijn, gebieden zulks, maar ook, duld dat ik u die opmerking make, stand en rang van burggraaf Sybrand d'Engelgrave. Uw aandringen....'

'Vergeef mij, Mevrouw,' zegt Adriana, hare tranen wegwisschende, 'ik dring niet aan... Ik ben tot u gekomen, omdat ik weet dat ge met groote moeilijkheden te kampen hebt, en ik deze van mijne zijde niet vergrooten wil. Uw zoon is slechts op één punt van u gescheiden, en dat punt ben ik. Welnu, ik kom u zeggen, Mevrouw, dat ik zal heen gaan, dat ik alles zal opofferen om u eenige smart te sparen; ik kom u zeggen....'

De tranen overweldigden andermaal Adriana's oogen.

'... dat, als ik u, zonder daarvan bewust te zijn, bedroefd heb, ik u vergiffenis vraag.'

Is Mevrouw nu overwonnen? Neen, zij heeft al te veel levensondervinding om, helaas, niet achterdochtig te zijn. Die bittere ondervinding, die al onze begoochelingen wegneemt, maakt ons daarenboven wantrouwig jegens anderen; zij benevelt ten slotte dermate den geest, dat men zelfs de oprechtheid van een kind zou verdenken: - ook dit was het geval met Mevrouw, en terwijl zij hare donkere oogen doordringend in die van Adriana laat rusten, zegt zij plotselings, zonder omwegen, zelfs met nadruk:

'Wie heeft u gezegd zoo te handelen, lief kind?'

'Wie zou het mij hebben kunnen zeggen, Mevrouw! Mijnheer Golden is ziek, ik heb hem nog niet gesproken sedert Mevrouw in de villa geweest is; Mijnheer Sybrand wilde mij integendeel de belofte doen afleggen, dat ik niet zou heengaan.'

'Vergeef mij, ik heb aan die woorden eene niet zoo scherp afgeteekende bedoeling gegeven als ge misschien denkt....'

'Och, Mevrouw, ik denk op dat alles zoo diep niet na.'

Mevrouw heeft nu de overtuiging dat zij hier met iemand te doen heeft, die zonder eenige bijbedoeling te werk gaat. Zij is dan ook niettegenstaande hare uiterlijke strengheid, niet ongevoelig en besluit er toe, Adriana met meer welwillendheid te behandelen.

Die kleine toegeving neemt echter den afstand tusschen beiden niet weg, en als Adriana heengaat, zal zij kunnen zeggen dat de burggravin tamelijk ‘genadig’ is geweest, doch nooit dat zij zich op gelijken voet met haar heeft geplaatst.

Mevrouw vangt in hare toegeving aan, met zich in al hare statigheid neêr te zetten, en doet met de hand een teeken, om Adriana te... machtigen, tegenover haar plaats te nemen.

‘Ik dank u voor de goede gevoelens, de ge mijwaarts koestert, Juffer Daliski, “zegt ze.” Indien ik u goed verstaan heb, zegdet ge zoo even dat ge zoudt willen heengaan....’

‘O ja, Mevrouw...’

‘Om mij alzoo elke nieuwe smart te sparen, en te beletten dat er nieuwe verwickelingen zouden ontstaan.’

Mevrouw spreekt niet verder; zij zal zich misschien gekrenkt gevoelen, indien zij in verdere vertrouwelijkheden met dat meisje komt. De diepe ontroering die zich op nieuw van Adriana meester maakt, belet deze te spreken; doch zij knikt, de rood geweende oogen neêrgeslagen.

‘En ge belooft mij alles aan te wenden om mijnen zoon den burggraaf niet meer te ontmoeten....’

‘Indien het moet zijn....’ zoo wringt het meisje zich uit de keel.

‘O ja, het *moet* zijn,’ en er wordt op dat woord gedrukt, omdat Mevrouw weêr eenige aarzeling in Adriana meent op te merken.

‘Ik zal nog heden aan mijnen vader schrijven, Mevrouw’ zegt Adriana. ‘Ik zal aandringen dat hij ko-

me, om over de zaak te beslissen - en hij is een man van eer, Mevrouw!’

Adriana is als verpletterd; Mevrouw is altijd even koel, even hard, even ongevoelig.

‘En ge belooft me voor de dagen die ge hier wezen zult, alle onderhoud met mijnen zoon, den burggraaf, te vermijden?’ herhaalt ze.

‘Ik ben tevreden en ik zal u, op een bepaald oogenblik gedachtig zijn, hetzij met u voor het geven van piano-lessen aan te bevelen of anderszins.’

Die slag is wreeder dan wreed: hij herinnert Adriana andermaal den verren afstand die er tusschen Sybrand en haar ligt; hij doet haar denken aan de geblazoeneerde aanbeveling en de dienstbaarheid, aan de genadige bescherming en het dagelijksche brood.

Adriana gevoelt dit diep: indien Mevrouw die laatste woorden niet hadde uitgesproken, ware zij bedroefd, maar niet gekrenkt heengegaan.

‘Vergeef me, Mevrouw,’ zegt ze zacht ‘ik verlang niet dat gij u mijner herinnert: ik vergeet wat u betreft, vergeet ook wat mij betreft.’

Dat is nogmaals rechtzinnig en zonder bijbedoeling gezegd, doch Mevrouw neemt het zóó niet op; zij waant andermaal iets oproerigs in Adriana te zien en in plaats van het harde harer woorden te verzachten, laat ze nogmaals koud van de lippen vallen:

‘Zoo als ge verkiest; ik denk ook dat dit het beste zal zijn.’

Adriana maakt eene neiging, de burggravin eene bijna onmerkbare beweging met het hoofd, en de eerste verlaat met een vol gemoed de villa, die zij met zooveel liefderijke en edele gevoelens is binnen getreden. Rein lam dat zich onder den wolvenklauw heeft gelegd!

Op eenige stappen van hare woning, ontmoet Adriana Claudine, met hare pop, welke laatste, te oordee-

len naar de wonden aan neus en rozenwangen, in groote gevaren of in een hevige bokspartij moet verkeerd hebben, want het fijn neusje heeft zijne kleur verloren, en is nu, even als de wangen, grauw en blauw getatoueed.

't Zijn echter de sporen van den ouden dag, want ook de poppen worden oud, doch zij behouden altijd een deel van hare eerste schoonheid - en daarin zijn ze onze dames ver vooruit.

Claudine heeft aan hare zuster veel, heel veel te vertellen; doch Adriana luistert niet en zegt enkel: 'morgen, straks, later!' Zij luistert echter wel naar hetgeen het kind, dat nevens haar voorttrippelt, van Mijnheer Sybrand zegt, die boven bij Mijnheer Golden was gegaan, en, o zoo aardig! bleek en met roode oogen, was terug gekomen.

Sybrand heeft naar Adriana gevraagd en is toen heen gegaan, zonder te zeggen of hij nog terug kwam.

Een treffend tooneel heeft inderdaad bij het ontwaken van den ouden man plaats gehad. Thomas Golden staart in het rond, alsof hij na alle die koortsachtige droomen niet juist weet waar hij zich bevindt; zijn oog rust op de non, die uiterlijk kalm, maar diep ontroerd, voor het bed staat, in afwachting dat de vader gansch uit de bedwelming bekomen is.

Waar ben ik? 'mompelt hij en verdwaald blikht hij nogmaals in de ronde.

'In uwe villa,' antwoordt zij.

Met de handjes saëm gevouwen, zakt Zuster Theodora voor het bed neer, en houdt hare smeekende oogen op den lijder gevestigd.

'Wie zijt gij?' hervat de oude man.

'Vader....' murmelt zij zacht.

De man staart de Zuster strak en vreemd aan.

'Zijt gij?....' en zijne stem beeft.

‘Ik ben uwe dochter...’

De handen van den ouden man trillen, zijne lippen sidderen en tranen wellen in zijne oogen op.

‘Vader, vader, herkent gij uw kind niet?...’

‘Het is zoolang geleden.... en dan in dat vreemde kleed.... maar toch ben ik gelukkig u weêr te zien’

De non heeft zich opgericht, en de zieke omklemt met zijne magere vingers de twee handen der kloosterzuster.

‘Vader, vader, ik dank God dat hij u aan ons heeft weêrgegeven!’

‘Och, “fezelt de vader en hij is nog meer ontsteld,” ’t was misschien beter dat alles verborgen ware gebleven; doch het zij zooals het is. God zal het overige doen!’

Geen woord over het verledene; geen woord verwijt over het lang en wreed vergeten zijner kinderen; geen woord over de moeder en het gewis droevig huwelijksleven; geen woord over het zwerven, het lijden en strijden van den ouden man, kwam over Theodora's lippen.

Gelukkig, want juist het verledene is het gevoelige punt en de vader verlangt daarover nu geene uitlegging te geven, en om haar te doen gevoelen dat dit zijn uitdrukkelijk verlangen is, zegt hij wel wat bedremmeld:

‘Ik zal u later alles zeggen, later aan u en uwen broeder.’

‘Verlangt ge Sybrand niet eens te zien. vader?’

‘Ja, dat hij kome, en Adriana ook.... Zij is ook mijn kind.’

‘Adriana is uit, doch Sybrand is beneden en wacht uw ontwaken af.’

De zuster ijlt naar beneden en een oogenblik later komt zij weêr en Sybrand treedt binnen, doch spreken kan hij niet; hij snikt, hij weent, hij kan geen sylbe

stamelen, doch hij drukt de hand van den ouden man en zakt ten slotte weenend met zijn hoofd op het kussen van het bed.

‘Vergeef mij, Sybrand,’ zegt Golden, ‘dat ik u niet reeds vroeger zegde wie ik was.’

‘Beter laat dan nooit mompelt de jongeling, die nu weêr recht staat; de oude man staart op hem en gevoelt dat hij hem minder lief heeft dan Zuster Theodora. Sybrand heeft al te veel de houding en de trekken der moeder, en aan de uitdrukking zijns wezens zou men zeggen, ook het karakter. Zooals hij daar staat, die zoon, schijnt vraag op vraag hem op de lippen te beven, schijnt hij den vader ter verantwoording te roepen.

Deze bemerkt het wel en daarom haast hij zich de woorden te herhalen, die hij zoo even tot zijne dochter heeft gericht:

‘Ik zal u later alles zeggen.... later....’

Geen woord over de moeder, geen woord over Adriana en den wonderlijken samenloop van zaken - geen woord! De zieke man wil ofwel rusten, na de ontroeringen die hij mocht ondervinden, ofwel hij wil over den nieuwen toestand nadenken. Hij sluit dan ook de oogen en keert het aangezicht af.

Na eene poos wendt hij zich tot de kinderen en zegt, hun nogmaals aanstarende:

‘Later... Blijft hier.... later... Maar Mevrouw d'Engelgrave moet hier niet komen, die niet!’

IX.**Dobs en Chiduc op reis.**

De briefdrager - de man is er op afgericht - heeft aan Dobs een briefje in de hand gestopt; een der kleine borstelige tooneelspelers heeft dit meenen te zien, en zijn vermoeden aan de achtbare huisvrouw verraden.

Als Dobs nu thuis komt, vraagt de lieve vrouw hem wat de briefdrager hem in de hand heeft gestopt en wat hij zoo achterdochtig eerst in zijn achterzak, en later in zijnen zijzak heeft verborgen - altijd onder het fluiten van een deuntje, om alzoo te doen denken dat er niets bijzonders is voorgevallen?

Dobs ziet zijne vrouw aan alsof hij regelrecht uit de maan valt, die echter op dat uur niet aan den hemel staat. Hij weet van niets.... Van een brief?....

Hoe, hij zou van niets weten als de jongens hem een eindweg de straat hebben zien inwandelen, onder een straatlantaarn stil houden en hem daar den brief hebben zien lezen?

Zien lezen?.... Een brief?... De jongens hebben moeder wat wijs gemaakt.

‘Neen,’ roept een der knapen ‘op een onbeschaamden toon,’ dat hebben wij niet. Gij hebt onder de straatlantaarn den brief gelezen en hem weêr in uwen zijzak gestoken!’

Dobs neemt eene verontwaardigde houding aan; hij staat pijlrecht; de rechterknie is eenigszins gebogen, de armen zijn kruiselings over de borst geslagen, het hoofd helt ter zijde, in de richting van den jongen schurk; het oog vlamt, de neusgaten zijn opgetrokken, de mond is strak gesloten en de lippen zijn met misprijzen naar beneden gehaald - juist alsof hij op het

tooneel staat en met eene ontzaggelijke stem den vadervloek of het woord ‘verrader!’ heeft uitgeslingerd.

Helaas die prachtige houding, die den schouwburg zou hebben doen daveren, maakt niet den minsten indruk op de jongens en de moeder: overigens zien zij deze statige houding slechts in het flauwe licht van een vetkaars, die een gescheurden inktkoker tot kandelaar heeft.

‘Waar is de brief?’ zegt vrouw Dobs, wier vuile slaapmuts schuins op de verwarde haren staat, en welke laatsten hier en daar als palingen onder de muts uithangen. Och, waren het eens palingen....

Zij ook neemt eene trotsche en majestueuse houding aan, die ons aan ‘koningin Elisabeth’ van Engeland doen denken, te meer daar zij haren eisch vergezelt met iets dat op een vloek gelijk, even als de gekroonde ‘maagd’ in al hare statigheid gewoonlijk deed.

Terwijl de rechterhand dreigend eischt, omklemt de linker den scepter? - neen, een grooten bessemstok, een wapen dat vrouw Dobs voortreffelijk weet te hanteeren.

‘k Verhang me, als ik een brief heb!’

‘Dat moogt ge doen, maar geef den brief!... Dat is zeker weêr zooiets van de diplomatie, dat ik niet weten mag.’

‘En als het dat ware?’

‘Dan is er geld bij en dat moet ik hebben.’

‘Welnu ik weiger, ik weiger, ik weiger!’ en Dobs doet bij ieder ‘weigerwoord’ den vloer onder zijn zwaren schoenzool dreunen.

‘Gij weigert? Wat! gij weigert?’

De bessemsteel wordt met eene inderdaad mannelijke kracht opgeheven, en Dobs, die de kans klaar heeft grijpt zijnen witten viltten hoed en springt naar de deur.

‘Houdt hem! houdt hem!’ schreeuwt vrouw Dobs

tot het half dozijn jongens, en deze springen toe als opgehitste spitshonden. Helaas, die kleine schurken eerbiedigen niets - niets - neen, nog minder dan niets!

Op de bruingeverfde withouten commode staat een wit porceleinen servies - wit, met gouden randen en met de gouden woorden op de kopjes: *amour*, *constance*, *amitié*, *bonheur*; en zijn die woorden allen met zwarte scheuren overkruist, toch staan ze daar in volle glorie te lezen. Boven die kopjes, waarin al de gezegde goede hoedanigheden schijnen te wonen, verheft zich de hooge koffiepote, op wiens breed uitgezette buik de woorden *honneur et gloire* prijken; hij verheft zich gelijk eene minaret boven de witte huizen eener Oostersche stad.

Met dat servies werd Dobs eens in een tooneelwedstrijd... *bekroond*, zoo staat er geschreven en gedrukt, ofschoon wij nooit kunnen begrijpen hoe men een man van genie zooals Dobs was, *kronen* kon met een koffiepote en verder toebehoorten.

Hoe het zij, het stoffelijk bewijs van Dobs' genie is reeds aanzienlijk gedund, aangezien hem nu eens een kopje, dan eens een schoteltje naar de ooren gevlogen is.

Nu ook ziet het half dozijn borstelige jongens in dat servies minder nog een middel van wraak, dan wel eene reden om eens te breken en te smijten, en dus volop plezier te hebben. *Amour* en *bonheur* vliegen dan ook naar Dobs, worden tegen den muur verbrijzeld en spreiden een oogenblik een stralenkrans van scherven rond het hoofd van het genie.

'Houdt hem, houdt hem!' roept vrouw Dobs: doch de man is er in gelukt de deur te openen, en rolt eer dan hij loopt de trappen af, altijd nog achtervolgd door *constance* en *amitié*, 't geen aan een wezenlijk kartetsvuur, in die enge pijp van een trap, mag vergeleken worden.

Dobs stormt de straat op: gelukkig dat hij aan dien lieflijken huwelijksheemel ontsnapt is; doch rampzalig genoeg, hij hoort gestommel op den trap, men achtervolgt hem. Die kleine kwaadaardige doggen zullen zich aan zijne kleêren vastklampen, hem rukken, trekken, in stukken scheuren - kortom, hem voor verscheidene dagen in de onmogelijkheid stellen zich in de openbare straat te vertoonen.

Daar zijn ze! Huilend stormt het half dozijn de straat in, en ziet Dobs langs de huizen en in het licht der lantaarns voortloopen. De herberg op den hoek doet een langwerpige vierkanten, gloeienden muil open, langs welken Dobs binnenschiet en verdwijnt.

De bende houdt een oogenblik stil, niet dat de oudste jongens juist bang zijn voor eene kroeg - neen! Ze zijn er reeds meer dan eens, met gestolen centen in de hand, ingeslopen, om voor den toog een borrel te drinken: doch ze hebben nu juist geen centen.

De aarzeling duurt echter slechts een oogenblik: maar juist dat oogenblik heeft Dobs in die doggenjacht doen ontsnappen: de herberg op den hoek heeft een uitgang in de zijstraat, en als de vervolgers de gelagkamer binnenstormen, is Dobs langs achter verdwenen.

Nog een hoek om en Dobs ademt vrij.

Nu staat hij ook een oogenblik stil en lacht dat hij schokt, omdat hij het daar 'zoo goed ontsprongen is.' Hij heeft het bankbiljet dat in den brief zit, gered - en dit is genoeg. Dat zijne vrouw hem zoo slecht behandeld heeft, dat zijn kroost hem zoo oneerbiedig met zijne porceleinen glorie naar de ooren heeft geworpen, dat geeft hem weinig: maar zijn vaderlijk gevoel? zal men vragen.

Lezer, geen een van die rakkers heeft het recht, Dobs als zijn vader te beschouwen. Dobs is, als wij ons niet vergissen - en dat is al licht mogelijk in dergelijke optelling - Dobs is de vierde ongelukkige, met wien

Mevrouw Dobs de trappen van het stadhuis is opgegaan, om er eene acte te teekenen dat zij met hem wilde gaan huizen, doch geen enkel van die zeven of acht bengels draagt den naam van Dobs.

Zij weten het wel, en daarom zijn ze ook altijd genegen Dobs te krabben en te bijten: ze beschouwen hem als een ingedrongene, die ransel verdient als hij geen geld aanbrengt, en dien zij, als hij op de tooneelplanken staat, gaan fluiten als hij hun geen centen voor genever geeft: Dobs kent dus het tarief van den roem.

‘Nu ga ik toch nooit, neen, nooit meer in die hel terug!’ zegt Dobs. Terwijl hij zijn witten vilt afneemt, daaruit een rooden zakdoek haalt om zijn geniaal voorhoofd af te drogen, en den doek weêr met een kwaadaardig geweld in den hoed slaat. ‘Neen, nooit meer: 'k verhang me als ik het nog ooit doe!’

Dobs heeft alles bij zich wat waarde heeft: namelijk zijn bankbiljet - al het overige, dat iets beduidends is, zit in den Berg van Barmhartigheid. Zijne tooneelwerken, wel is waar, zijn achtergebleven, doch de stralenkrans van 't geen hij zijnen roem noemt, kan hem toch nooit ontnomen worden: die vergezelt hem tot het einde der wereld.

De man vangt nu zijne diplomatische zending aan: hij gaat naar de buurt waar het oude huis staat, wandelt een paar malen voor hetzelfde op en neêr, en neemt eindelijk het besluit om bij den mandenmaker, die zijne pijp rookend over zijne onderdeur leunt, op inlichting te gaan. Dat is voor Dobs de beste diplomatie.

De mandenmaker is juist niet veel van zeggen. Op de vragen van Dobs volgt al niet meer dan: ‘Weggegaan.’ - ‘Waarheen?’ - ‘Weet niet’ - Voor goed opgemarcheerd?’ - ‘Neen.’ - ‘Wanneer komt hij terug?’ - ‘Weet niet.’ - ‘Is hij alleen vertrokken?’ - ‘Mijn zaken niet’ - ‘Maar hoe

weet gij dat hij terug komt?' - 'Denk dat.' - 'Zijn zijne dienstboden nog daar?' - 'Zoo half en half' - 'Zijn zijne meubelen nog in huis?' - 'Weet niet.' - 'Gij zijt niet heel meêdeelzaam' - 'Niet moeiën met een andermans zaken.' - 'In alle geval is hij vertrokken?' - 'Ja, vertrokken.' - 'En gij denkt dat hij zal terugkomen?' - 'Ik denk dat.' - 'Uw dienaar Mijnheer!' - 'Dag vriend,' en de mandemaker ziet de onbekende grootheid in de schemering verdwijnen.

Tien stappen verder zitten eenige meisjes en jongens op den dorpel eener deur en op het gaanpad voor deze; in de straat woelen, dartelen, springen en vechten een aantal kinderen.

Dobs gaat voorbij, doch onder het voorbijgaan hoort hij driftig in de eerste groep zeggen:

'Ziet, ziet, dat is Dobs, de groote tooneelist!'

'Waar, waar?' zeggen vier of vijf stemmen.

'Die daar met zijn witten vilten hoed!'

Dobs! Is dat nu Dobs? Dobs, die de verradersrollen speelt? Ja, dat is hij in vleesch en bloed! En Dobs werpt zijn jas open, steekt de duimen in de armsgaten zijner vest, vertraagt den stap, ziet quasi nog eens om, komt op zijne voetstappen terug, alsof hij zich van straat vergist had, gaat andermaal langs de groep die hem gapend aanstaart - en de man is gelukkig over zóóveel beroemdheid. En niettegenstaande al dien roem is Dobs het tooneelleven moede; hij zoekt naar eene gelegenheid om 'in de politiek' te gaan spelen, zooals hij reeds vroeger bij gelegenheid deed, of een klein renteniertje te worden, en dat leventje zou de 'diplomatie' hem wellicht kunnen bezorgen; doch al die plans zijn voor Dobs en de kleine doghonden verborgen gehouden.

Nu Dobs den hoek der straat omkeert, hoort hij eensklaps zijnen naam roepen; de man verschrikt en

beeft over al zijne ledematen, want hij meent de stem van Mevrouw Dobs te herkennen, dan wanneer zij tot hare baryton-tonen afdaalt.

Uit de schaduw ontwikkelt zich echter eene donkere en lange gestalte, met vreeselijk lange beenen, des te langer omdat er aan zijn vest slechts een handbreed slip is; des te langer van boven, dewijl de haarbos stijl in de hoogte gekamd is en op het toppunt van dien bos eene kleine studentenmuts, met bandjes van valsch goud te pronken staat.

Aan het glas in het rechteroog en den zwaren stok in de linkerhand, herkent men..... Chiduc; de groote, de stoute, de heldhaftige Chiduc, kortom, Chiduc *l'incomparable*.

‘Dobs, eenige Dobs, plezierige Dobs!’ roept Mijnheer Chiduc, ‘Wat genoeg en u te zien! Ik zoek u sedert gisteren gelijk ik soms wanhopig een diamantsteen tusschen de straatkasseien, eene perel tusschen de grauwe erwten, een zilverstuk tusschen mijne oude beenen knopen zoek.’

‘Wat doet gij hier, o *studiosus* in de *stultitia*?’

‘Ik heb een plan, een plan dat galmen zal als de klok uit den hoogen toren! Ik heb een prachtig tooneelstuk op touw gezet, dat geroepen is om een kolossalen bijval te hebben, dat de altaren zal verpulveren, de tronen in gruis zal doen storten, de burgerspartij van haar geldkoffer zal stooten, en eindelijk den zoo vurig gewenschten dag van ware vrijheid en gelijkheid doen aanbreken!’

‘Schoon, zeer schoon! Sterk, verduiveld sterk!’ en Dobs lacht spottend. ‘En dat alles zoo maar in één keer? Doch, geniale Chiduc, dezen avond heb ik geen tijd om te luisteren.’

‘Hoe, geen tijd? Gij durft mij te zeggen “geen tijd” als ik u spreek van een oceaan vol gedachten, stormen van plans en uitvoering!’

‘Als er maar geen draaikolken in uwen oceaan zijn, Chiduc.’

‘Geen tijd!’ vaart de student voort. ‘Ik kom van uwen directeur, en de kerel die, in zijn onderbroek, eene ingekeepte kaak door de spleet der deur steekt, werpt mij zijn maledictie toe. Ik kom van Mevrouw de eerste hoofdrol, de *prima donna*, en ze wil mij mijne gedachten doen ontwikkelen, terwijl zij met opgetroste rokken aan de waschtobbe staat, mij daarenboven verklarende, dat zij liever een vijf frankstuk ziet dan een denkbeeld. Ik kom bij Dobs....’

‘En Dobs, die met zijn eigen porceleinen roem zoo even de deur is uitgedreven, en geen zin heeft nog in de tooneelhel terug te keeren, Dobs zegt u: ‘goeden avond.’

Chiduc grijpt hem echter bij den arm.

‘Ik ga met u, al was het tot aan het einde der wereld!’ schreeuwt hij.

‘Dat is nu de eerste maal, Chiduc, dat ik er belang bij heb te wenschen dat de wereld vierkant zij!’

‘Wat bedoelt ge?’

‘Als de wereld rond blijft, kom ik nooit van u af.’

‘Geen dwaasheden, Dobs: waar gaat gij heen?’

‘Naar het station.’

‘Ik ga meê. Luister naar mijne denkbeelden: of moet het tooneel niet de hefboom zijn van beschaving, van ontvoogding des volks? Moet het niet een middel zijn om de natie van troon en altaar, die twee kankers der samenleving, te vervreemden? Om het volk los te maken van die oudwijvenzeden, van dat oudwijvengeloof, die hier in Vlaanderen nog zoo onbepert meester zijn? Om vrijer teugel te doen geven aan al de driften, die de bron van genot, kunst en wetenschap zijn?’

‘Ja,’ antwoordt Dobs als een satan lachend, ‘en

vooral moet het tooneel een hefboom zijn om het deksel der schatkist op te lichten; een zuigpomp die centen ophaalt; een trekleêr, waarmee wij vijf frankstukken oplichten, gelijk de schooljongens keisteentjes.’

‘Goed! De partij der toekomst zal u, moet het zijn, met vijf frankstukken naar de ooren werpen in plaats van met lauwerkronen!’ zegt Chiduc diep verontwaardigd.

‘Als-je-blijft!’ grinnikte Dobs. ‘Ik houd me gerecommandeerd...’ en Dobs heft met eene komieke deftigheid zijn ouden witten vilt op.

‘Dobs, terg me niet, maar luister: mijn drama zal de worsteling voorstellen tusschen hetgeen men den geest des kwaads heeft durven noemen, en datgene wat men God noemt. Lucifer, het licht, vertegenwoordigt de driften, de hartstochten van den mensch, die, onbeteugeld, de bron zijn van alle wetenschap, van alle kennis, van alle genot. 1793 heeft ons nog slechts gedeeltelijk van het oude juk des Kristendoms vrijgemaakt. Wij, wij moeten dat verslavend juk teenemaal afschudden en terugkeeren tot het vrije heidendom, gewijzigd naar de behoeften van onzen tijd. Geen tronen, geen altaren, geen uitzonderingswetten meer: geen verschil meer van standen: geen rijken...’

‘Of liever, wij op onze beurt eens de rijken zijn!’ spot Dobs zonder te denken dat hij daar eene diepe, eene verpletterende waarheid zegt.

‘Om dat grootsche denkbeeld te verwezenlijken...’

‘Nu gegroet, Chiduc!’

‘Nee, nee; ik ga met u meê.’

‘Maar ik vertrek....’

‘Ik vertrek met u!’

Dobs, die voor het plaatsbureel staat, heeft het biljet van vijftig francs in de hand en Chiduc toont hem, over het volk heen, een vijf frankstuk.

‘Neem twee plaatsen, Dobs!’ roept hij.

‘En gij weet niet waar ik heen ga!’

‘Dat is mij onverschillig; ik ben wereldburger.’

Dobs die vertrouwen heeft in het zilverstuk dat hij van verre heeft gezien, troost zich, neemt en betaalt twee plaatsen, doch als hij uit het gedrang verlost is en bij Chiduc komt, is het zilverstuk weêr in een dezes zakken verdwenen.

De student hervat de ontwikkeling van zijn geniaal plan; doch Dobs ziet hem starlings in de oogen en doet gedurig den duim over den wijsvinger spelen - een verzoek om ‘over de brug te komen,’ zooals spreekwoord zegt, en dit wil zeggen ‘te betalen.’ Juist roept de wachter dat de trein op het punt is van te vertrekken; het publiek stormt naar buiten, terwijl Chiduc Dobs voorttrekt en in eenen wagen van tweede klas springt.

De wagen is slechts flauw verlicht, doch genoeg om te zien dat de twee wereldhervormers niet alleen zijn.

Dobs houdt Chiduc het kaartje voor en begint andermaal met den vinger te schuiven, alsof deze de tooverstok ware, door welks kracht het zilverstuk voor den dag komen zal; doch Chiduc ziet zoomin den vinger als het kaartje, of beter gezegd, hij wil noch den een, noch het ander zien en zet de apotheose van zijn meesterstuk uiteen, waarin hij zelf als de triomfeerende Lucifer optreden zal, gezeten op een troon menschenkoppen - 't is een plezierige jongen, die Chiduc, niet waar? - en voor voetschabel eischt hij een hoop koningskronen.

‘En om al dat schoons te verwezenlijken, eene zware toelage uit de kas van het gouvernement zelf dat men wil omwerpen, niet waar Chiduc?’ vraagt Dobs lachend.

Het schijnt wel dat de verradersrol niet veel op heeft met het plan: doch dat is ook geen wonder. Chiduc is een van die letterkundigen, welke als zoo-

danig in zekeren kring wel te boek staan, doch die nooit iets voortbrengen om hun genie te laten beoordeelen - zooals Dobs doet.

De naam van Chiduc figureerde, wel is waar, in alle mogelijke prospectussen van congressen, ontwerpen van voordrachten en vergaderingen, soms weleens in dit of dat gediensig weekblad; maar Chiduc was meer bepaald een politieker, die de kunst aan de staatkundige beweging onderdanig maken wil, omdat alles, volgens hem, naar de zegepraal zijner denkwijze streven moest: maar eigenlijk omdat in België de kunst, in dergelijk geval, meestal de beste renten geeft. Nu kleeft Dobs wel is waar datzelfde stelsel aan, doch deze, heeft niettemin eene bepaalde minachting voor Chiduc als... letterkundige. Chiduc is geen letterdief: hij brengt niets in de wereld dan onbekookte plans.

Dobs laat dan ook het gesprek over het plan varen, als een dor blad op den adem van den wind, en doet andermaal een aanval op den zak van den wereldhervormer. Chiduc weet het gesprek nogmaals af te leiden en zegt in vervoering:

‘Maar Dobs, gij hebt mij meêgesleept en het vuurmonster voert mij pijlsnel door de ruimte: zeg mij nu waarheen gij mij brengt.’

‘Heb *ik* u meêgesleept?’

‘Of liever neen, gij Dobs deed het eigenlijk niet! Neen, daartoe zijt gij te koud, te ongevoelig voor het schoone en verhevene! Mijn geestdrift, mijn poëtisch gevoel sleepte mij uit de opene, frissche straat in dit smachtend rollend graf, enkel door eene lamlendige doodslamp verlicht! Ik zou u tot in de hel - neen, dat is geen realism, want dat ding is er niet! - ik zou u tot in den brandenden Vesuvius gevolgd zijn, in de hoop dat gij evenals ik het hart voor het geniale Shakesperiaansche plan dat in mij woelt, brandt en vlamt, en mijn gloeiend hoofd nog zal doen ber-

sten, zoudt voelen kloppen; doch de kunst is uit de wereld, of beter gezegd zij is er nog niet in!

‘Chiduc, ge verveelt me doodelijk met al uwen onzin.’

‘Waarom, indien ik u verveel, hebt gij mij dan meêgesleept?’

‘Zijt gij zinneloos kerel?’

‘Dobs, ik wil eigenlijk bepaald weten, waarheen gij mij voert?’ en Chiduc staat recht in den wagen en neemt eene theatrale houding aan.

‘Waarheen ik u voer? Wel nergens, want gij zijt zoo'n aantrekkelijk schepsel niet om geschaakt te worden; maar ik, ik ga naar zee, naar Blankenderghe.’

‘Wat?... Naar...’

‘Ja; dat verwondert u?’

‘Naar zee?’ herhaalt Chiduc, en voelt eene kriemeling tot in het toppunt zijner haren. Naar zee? en hij denkt aan al de onaangenaamheden die hem daar eenige dagen geleden als een hagelslag op het lijf gevallen zijn; doch hij toont zich man, en zich vierkant neêrzettende, roept hij uit: ‘t Is mij wel. Ik heb te Blankenberghe, in dat nest, juist nog eene oude rekening te vereffenen.’

‘Zoo, hebt ge daar nog het een en ander in te beuren?’ zegt Dobs en schuift alweêr, met den schelmschen glimlach op de lippen, den duim over den wijsvinger.

‘Geld, altijd geld!’ antwoordt Chiduc met verachting. ‘Neen, als ik spreek van eene te vereffene rekening, dan bedoel ik dat zij in bloed moet geschreven worden.’

‘Brrrr!’ doet Dobs en rilt kunstmatig gelijk in een kluchtspel op het tooneel; overigens de wagen schokt en schijnt te trillen van ontzetting bij de bloedige ontwerpen van den student. ‘Chiduc, gij hoort niet tot de democratie, maar tot de sanguinocratie!’

‘Ge hebt 't gezegd, gezegd hebt ge 't.’

‘En om wat reden moet het water der zee in bloed veranderd worden, Chiduc?’

‘Ik heb daar nog een oud tweegevecht hangen.’

‘Tusschen twee Champagne-flesschen?’

‘Neen tusschen een lafaard die de vlucht nam en mij, die hem te vergeefs op het strand wachtte.’

‘En nadien, Chiduc, hebt gij zonder twijfel ook de vlucht genomen, en ge zegdet gelijk Krelis in het schoolboek: ‘ik haat mijn vijand, 'k wil hem zelf van verre niet zien.’

‘Dobs, gij zult mijn getuige zijn; gij zult zien hoe ik dien ellendigen burggraaf...’

‘Ha, 't is een burggraaf!’

‘Hoe ik dien burggraaf zal...’ en Chiduc staat in den wagen *en garde*, het rechterbeen, met min of meer gebogen knie, vooruit, den linkerarm opgeheven, den rechter draaiend en zwaaiend alsof hij in dezès hand eene floret houdt en eindelijk, onder het uitroepen van *touché*, met zijne vuist op de borst van Dobs terecht komt, die hem echter op zijne beurt schaterlachend een klap geeft, welke hem met de beenen in de hoogte, tusschen de banken van den wagen doet tuimelen.

De persoon, die schuins over de twee reizigers zit, moet denken dat hij zich tegenover twee ontsnaptèn uit het zinnelooshuis bevindt. Chiduc richt zich, geholpen door den vreemdeling, op en met die onwankelbare onbeschaamdheid, hem zoo eigen, zegt hij, na n° 3 met eene buiging bedankt te hebben:

‘Ja, zóó zal hij tuimelen, die lafaard! Ik heb in persoon zóó willen vallen, Dobs, om des te beter te doen begrijpen, wat homerischen stoot ik hem, in de volle borst, zal toebrengen.’

‘Nu, dat is zeer menschlievend van u, Chiduc! Ik vrees echter dat gij op het terrein even edelmoedig zijn zult voor den burggraaf als ge nu voor mij zijt,

en ook voor hem op den grond zult willen spartelen,’

‘Neen, Dobs, de edelmoedigheid heeft grenzen.’

‘En wat is de reden van het bloedige, barbaarsche, moorddadige, kanibaalsche tweegevecht?’

‘De burggraaf heeft mij belet mijne hulde te bieden aan eene Poolsche dame.’

De derde persoon schijnt opmerkzamer te worden; hij fronsd de wenkbrauwen en buigt zich zelfs voorover om des te beter te luisteren.

‘Ha, een schooljongens avontuur!’ zegt Dobs.

‘Ja, die dame heeft mijn pruik, in gemeene taal gezegd “mijn hoed” op hol gebracht, en ik zal dat creatuur aan dien ouden Cerberus, dien men Golden noemt, ontvoeren en het bloed van dien Sybrand d'Engelgrave over den witten zeebroes sprenkelen, om er carrarisch marmer van te maken, en van dat marmer zal ik een schandteeken voor hen doen oprichten!’

‘Dat is nu nog eens een echt Chiduc's denkbeeld! Dus de jongen is reeds bezorgd; maar de oude?...’

‘Ha, die Thomas Golden?...’

‘Dobs, ik heb eerbied voor alle grijze haren, gekamde en ongekamde, zelfs voor de uwe; zelfs voor die der pruiken. Ik zal den oude beleefdelijk, en altijd uit eerbied voor zijne grijze haren of pruik, verzoeken zich de slaapmuts over de oogen te trekken en zich zelf behoorlijk in slaap te wiegen, en als hij weigert, werp ik hem snuif in de oogen, en hij kan zich dood niezen, terwijl ik naar het land van belofte vlieg!’ - en Chiduc heft met eene heldere stem het operaaria aan: *viens, viens, dans une autre patrie!*

Dobs volgt met eene klimmende verwondering de dolzinnige gebaren van den student, en zegt na een oogenblik:

‘Chiduc, wil ik u eens eene groote waarheid zeggen?’

‘Spreek op, verradersrol!’

‘Daar zit er in gansch de kolonie van Gheel geen een die zoo gek, zoo stapelgek is als gij.’

Chiduc is over dien uitval niet gebelgd; immers alle poëten zijn gek, zegt men, en de student beweert wel degelijk aan de dichterlijke bron te hebben gedronken; Chiduc lacht integendeel, doch hij lacht eensklaps niet meer als hem in den halfdonkeren hoek van den wagen, de groote, breedgeschouderde gestalte van n° 3 in het oog valt, wiens ronde brilglazen door de lamp beschenen, als twee vurige oogen glinsteren, en wiens ahangend haar wel bij de manen van een paard kunnen vergeleken worden.

Dat schepsel heeft, Chiduc weet niet waarom, niets geruststellends voor den student. De oogen gloeien áls willen zij hem letterlijk gaten in het lijf branden; het hart van den wereldhervormer klopt, nu hij eensklaps den mond van dat zwarte monster ziet open gaan en daaruit een schaterlach hoort opstijgen, zoo schetterend dat hij het rammelen van den trein overstemt.

Juist op dat oogenblik houdt de trein te Brugge stil; het zwarte monster staat op, gaat voor de twee vrienden door en als het afgestegen is, draait het zich voor de geopende portel om en laat nu eene menschelijke gestalte zien, die aan Chiduc een kaartje toereikt, onder het uitspreken der volgende liefvallige woorden:

‘Als ik u aan zee ontmoet, zal ik u de ooren uittrekken tot ze zóó lang worden dat ze boven uwen hoedrand zullen uitsteken. Uw dienaar, Mijnheer!’

De man, met de vurige ronde brilglazen en lange paardsmanen, verdwijnt in de wemelende menigte en nu Chiduc het kaartje nauwkeurig inziet, leest hij daarop:
DALISKI, PROFESSOR.

De student heeft minder lust dan ooit om de reis voort te zetten; hij zou het liefst rechtsomkeert maken, en verwijt nu aan Dobs dat hij hem in eene zeer onaangename positie gebracht heeft.

Dobs echter lost den *studiosus* niet meer, voor dat hij hem bepaald het zilverstuk gegeven heeft, dat hij in den rechter vest-zak heeft zien verdwijnen.

‘Als het dan zóó moet zijn,’ roept Chiduc, grijpt manhaftig in den zak en slaat Dobs even manhaftig iets in de toegestoken hand.

In den flauwen glans van het licht ziet Dobs een dof blinkend voorwerp in zijne nog altijd opengespreide hand liggen; hij ziet naar het voorwerp, hij ziet naar Chiduc, die boos en lastig voor zich staart.

Wat heeft Chiduc aan Dobs gegeven?

Hetzelfde voorwerp dat hij aan het station in de verte getoond heeft, en het eenige dat hij ook in zijn bezit had: - het bovenste plaatje van een oud blinkdoosje!

X.

Het dagboek der verlatene.

‘Mevrouw d'Engelgrave moet niet komen, neen, die niet!’ zoo heeft de oude Golden met nadruk gezegd, alvorens zich om te keeren, en die woorden hebben Sybrand diep gegriefd. Heeft zijne moeder dan alleen ongelijk? Heeft die man, welke haar verlaten en zich zelf niet om zijne kinderen bekommerd heeft, dan alléén gelijk?

Het wordt den jongeling in de kamer te eng, te benauwd; verschillende en hevige aandoeningen bestormen zijn gemoed, en hij snelt de deur uit.

Zuster Theodora wordt door een gansch ander gevoel dan hetwelk Sybrand bezielt, beheerscht: zij wil verzoenen, vereffenen, vergeven en zoo mogelijk vergeten.

De oude man bewaart het stilzwijgen, slapen doet hij niet; hij denkt aan den toestand, zonder echter in dezen eenig licht, dat hem naar eene uitkomst kan geleiden, te zien flikkeren; integendeel, het net rondom hem uitgeworpen, wordt allengs al meer saëm getrokken. ‘Geen uitkomst!’ mort hij als tot zichzelf.

De non staat nu voor het bed, in afwachting dat de zieke spreken zal. ‘Eene nieuwe uitkomst!’ waagt zij te zeggen.

De zieke wendt het hoofd naar de zijde der Zuster en nu ligt weêr dezelfde grammoedige trek op zijn wezen, dien wij er vroeger op bemerkten: zijn oog fonkelt weêr en door de toenadering van neus en kin, erlangt het gezicht van Thomas Golden andermaal iets bijtends.

‘Eene nieuwe uitkomst!’ herhaalt hij bitter, richt zich halvelings op en ziet de Zuster scherp aan. ‘De oude toestand was de beste... Ik had alleen moeten blijven!’ mort Golden, terwijl hij andermaal achterover op zijn bed terugvalt.

‘God heeft het niet gewild!’ fluistert de Zuster, en dit is zoo zoet, zoo onderworpen, zoo welwillend gezegd, dat de ruwe en boosaardige trek van het gezicht des ouden mans verdwijnt, en hij zijne dochter weêr met eene mengeling van belangstelling en verwondering aanstaart.

‘Ja,’ zegt hij, ‘dat is wel mogelijk.’

‘God wilde gewis dat uwe kinderen, die u dood waanden, u zouden weêrzien.’

‘Ja, gij beiden zijt goed. Gij vooral; gij zijt een engel van goedheid. Ik heb een eindeloozen eerbied voor u... Ik verdien niet door engelen gediend te worden.’

‘Spreek zòò niet, ik smeeik het u!’

‘Doch gij zijt wel naar vreemde slagvelden getogen, hoe jong en teêr ook, om menschen die u gansch

vreemd waren, uit het bloedig slijk op te heffen, te verzorgen en te beminnen; denk dan dat gij ook hier bij eenen zwaar gewonde staat, die wel is waar, niet door kogel of bajonnet werd neêrgeworpen; maar die, in den kamp tegen de levensrampen, diep, bloedig diep in het hart getroffen werd.’

‘Heeft men u dan zoo zwaar verongelijkt, vader?’

‘Ja, zwaar, zwaar!’ en de stem van den ouden man klinkt hol, als komt zij uit een graf.

‘t Moet wel zijn, anders zoudt ge zoolang niet, onder een vreemden naam, van uwe kinderen verwijderd zijn gebleven.’

De oude man fronst de wenkbrauwen; Zuster Theodora dringt met haar fijngevoeligen geest tot in zijn gemoed door, en haast zich te zeggen;

‘Ik maak er u geen verwijt van; ik kan over den toestand niet voldoende oordeelen; doch, vader,’ en zij laat zich langzaam op de knieën zakken en zijne hand met hare beide handen omklemmende, voegt zij er bij: ‘hebt gij er nooit aan gedacht wat zware straf gij uwen kinderen, die toch onschuldig waren, oplegdet met heen te gaan?’

‘Uwe moeder had de waarheid moeten zeggen!’

‘Dat ware eene marteling te meer voor ons geweest; 't was misschien nog zoeter, te denken dat gij in den Hemel waart, dan te weten dat gij hier als een banneling, wie weet waar! rondzwerfde.’

‘t Kan zijn; ieder stap dien ge gedaan hadt, zou wellicht den haat nog hebben vergroot. Die haat moest allens uitbranden, en ik gevoel het, gedooft is hij nog niet. Misschien zal hij dit eerst zijn in het graf... Ik heb haar, uwe moeder, gezien; gij weet het, en zij is nog wat zij vòòr drie-en-twintig jaren was.’

‘Zijt gij dan geen Kristen, vader, en bidt ge niet ieder dag: “Vergeef ons onze schulden, gelijk wij vergeven onze schuldenaren?” Heeft onze moeder u wreed

beleedigd, wie weet wat zij tot hare verontschuldiging heeft in te brengen. Hebt gij haar wel ooit gehoord?’

‘Neen, dat was nutteloos; ik heb zelf met eigen oogen gezien, met eigen geest geoordeeld.’

‘Ik heb het recht niet, uwe daden te beoordeelen; ik mag mij zelve niet als rechter aanstellen over mijnen vader en mijne moeder, maar gij kunt haar geene rechtvaardiging weigeren. Hoe zwaar ook verongelijkt, bad de Zaligmaker op het kruis voor zijne vijanden, en gij zult dit voorbeeld volgen.’

‘Neen, als *zij* komt is alles weêr gebroken; ik zal andermaal heengaan en ditmaal zult gij, ik verzeker het u, mijn spoor niet meer ontdekken.’

‘In dat geval zoudt gij ons, uwe kinderen en u zelve, diep ongelukkig doen zijn. Gij bekent eene wonde in het hart te dragen, vader; gij zijt, zegt ge, diep ongelukkig en gij ontvlucht het middel om die wonde te zalven en te genezen.’

‘In de eenzaamheid vond ik rust.’

‘Neen, ware rust vindt gij er niet: de afzondering gaf u enkel eene zinsbegoocheling; doch nu, na het ontsluerde geheim, zal zij u zelfs deze niet meer geven. De genezing ligt hier, bij uwe kinderen. De wonde uws harten moet gepeild en onderzocht worden, en de balsem der genezing is te vinden in den kus van verzoening en vrede.’

‘Dat nooit!’

‘*Nooit* is een vermetel woord, vader, dat wij, arme menschenkinderen, niet mogen uitspreken. Geloof mij, uwe wonde is te genezen door te vergeten en te vergeven, en als het ware een nieuw leven aan te vangen.’

‘Ik kan niet vergeten, ik kan dus ook niet vergeven. Die vrouw heeft mij al te diep miskend en ook beleedigd. Toen zij gisteren hier voor mij stond, na zooveel jaren afzijn, was zij nog even trotsch als toen ik haar verliet: zij wilde geen schuld bekennen - een bewijs dat de tijd haar niets heeft geleerd.’

‘Wie weet, wie weet, of het hier niet enkel eene ongunstige plooi in haar karakter is! Zij kan niet bukken, vader, zoo min als gij, en beiden rijst gij tegenover elkander als twee granietrotsen uitdagend in de hoogte. Och, wees liever de regendroppels, die van de rotspunten vallen en beneden zich liefderijk versmelten.’

‘Dat kan niet zijn!’ mort de oude man nadenkend, doch hij laat nog altijd zijne hand door die der Zuster omklemmen.

‘Is die echtgenoot dan zoo schuldig?’

‘Ja, dat is zij!’

‘Welnu, zij beweert het tegendeel.’

‘O, zij paart de sluwheid van den vos, de onvatbaarheid van de slang, met de onbeschaamdheid van het marmeren voorhoofd.’

‘Nee,’ en de non richt zich plotseling op en er straalt eene kracht uit geheel dat tenger wezen, die den ouden man tot nu toe niet bemerkte heeft, ‘neen, zoo slecht is mijne moeder niet!’

Zuster Theodora heeft de hand van den ouden man losgelaten, en vluchtig tintelt er een glimp van verontwaardiging in haar oog; doch deze is zoo snel voorbijgaande, dat Mijnheer Golden geen tijd heeft om een enkel woord te spreken, want reeds ligt de non andermaal voor het bed, en de hand des grijsaards kussende, snikt zij:

‘Vergeef mij die opwelling. Ik wil mij niet tegen u verzetten. ik wil u niet veroordeelen, ik wil uw onderdanig kind zijn, God, mijn God, vergeef mij dat plichtvergeten, ik ben niet gezonden om te verdeelen, ik ben gekomen om te vereenigen en om te doen beminnen!’

‘Bid zoo niet, lief kind! gij hebt niets misdaan!’ en de oude man is verteederd, want in zijn oog, straks zoo streng en zoo gloeiend, glinstert nu een traan. ‘Wat gij zegdet, is begrijpelijk; gij verdedigt altijd

uwe moeder en die opwelling is schoon en edelmoedig - zelfs voor eene onwaardige.'

'Trek die laatste woorden in, vader; gij verplettert mij het hart!'

'Welnu, ja, ik trek ze in, kind-lief! Ween zoo niet, ik meen het zoo kwaad niet.

Hebt gij die moeder dan zoo lief?'

'Ja, want zij was voor ons altijd goed en liefderijk.'

'Gij zijt braaf, edel en groot - en uwen broeder klopt het hart op de rechte plaats!'

'Maak mij niet hoovaardig, doe mij niet zondigen tegen de ootmoedigheid, vader! maar als het waar is dat uwe kinderen braaf zijn, hoe is het dan mogelijk dat die moeder zoo slecht zijn zou?'

De oude man is door die eenvoudige woorden getroffen. Immers, hij is heengegaan, hij heeft zich om die kinderen niet meer bekommerd, dan dat hij een bloedverwant als voogd over hen aanstelde, doch voogden zijn dit slechts in naam - zelden of nooit in daad. Zij alléén heeft dus de maatregels genomen, om de opvoeding dezer kinderen te verzorgen. Den zoon heeft hij ridderlijk voor de deugd in de bres zien springen en zijn hart voor de edelste gevoelens zien openen en de dochter wijdt moedig haar leven aan de bloedige rampen, die het menschdom treffen. Neen, die moeder kan niet slecht zijn!

Dat denkbeeld spreidt wel is waar een oogenblik een frisch, geurig en kleurig veld van rozen voor zijnen geest uit; doch ongelukkig voor hem, steekt de booze en vergiftige achterdocht daaruit weêr onmiddellijk den kop op, en de rozen verkwijnen en verbleeken andermaal. Zij was toch zoo sluw, niet waar? Toch zegt de oude man na een oogenblik:

'Om uwent wille zal ik hare rechtvaardiging aanhooren. Om uwent wille!'

'O, ik dank u, ik dank u, vader!'

't Zal eene zware beproeving voor mij zijn, haar te moeten aanhooren, 'mort Golden; 'maar...'

'Neen, moeder komt voor het eerst niet in persoon.'

'Hoe dan?'

'Ik heb hier eenige bladzijden uit haar dagboek; gij zult die papieren in de eenzaamheid lezen, of zoo gij verkiest lees ik u die herinneringen voor, en na de lezing kunt ge nog in volle vrijheid beslissen wat ge verlangt te doen.'

'Nu ja, dat is goed. Lees en ik luister. Ik ben bereid; mijn geheugen is nog frisch en levendig, en ik zal zeer gemakkelijk kunnen terecht wijzen, naarmate gij in de lezing vordert. Doch sluit eerst de deur.... Zoo.... Zet u nu naast mijn bed neêr.... Om uwent wille, enkel om uwent wille zal ik luisteren...'

De non antwoordt niet; zij neemt plaats voor het bed en bladert een oogenblik in een boek met marokijnen omslag, welke beweging Golden met een onrustig oog volgt. Hij begrijpt dat Mevrouw d'Engelgrave haar pleidooi geschreven heeft, om zekerder te zijn te zegepralen. Gelukkig, zoo denkt hij weêr, is zijn geheugen nog frisch! Neen, zij zal hem geen stofzand in de oogen werpen, neen, zeker niet!

Theodora leest:

* * *

'....Hij heeft mij den 15 Augusti 1855 verlaten. Het leven met mij was voor hem onverdragelijk geworden. Na drie jaar huwelijksleven, dat zeker niet veel rozen voor ons gespreid heeft, is hij heengegaan. Het is een verschrikkelijk oogenblik geweest, dat door eene lange reeks verschrikkelijke oogenblikken opgevolgd werd.

'Een der dienstknechten is mij in zijnen naam komen zeggen, dat hij niet meer terugkeeren zou. Moet ik naar zijn staalhard gemoed, zijn onverzettelijken wil, de verwerping van alle redeneering oordeelen, dan zal hij doen wat hij mij heeft doen berichten....'

De non heeft die woorden met arrzeling gelezen; zij richt de zoet-blauwe oogen op den ouden man, om zich te vergewissen welken indruk die aanvraag op hem maakt; doch zij bespeurt niets. Thomas Golden luistert met gesloten oogen en gevouwen handen, en nu hij bemerkt dat de zuster wat lang ophoudt, zegt hij zacht: 'Lees alles - alles. Ik wil en kan alles hooren!' De lezeres hervat:

'....Waarom heeft hij mij die vernedering niet gespaard? Waarom, in zijn blinden haat, de knechtenwereld tusschen onze huishoudelijke twisten gemengd? Ik heb in het bijwezen van den bediende niet de minste ontroering laten blijken, en de knecht heeft de kamer verlaten met de overtuiging, dat het vertrek van mijnen echtgenoot mij gansch onverschillig was; doch toen hij de kamer verlaten en ik de deur gesloten had, ben ik naar mijne kinderen gesneld, die in het naburige vertrek sliepen, en ik heb geweend. In dien eenzamen morgen, bij dat doodsche aanbreekende licht, gevoelde ik hoe verlaten wij waren - die arme kleinen en ik!... Dat heengaan werpt immers eene donkere schaduw op ons beider levenspad? Wat zal de booze wereld zeggen? Hoe zal zij de verlatenheid, waarin ik verkeer, beoordeelen?... Ik weet maar al te wel dat mijne benijders niet dood zijn: ik heb eene plaats en een titel ingenomen, die velen verlangd en zelfs nagejaagd hebben; ik ben uit een betrekkelijk eenvoudigen stand tot in het salon, tot in de schitterwereld geklommen, en het zou immers voor de boozen een genot zijn mij uit deze weêr, en nog wel gelasterd, in de duisternis terug te stooten!

Gelasterd.... ja; want God is mijn getuige dat ik niet plichtig ben.... Doch mijn echtgenoot heeft mij niet ter verantwoording geroepen en ik, ik ben te trotsch om voor hem te bukken, want het is mij duidelijk dat

als ik buk, ik ook schuld beken, en des te minder kan ik om vergiffenis bidden, nu hij mij zoo wreed miskent.

Toch heb ik eindelijk, toen de last te zwaar om dragen werd, eenigszins toegegeven: ik heb den knecht, die mij de booze tijding bracht, ontboden, en hem, helaas! nog meer in het vertrouwen gebracht, door hem te vragen of het niet mogelijk ware den burggraaf te doen terugkeeren.

Het bloed steeg me naar het voorhoofd; ik gevoelde mij diep vernederd; ik was in de macht van dien man, die wel wist dat hij op dat oogenblik mijn meester was. Hij was immers de vertrouweling van den burggraaf en maakte van de gelegenheid gebruik, om mij te doen gevoelen wie ik was, van waar ik kwam. Mijn hart dreigde te bersten; ik wees hem de deur - en hij, hij glimlachte en trok de schouders op. Geen echtgenoot was dàar om de vrouw te beschermen - en dat moest ik eene lange reeks jaren, in verschillende omstandigheden, op smadelijke wijze ondervinden.

Ik bracht het overige van den nacht alleen door; gansch het verledene dwaalde voor mijnen geest. Ik keerde, in mijne verbeelding, terug naar het huis mijner moeder, eene kolonelsweduwe, die van een klein inkomen, doch niet zonder stand te houden, leefde. Mevrouw Duolet moest zich echter vele ontberingen getroosten.

Zij hoopte wel dat betere dagen zouden aanbreken, als haar eenig kind huwbaar zou geworden zijn, doch ik was nog slechts tien jaar. Er moesten dus nog even zooveel jaren in ontbering en moeilijkheid worden voortgeworstd!

Wij woonden in een klein, zindelijk huis buiten de stad, en naast ons een man dien ik mij nog altijd voorstel, met een gelen overjas aan en een gele muts op, een scheel oog en blondgrauwe haren. De haag

die onze hofkens voor het huis scheidde, was niet hoog; dit was dan ook de reden dat ik hoofd en muts soms van verre boven de haag drijven zag, 't geen me aan eene wandelende zonnebloem denken deed. Die man heette Dobs.

Dobs was iemand die zich in alle wonderlijke en voor het gemeen in alle onbegrijpelijke ondernemingen wist te steken, zonder echter veel te werken; hij bracht, in zijn doorzicht en spitsvinnigheid, den bankier zaken aan om grof geld te winnen, en won hierdoor op zijne beurt grof geld. De man ging door voor rijk te zijn en naar het uiterlijke te oordeelen, had mijne moeder ook fortuin; zij was immers de schoonzuster van de douairière de Cordes-Duolet - en die was rijk.

Dobs werd de vertrouweling in ons huis en nooit had mijne moeder zooveel weelde en vrijgevigheid als destijds ten toon gespreid. Ik begreep de reden van dit alles slechts later, zelfs lang nadien, toen op zekeren zonnigen dag mijne moeder met Dobs in een rijtuig van de kerk kwam, en zij mij zegde dat ik hem voortaan den naam van “vader” geven moest. Van dat oogenblik verscheen niemand van onze familie meer bij ons, en werden wij ook bij haar niet meer ontvangen.

Dobs had, uit een eerste huwelijk, verscheidene kinderen, onder andere een zoon van mijnen ouderdom - neen, wel wat ouder. Allen kwamen zich als een troep sprinkhanen in ons huis neêrslaan. Ik herinner mij nog zeer goed dat, terwijl men bruiloft vierde, de kinderen achter in den hof speelden; terwijl men binnen van vrede en liefde sprak, de jonge Dobs mij in den hof grijnzend blauwe plekken in den arm neep, en mij zegde, dat als ik sliep hij met een gloeiend ijzer mijne oogen zou toeschroeien, gelijk hij aan zijne vink gedaan had; ofwel hij zou mij bij den pols grijpen en zò hard nijpen, dat de klopping daar binnen ophield en ik zou dood gaan.

Ik was bang voor dien vreemden jongen; die angst is mij bijgebleven, totdat hij eindelijk in een diepen walg is overgegaan,'

De oude man mort iets tusschen de tanden,
 ‘- Ge zegt, vader?...’ onderbreekt de non,
 ‘- Niets, kind! lees voort.’

‘...De rust die vroeger in ons huis heerschte, was verdwenen; de orde werd door eene totale wanorde vervangen: mijne moeder bemerkte, doch te laat, dat zij zich in een poel van jammeren had gestort. Ik vond haar soms weenende in de eenzaamheid, doch klagen wilde zij niet; zij verborg zooveel mogelijk hare tranen, en de geheimen die haar martelden, kwamen nooit over hare lippen.

Ik herinner mij dat ik op zekeren nacht, door een gedruisch dat van de andere zijde der woning opsteeg, gewekt werd: het waren kijkvnde stemmen. Ik begreep dat er twist tusschen mijne moeder en den stiefvader ontstaan was. Ik hoorde ook den zoon van Dobs uit zijne naburige kamer, op oneerbiedige wijze, de kijkvnden toesnauwen dat hij niet slapen kon. Och, hoe klopte mijn hartje als ik dacht dat mijne arme moeder door dien ellendigen Dobs verongelijkt werd!

Allengs kwamen die twisterijen tusschen den stiefvader en mijne moeder, over den dorpel der kamer. De Dobsen gaven daarop echter geen acht; zij lalden, zongen, schreeuwden, haarplukten, vochten onderling voort, terwijl hun vader en mijne moeder elkander beleedigingen toewierpen, Ik zat te beven en te weenen, en bad met snikken onderbroken tot den ruwen man: ‘Doe mijne moeder toch geen kwaad!’

Arme moeder, zoo'n leven had ze zeker nooit gedroomd!

De reden van dat huiselijk ongenoegen was altijd

‘geld’, Beiden, man en vrouw, waren bedrogen geworden. Eenige jaren later scheen de welvaart eenigszins in het huisgezin terug te keeren, ten minste het leven was er rustiger, doch voor mij niet, want een groot deel der lasten van het huishouden drukte op mij. Ik was de asschepoester van het huisgezin, moest 's nachts bij de jongste Dobsen waken, de oudere verzorgen en thuis blijven als de anderen naar eenig feest gingen. Ik voelde het juk dat op mij woog en verkropte mijn misnoegen; want ik bezat zooveel kristen deugd niet, om nederig het hoofd te bukken. Ik had integendeel veel eerezucht en het kwetste mij dat ik tot in zoo'n gemeenen stand vervallen was; ik wilde terugkeeren tot dien, waarin mijne ouders leefden. Ik was groot genoeg om niet met zekere overtuiging, en na den spiegel geraadpleegd te hebben, te weten dat onder de korst der asschepoester iets verborgen zat, dat mij aan een glazen muiltje kon doen droomen.

Op een schoonen Junidag was ik met mijne moeder alleen thuis en zat op de bank voor de deur te breien, toen ik eene dame op den straatweg zag, welke laatste door een hekken van het hofken was gescheiden. Die dame vertraagde den stap toen zij zich voor ons huis bevond, en scheen de verwaarloozing van hetzelfde op te nemen. En verwaarloosd was het wel! De verf op de vensters was afgebolsterd, de gordijntjes waren niet rein wit; er was iets verzakkends in den gevel, iets scheefs, dat aan den man op krukken strompelend, deed denken. Het hofken was niet ordelijk; de takken der heesters waren gebroken of verdord, of afgesneden voor vliegert, boog en pijl, zweepstok of anderszins.

Ik voelde instinctmatig dat die dame de geschiedenis van onze familie op het uitwendige van onze woning las, en dat hinderde mij; ik verborg het gelaat achter de open gespreide hand.

Toen ik deze na eene poos liet wegvallen, stond die dame nog altijd voor het hekken stil, en scheen het oogenblik af te wachten dat ik zou opzien. Zij staarde mij met belangstelling aan; haar eerbiedwaardig wezen, de verzorgde witte haren, de deftige kleeding wezen den hoogen stand aan.

‘- Lief kind,’ zegde zij, ‘wie woont hier?’

‘Ik kon niet over mijn hart krijgen te zeggen, dat het de woning der weduwe Duolet was; van de andere zijde was het mij hatelijk den naam van den stiefvader uit te spreken; toch deed ik het.

‘- En vóór dien Mijnheer Dobs?...’ vroeg de dame aarzelend. ‘O ja, ik herinner het mij,.. Leeft Mevrouw Duolet nog?’

‘Ik knikte, maar er moest wel iets diep bedroefds in de uitdrukking van die beweging liggen, want de oude dame was aangedaan,

‘- Wie zijt ge, lief kind? zegde zij andermaal.

‘- Ik ben de dochter van Mevrouw Duolet.’

‘- Gij zijt dus Rafaëlle Duolet?’

‘Ik gaf een bevestigend teeken.

‘- Gij ziet er niet gelukkig uit?’

‘Ik was opgestaan en het hekken genaderd; de traliën hielden ons gescheiden. Die rijke vrouw uitnoodigend binnen te treden, durfde ik niet; immers, dan ware zij getuige geweest van ons diep verval. In weinige woorden had ik onzen toestand doen begrijpen. Waarom? Ik weet het niet. Die vreemdelinge boezemde mij een onbepaald vertrouwen in. De ontroering bij de dame hield aan; zij zegde mij: ‘Ik zal terugkomen.’

‘Toen ik binnenkwam zat mijne moeder in eenen hoek der kamer: haar voorhoofd lag schier op de knieën gedrukt, zij nokte en snikte. De ongelukkige had door het gordijntje gekeken en de dame herkend, doch zich beschaamd schuil gehouden.

‘- Wie is die dame, moeder?’ vroeg ik.

‘- Eene’ zegde zij, ‘die ik miskend heb, en wier goeden raad ik in den wind sloeg toen ik aan een tweede huwelijk dacht; zij is de zuster uws vaders.’

‘- Waarom hebt gij haar niet aangesproken, moeder?’

‘- Ik durfde niet voor haar verschijnen en mijne armoede en vernedering bekennen.’

‘Diep was ik getroffen. Mijne moeder had gezwegen, doch op dat oogenblik gevoelde ik wel hoe de wroeging aan haar hart knaagde. Zonder dat die onbekende tante een woord gezegd had, fonkelde er in mijne verbeelding eene ster van hoop aan den donkeren hemel der toekomst; die tante, hoe wreed ook miskend, hoe diep ook gekrenkt, omdat mijne moeder den geachten naam der Duolet's tegen dien der Dobsen verwisselde, zou ons eene helpende hand toereiken.

En dat deed zij ook later. De twee schoonzusters verzoenden zich met elkander en mijne moeder weende aan tante's hart. Mevrouw de Cordes-Duolet nam mij in haar rijtuig meê naar haar buitengoed, waar zij winter en zomer woonde; doch van de Dobsen bleef zij afkeerig, als van personen die haar niet aangingen.

Het buitengoed was een oud gebouw uit de verledene eeuw; het was door goed onderhouden hovingen, door frissche grasvlakten en een breed water omgeven. 't Was er bijzonder rustig: de ooievaar nestelde op eene der neêrhuizingen, de zwaluw onder het oud schaliëndak, de vogelen schuilden in de takken van schier alle knoestige boomen. Ieder wezen dat daar met tante inwoonde, scheen zoo weinig gedruisch mogelijk te willen maken, en zoo weinig mogelijk van zijne plaats te brengen.

Mevrouw de Cordes-Duolet was eene vrouw met uitmuntende hoedanigheden, en die haar geheel leven slechts door ééne hoofdgedachte beheerscht werd:

‘Wat zal de wereld van mij zeggen?’ En voorwaar de wereld wist niet dat er ooit een haarpijn in haar doen of laten zoodanig was gelegd, dat het tot verkeerde opspraak aanleiding geven kon.

Mijne tante zegde dat de naam van Duolet, door het tweede huwelijk mijner moeder, vernederd en onteerd was en zij wilde dien, door mij, andermaal opbeuren; zij was eene fijne, doorzichtige vrouw, die een ontegenzeggelijken invloed op allen, die in haren kring leefden, uitoefende. Ieders neigingen wist ze te peilen, deze in te volgen, en alzoo ten voordeele van haar doeleinde te benuttigen, ofschoon zij tot geene onedele daad zou zijn overgegaan.

In het jachtseizoen was het bezoek der heeren zeer talrijk op het buitengoed der douairière, en eene dergelijke drukte had vooral plaats in den herfst van het jaar 1851. Burggraaf Henri d'Engelgrave was een der genoodigden. Hij was een man van ruim veertig jaar, tamelijk opvliegend, eigenaardig in zijne zienswijzen, zelfstandig in zijne manieren, onbreekbaar als het een genomen besluit gold - kortom, bij allen ging hij door als een edelman met veel karakter, ‘een meester’ zou ik gezegd hebben.

De burggraaf bewees mij eene zekere oplettendheid, doch deze was ietswat vaderlijk. Tante had er echter nog meer voor hem, en ik bemerkte spoedig dat er tusschen hen beiden, zaken van een gansch bijzonderen aard behandeld werden. Het punt waarover gesproken werd, moest een geheim zijn voor mij, want als de douairière en de burggraaf zich soms alleen bevonden en ik binnentrad, ging het gesprek onmiddellijk in een zacht gefluister over, of hield plotseling op.

Na het vertrek van den burggraaf werd er eene briefwisseling gehouden, die niet minder geheim voor mij bleef. Ik verkeerde in de overtuiging dat er over den toestand mijner moeder gehandeld werd, die ik zoo-

veel dit in mijn vermogen was, bijstond; doch als de weinige geldmiddelen, waarover ik beschikken kon, niet snel genoeg opdaagden, verscheen de zoon van Dobs, die tot een onbeschaamden losbol was opgegroeid, en soms wel de stiefvader zelf. Zoo vader, zoo zoon! Ofwel ik ontving brieven. hartroerende brieven van mijne moeder, die zij echter meestal schreef onder het dicteeren van Dobs vader, of Dobs zoon.

Wel verwonderd was ik, toen de douairière op zekeren avond, en toen het licht nog niet ontstoken was, mij gelastte de deur te sluiten, om alle onverwachte stoornis te beletten, en mij naar het venster geleidende, zegde zij op een toon van gezag, haar zoo eigen en die geen tegenspraak duldde;

‘- Rafaëlle, ik heb over uwe toekomst nagedacht; gij zijt twintig jaar oud; ik zal u ten huwelijk geven...’

‘Ik verschrikte; het eerste gevoel dat in mij opwelde, was dat van oproerigheid tegen een zoo aanmatigend gezag; doch ik beteugelde dat gevoel en sprak geen woord.

‘- Ik heb,’ zoo ging tante voort, ‘ik heb uwe hand beloofd aan een geposeerd man, die u met eene aanzienlijke fortuin, den titel van burggravin geven zal.’

‘- Mag ik weten...’ ving ik aarzelend aan, ‘wie de verloofde is?’

‘- Burggraaf Henri d'Engelgrave.’

‘- Maar ik ken den burggraaf schier niet...’

‘- Die kennis zal zich spoedig ontwikkelen. De burggraaf beurt den gevallen naam der Duolet's op, vergeet dit niet. Hij brengt u eenen stand aan, die in den vollen zin des woords als schitterend kan beschouwd worden.’

‘Ik kende de douairière genoeg om te weten dat, wat zij beslist had ook onherroepelijk beslist was. Zij gewaardigde zich echter mij vier-en-twintig uren tot

nadenken te laten, ofschoon mijn antwoord, ik wist dit, niets aan het door haar genomen besluit veranderen zou. Ik laat de worsteling, het wikken en wegen der verschillende toestanden ter zijde; ik nam eindelijk met een: ‘Het zij zoo,’ het voorgeslagen huwelijk aan, en toen de burggraaf mij den volgenden avond, in gezelschap der douairière, op zijne beurt vroeg welke mijne beslissing was, antwoordde ik: ‘Ik zal uwen naam met eerbied en ontzag dragen.’

Het sluiten van een huwelijk was voor hem eene gebeurtenis, die, denk ik, gelijk stond met het sluiten van eene acte voor notaris. Hij sprak er ook niet verder over, tenzij hij mij zegde dat ik al mijne verlangens aan mijne tante zou overbrengen, die hij machtigde deze te voldoen.

Ik heb de overtuiging dat hij het goed meende, doch er bestond een al te groote afstand tusschen onze karakters: ik kon mij niet met een enkelen sprong tot hem, hij evenmin zich tot mij begeven. Ik was hem echter dankbaar dat hij mij verkoren had om zijnen naam te voeren, en het was mijne fierheid, mijn trots, mijn geluk te herhalen: ‘Ja, ik zal zijnen naam met eerbied en ontzag dragen.’

De oude man zwijgt nog altijd; voor de tweede maal echter, bij het hooren van deze verklaring, rimpelt een bittere glimlach zijne lippen.

‘Het huwelijk had plaats in de dorpskerk. Mijne moeder was afwezig; zij had - en dit was, zooals ik later vernam, met klinkend goud gekocht - hare toestemming tot het huwelijk notariëel gezonden. Het was overigens geen gedruischmakend huwelijk. Slechts een tiental personen woonden het bij. Ook de familie der Engelgrave's was er slechts door dezen of genen verren neef vertegenwoordigd; dat huwelijk viel niet in

den smaak, hier om reden dat ik geen blazen had, daar, om reden dat men er reeds op had gehoopt, de fortuin van den burggraaf aan nichtjes en neefjes zien ten deel te vallen.

Hoe het zij, die miskenning hinderde, kwetste mij Ik had immers dit huwelijk niet nagejaagd?., Waarom moest men zich dan op mij wreken?... Ook de burggraaf hinderde 't, ten minste naar het mij toescheen. Mij dacht dat hij toen reeds gevoelde, welke kloof het huwelijk tusschen hem en zijne familie maakte.

Toen wij, in bruiloftsgewaad, op het punt waren het salon binnen te treden, waar de officier van den burgerlijken stand ons wachtte, naderde ik bedeesd den burggraaf, doch hem vrijmoedig in het oog starende, zegde ik hem fluisterend:

‘- Uwe familie, Mijnheer, schijnt met uw huwelijk niet zeer ingenomen te zijn.’

‘- Hindert u dat, Mejuffer?’ antwoordde hij met een stillen glimlach, doch zijne stem trilde en zijn gelaat was bleek.

‘- Ik vrees dat het u hinderen zal.’

‘- In geen deele. Laten wij ons over de afwezigen niet bekommeren.’

‘- Indien...’ mompelde ik bedeesd; doch ik denk zelfs dat hij dit woord niet zal verstaan hebben, want hij ging vastberaden het salon binnen.

‘Hij had nu eens besloten dit huwelijk aan te gaan en 't lag in zijn karakter dat voornemen uit te voeren, er mocht van komen wat wilde.

‘De huwelijksdag was juist niet zeer aantrekkelijk: het stofregende gedurig; de ruiten van het buitengoed mijner tante waren en bleven bewaasd, en dat maakte de kamers somber; de officier van den burgerlijken stand, die ons de verordeningen des huwelijks voorlas, stamelde; de pen, waarmee ik teekende, gaf te veel inkt en er viel een inktvlek tusschen mijnen naam en

dien des burggraafs; op den weg naar de kerk was niemand te zien dan een paar arme menschen, die zich onder een versleten katoenen regenscherp verborgen; de koster stiet het wijwater om, en de hand van den ouden priester, die de ringen wisselde, beefde zoodanig dat mijn ring tingelend op de grafzerken viel.

‘Dat alles merkte ik op. Kinderachtigheden! zult gij zeggen; doch alle die nietige voorvallen maakten mij toch zwaarmoedig, en ik beken dat onder de plechtigheid het zweet op mijn voorhoofd perelde. Toen ik zijdelings een oogslag op mijnen bruidegom wierp, dacht ik dat op zijn bleek gelaat zich - bedroog ik mij?’ - een gevoel van verveling afteekende.

‘Toen wij uit de kerk terugkeerden, zegde ik hem andermaal: ‘Wat ook gebeure, Mijnheer de burggraaf, ik zal uwen naam met eerbied en ontzag dragen!’

De lezeres houdt een oogenblik op.

‘- Ga voort!’ zegt de oude man, zonder van houding te veranderen en nog altijd met gesloten oogen luisterend.

‘De burggraaf glimlachte welwillend. Hij was nu opgeruimder, misschien omdat alles afgeloopen was, want hoewel in den grond van zijn karakter aan zijne caste gehecht, was hij geen vriend van plechtigheden, waarin hij persoonlijk eene rol te vervullen had. Ook bij mij ging de slechte indruk, die verschillende omstandigheden op mij gemaakt hadden, eenigszins voorbij; ik vergat daarenboven den angst, die mij geen oogenblik verlaten had, dat hier of daar aan de kerkdeur of achter een der pilaren, het onbeschofte gelaat van een der Dobsen zou verschenen zijn.

Wij vertrokken. Hoe verder wij ons van de Belgische grenzen verwijderden, hoe vriendschappelijker mijn echtgenoot werd. Hij had al de herinneringen en gevoelens, die hem in zijn land kwelden, afgeschud,

en herleefde wanneer hij in den vreemde zijne jonge vrouw zag vereerd en haren rang handhaven.

Indien wij in den vreemde hadden kunnen blijven, waren wij misschien gelukkig geweest; te Venetië ontmoetten wij een landgenoot uit den hoogen stand, en als de man ons hartelijk ontving, dan toch was dit het geval niet met de vrouw, die zich uiterst stijf hield en den burggraaf gewis wilde te binnen brengen. dat hij een huwelijk beneden zijnen rang had aangegaan.

In het laatste van den winter keerden wij in het voorouderlijk hotel der d'Engelgrave's, te Brussel terug. Er was tusschen ons beiden een zekere graad van vertrouwen ontstaan, zelfs in zoo verre dat ik meende de toekomst minder zwart te mogen inzien.

De burggraaf was, ik zal niet zeggen, voorkomend, doch zeer inschikkelijk: ons huwelijk werd meer en meer een huwelijk van redeneering en Mijnheer d'Engelgrave zorgde onrechtstreeks meer dan vroeger voor de Dobsen, welke familie ik in zijne welwillendheid had aanbevolen.

Op een December-avond kreeg ik bericht, dat mijne moeder zeer ziek was en verlangde mij te zien. Misschien, deed een der Dobsen, die de tijding bracht, verstaan, zal het de laatste maal zijn. De burggraaf glimlachte ongeloovig; hij vermoedde andermaal een strik van de zijde dezer intriganten, en dewijl ik onze bedienden niet in mijne familie-geheimen wilde inwijden, ontbood ik een huurrijtuig om mij naar het huis mijner moeder te laten voeren.

Ditmaal had men waarheid gesproken: mijne moeder was den dood nabij. Zij lag, door de grootste onverschilligheid omringd, op haar lijdensbed. De oude Dobs zat in den hoek en bij de kachel zijne pijp te rooken; de oudste zoon van Dobs leunde onbeschoft met zijne ellebogen op tafel, en scheen meer acht te

geven op mijnen mantel met pels omzet, dan op de kermende vrouw. In de kamer zelve vocht, twistte, stampte en woelde een mierennest van Dobsen. De hoop alleen dat ik bij mijn heengaan klinkende munt zou achterlaten, deed den oudsten zoon thuis blijven; de vader dacht evenzoo, doch die had nog altijd de pretentie van een ‘welopgevoed’ man te zijn, en toonde door het uitdeelen van eenige wel toegerichte oorvegen, dat hij eerbied en stilte eischte.

Men had zoomin aan een geneesheer als aan een priester gedacht. De Dobsen hielden niet van ‘zwartrokken’ en dat verwonderde mij niet. Ik zond het rijtuig om spoedig dezen en genen te halen, en verzocht dat men de huilers en schreeuwers verwijderen zou. ‘Mevrouw de burggravin wil rust hebben!’ schreeuwde de oude Dobs. Nadat hij zijn kroost letterlijk buiten de deur had gevochten, hoorde ik schier den ganschen avond dat janhagel, in de naburige kamers op de muren kloppen, schreeuwen, tieren en vechten, ofschoon de oude Dobs telkens buiten de kamer ging om stilte te gebieden.

‘Ik gaf een goudstuk aan den zoon van Dobs, om in de buurt het een en ander voor de zieke te halen; doch de knaap kwam niet terug; ook de zieke verlangde niets dan een priester. Er was geen kruisbeeld, geen gewijd waslicht in huis; er was zelfs geen zuiver ammelaken om dit over de tafel te spreiden toen de priester met het Venerabel kwam. De oude Dobs was blijkbaar verlegen; hij wist niet waar hij zou gaan of staan, toen de geestelijke gekomen was. Al wat er in de kamer gebeurde, was hem blijkbaar vreemd. Hij wilde echter zijnen iever toonen met van tijd tot tijd buiten de kamer te stormen en daar klinkende bestraffingen uit te deelen, want de jonge Dobsen bonsten nogmaals op de deur, en riepen dat zij wilden zien wat er in de kamer gebeurde. Dobs wilde voortdurend

toonen “welopgevoed” te zijn; hij knielde als ik knielde, en volgde bleek en met een onrustig oog elke beweging des priesters.

Misschien dacht hij, voor de eerste maal sedert jaren, aan de dood!

Mijne arme moeder morde niet; zij had veel - zeer veel geleden, en toch was hare laatste bede dat ik het talrijke huisgezin der Dobsen zou bijstaan en, zoo mogelijk, door de wereld helpen. Zij had op haar doodsbed alles vergeven, alles vergeten....

Het was laat in den nacht toen mijne moeder stierf. De oude Dobs was de eenige van gansch de familie, die bij het doodsbed aanwezig was. Hij weende, en bad vóór het afsterven om vergiffenis voor al het leed, dat hij de diep verongelijkte had aangedaan en laten aandoen. Ditmaal was Dobs ten minste oprecht, want toen ik heenging, deed hij een beroep op mijne beurs - iets, dat hij in ander geval nooit vergeten had.

Wat was ik diep ongelukkig om al hetgeen ik dààr, in die verwaarloosde huiskamer, gezien had! Men vormt zich geen denkbeeld van het diepe zedelijke verval, dat tusschen die vier enge muren vereenigd was. Van eerbied voor de doode of eerbied voor de levenden kon geen spraak zijn: het was een hondennest in den vollen zin des woords, doch 't ging er zonder twijfel minder vriendschappelijk toe dan in zoo'n nest.

Ik bemerkte later, dat de kleine Dobsen hunne kortstondige aanwezigheid in de kamer benuttigd hadden, om eene bloem van mijnen hoed, een stuk pels van mijnen mantel, een flos van mijnen bos te trekken en mijne voilette in te palmen. Zij hadden dus zelfs geen begrip van het “mijn” en “dijn”.

Toen ik buiten kwam en wankelend, ten gevolge der ontroering en vermoeyenis, mijn rijtuig bereikte, ging ik den oudsten zoon van Dobs voorbij; hij leun-

de bloothoofds, de haren verward en de kleêren gescheurd, smoordronken tegen het hofhekken. In een zijner armen klemde hij twee of drie pakjes, ongetwijfeld voorwerpen, die ik hem verzocht had voor de zieke te halen.

Ik zag de afschuwelijke figuur in den rooden schijn die de lantaarn van het rijtuig afwierp; ik zag ze echter slechts met een oogslag, want ik snelde haar voorbij, ijldde in het rijtuig, en hoorde een oogenblik de ruwe dronkemans-woorden hooger klinken dan het ratelen der wielen.

‘Wat een lange, wat een verschrikkelijke nacht!....’

De lezeres houdt op, en nu de oude man haar aanziet, bemerkt hij, dat hare oogen door dikke tranen overwolkt zijn.

XI.

Nog het verledene.

‘Zijt ge vermoeid van te lezen?’ vraagt de vader.

‘Neen,’ luidt het antwoord, ‘maar het is pijnlijker voor mij dan ik dacht die herinneringen te volgen.’

‘Kent ge ze reeds?’

‘Ja, mijne moeder heeft ze haren kinderen ter lezing gegeven vóór dat ik hier kwam.’

‘Geeft mij het manuscript, ik zal het zelf lezen.’

‘Tot het einde toe?’

‘Ja, dat beloof ik.’

De vader is kalm, zooals wij hem zelden gezien hebben. De non zet zich voor het bed en bidt, echter verstrooid; want van tijd tot tijd slaat zij de oogen op om te zien welken indruk de lezing op het gelaat van den ouden man afprent. Zij bemerkt niets vreemds op dat wezen - noch afkeer, noch toegeving.

Laat ons den lezer regel voor regel volgen:

‘Toen ik den burggraaf den toestand der familie leerde kennen, en hem den vromen wensch mijner moeder overbracht om die ongelukkigen bij te staan, gaf hij mij een kort, doch niet onwelwillend antwoord.

't Was echter of er een vloek op dat huisgezin woog. Nooit werd een mensch ondankbaarder behandeld dan de burggraaf. Ik had ongelijk de stem mijner moeder, die als uit het graf opsteeg, niet te doen zwijgen. Ik moest geen partij kiezen voor die rampzaligen, die door de ondeugd waren verkankerd en vooral de oudste zoon, die van trap tot trap dieper vallende, zijnen weg door het modder der samenleving voortzette.

Ik gaf aan die ellendigen mijne voorspraak; doch God is mijn getuige, ik deed zulks niet uit genegenheid, zelfs niet meer om den wensch mijner moeder te eerbiedigen: neen! door een aantal omstandigheden in het leven verbitterd, beging ik dien misstap meermaals uit geest van tegenstrijdigheid.

De hooge kringen wilden mijne afkomst niet vergeten; de familie van mijn echtgenoot was en bleef het nijdigste van allen jegens mij. Ik zegde het reeds: voor de vreemden had ik eene plaats ingenomen, die aan eene andere toekwam: voor de familie had ik haar van eene fortuin beroofd, die zij reeds als haar eigendom beschouwde.

Ik had gedurende eenigen tijd dien eeuwigen strijd van miskenning en verachting, door nederigheid trachten te overwinnen - hoe weinig de onderwerping dan ook in mijn karakter lag; - doch hoe meer ik mij boog, hoe nijdiger trapte men mij. 't Was ten slotte geen oorlog met speldesteken meer, 't was inderdaad een oorlog gevoerd met schoenzolen, die mij langs alle kanten drukten en wonden.

Dan, in het diepste diep van mijn gemoed gekrenkt, richtte ik mij als eene gekwetste leeuwin op en nam den strijd aan. Ook mijne tong siste als die eener slang; ook mijn voet pletterde soms het hart van deze of gene; ook ik werd ongenadig, wreed voor mijne tegenpartij, vooral voor de familie des burggraafs.

Meer dan ooit verscheen ik als bij uitdaging in de salons: die welke voor mij gesloten waren geweest, deed ik door den invloed mijner talrijke omgeving voor mij openen. Wat een leven van lagen en listen! Mijne belagers weken weldra achteruit en verdwenen waar ik verscheen: doch juist dààrom waren zij niet onmachtig: wel integendeel.

Helaas, ik miste een steun in dien kamp, en die steun was mijn echtgenoot. Ik was te jong en dus te blind, om te zien dat ik recht mijnen ondergang in de armen liep. Mijn echtgenoot keurde mijne handelwijze af: hij sprak mij tegen: hij gaf mij nu hier, dan daar ongelijk en drong er ten sterkste, misschien wel wat weinig overtuigend, bij mij op aan, dien oorlog te laten varen.

Ik meende alles te begrijpen: - de burggraaf zoo dacht ik, was in den geest tot zijne familie terug gekeerd; hij gaf haar gelijk en zag duidelijker dan ooit in, dat hij een misplaatst huwelijk had aangegaan; hij wilde niet zien, dat ik strijd voerde om zijnen naam, dien ik droeg, niet te laten bespotten en miskennen.

Het kwam nooit tot duidelijke verklaringen tusschen ons beiden: ik was te koppig die te geven; hij, was niet gewoon veel te spreken, en gewoon in alles van een eigen denkbeeld uit te gaan. Wat hij zelf, volgens zijn oordeel logisch aan anderen toedacht, meende hij niet zelden waarheid te zijn, en regelde zijne handelwijze naar het dikwijls valsche togedachte denkbeeld,

Terwijl ik zooveel mogelijk openlijk oorlog voerde, bezigde mijne tegenpartij den laster - dien onvatbaren pestnevel.

De pracht die ik voerde, het drukke bezoek der feesten zonder mijnen echtgenoot, de twist met mijne familie, het geheimzinnige dat uit mijnen toestand zelven voortkwam, gaven veel voedsel aan den laster, die overal onlichtbaar werd neêrgelegd: in de bloemen van het borstsieraad, op de juweelen der armbanden, in de plooiën van het kleed, om zich daar weelderig en onder duizende vormen te ontwikkelen; doch ik wist het niet, ik begreep het niet, ongelukkige die ik was!

Eens had ik mij schitterend gekleed om het salon eener dame van de zoogezegde militaire aristocratie te bezoeken, die in de hooge wereld juist niet in aanzien stond: doch ik vond dàar, dit wist ik maar al te wel, eenigen van die, welke mij in mijnen oorlog tegen de familie des burggraafs ondersteunden.

Toen ik ons hotel verliet om mij derwaarts te begeven, stond de burggraaf aan den voet van den trap; de uitdrukking van zijn gelaat was bijzonder streng: nooit zag ik hem zoo bleek, en met eene stem die van ontroering beefde, zegde hij:

- Gij zult dezen avond niet uitgaan, Mevrouw!

‘Zoo streng, zoo gebiedend, zoo meesterachtig, zoo krenkend had hij mij nog nooit toegesproken. Met eene spottende verachting staarde ik op hem neer: het was, zoo dacht ik, beneden mij, hem te antwoorden; ik wilde hem voorbijgaan, doch hij versperde mij den weg.

‘- Laat mij door!’ beet ik hem toe, en ik voelde mijne lippen trillen.

‘Toen wierp de burggraaf mij eene beschuldiging toe, die mij beurtelings rood en bleek, ijskoud en gloeiend worden deed. Ik zal het mij toegeworpen woord niet herhalen; maar, bij God die mij hoort! ik verdien-

de dat brandmerkend woord niet, en in mijnen drift sloeg ik mijnen echtgenoot met den handschoen dien ik nog in de linkerhand had, in het aangezicht en noemde hem ‘lafaard!’

De oude man liet het manuscript zakken; hij deed een driftige beweging en de gramschap tintelde in zijn oog. O, ware die zoete non dáár niet geweest, hij had misschien het geschrift verre van zich gesmeten! Nu laat hij het slechts een oogenblik onaangeroerd op het bed liggen, neemt het eindelijk weêr op en hervat zijne lezing.

‘Mijnheer d'Engelgrave stond als verpletterd; het getrappel van het paard op de binnenplaats, deed hem gewis tot het bewustzijn terugkeeren, en toen hij eensklaps buiten schoot, vond hij mij reeds in het rijtuig gezeten en den livreibediende op het punt dit te sluiten. Driftig wierp hij den knecht achteruit, greep mij bij den pols der linkerhand en eischte dat ik zou uitstijgen. Ik weigerde en bood hardnekkig tegenstand.

‘- Als gij uitgaat,’ zegde hij waarschuwend, ‘zal het u berouwen. dat zweer ik u!’

‘De klemmende hand liet mij los, en ik, ik gebood den koetsier door te rijden. De knechten waren dus getuigen geweest van het vernederende tooneel, dat tusschen ons beiden plaats had!

Er sprak, doch slechts flauw, eene goede stem in mij, die mij toeriep: ‘Keer terug, keer terug!’ doch ik was beleedigd, onrechtvaardig, bloedig vernederd in het bijwezen mijner minderen; ik zag daarenboven, bij het lantaarnlicht, dat mijn arm met bloed gevlekt was - en dat hitste mijne gramschap nog meer op, dat deed mijne zenuwen nog meer trillen, dat deed mij zelfs aan wraak denken,

In het huis waarheen ik mij begaf, deed ik een geneesheer roepen, die het bloed stelpste. De breede

armband, met mijn naamcijfer en gravinnen-kroon in juweelen, dekte de wonde; doch ik was op dat oogenblik zoo wraakzuchtig, dat ik het ongelukkig tooneel aan eenige vertrouwelingen bekend maakte, die het weldra aan anderen toefluisterden. Hoe dikwijls heb ik dat oogenblik in mijn leven verwenscht! Schuldig was ik in dit geval, ja, maar was ik alléén plichtig? Ik was een kind en meende het in den grond mijns harten goed: doch de schijn was tegen mij, en hij, een man van ondervinding, had zich niet door den schijn alléén moeten laten leiden.

De morgen blauwde reeds aan den hemel, toen ik in het rijtuig van een mijner vriendinnen huiswaarts keerde. Dat ontijdig terugkeeren was nogmaals eene fout, eene zware fout. Ik had moeten begrijpen wat al martelende denkbeelden mijnen echtgenoot in dien langen nacht, zouden bestormen; doch ik haatte dat groote, sombere huis, getuige van zooveel vernedering, en men had daarenboven door allerlei kleine middelen, mijn terugkeeren naar huis vertraagd. Nooit werd ik dan ook gevierd zooals dien nacht: ik begreep in mijn blinden haat niet, dat de slangen die mij vleiden, er misschien belang bij hadden de klove, tusschen mijn echtgenoot en mij, te verbreedden.

Toen ik het huis naderde, beving mij een geheime vrees. Wellicht zou, op het bevel van den burggraaf, de deur van het hotel niet meer geopend worden. Ik bedroog mij: hij zelf, en dit ontstelde mij diep, hij zelf deed zwijgend de deur open; hij sloot ze toen ik binnen getreden was. Het huis scheen ledig, zoo hol klonk zijn voetstap achter mij.

Mijnheer d'Engelgrave sprak geen woord; hij volgde mij stap voor stap. Beangstigd wilde ik de deur der kamer sluiten, doch hij belette dit, en wij stonden voor elkander - ik, diep ontsteld, hij uiterlijk kalm,

doch bleek, afgetobd door het nachtwaken, de vermoeienis en het lijden.

Op dat oogenblik had ik wellicht het trotsche hoofd, neen, zelfs de knieën gebogen, maar de burggraaf wierp mij andermaal, dat afschuwelijke, dat krenkende, dat eerroovende woord toe. Al het weêrbarstige van mijn karakter moet zich op dat oogenblik in mijn donkeren blik, in den misprijzenden trek rond mijne toegenepen lippen, in mijne gebalde vuist vertoond hebben.

‘- Ik heb mij niet,’ zegde hij, ‘door uwe schoonheid laten verblinden.’

‘Ik zweeg.’

‘- Ik heb u uit de vernedering willen opheffen, waarin gij u bevondt, omdat ik dacht dat gij goed waart.’

‘Ik zweeg nog.’

‘- Ik heb u met rijkdommen en weelde overladen; al mijne goedheid voor u uitgeput....’

‘Nog altijd zweeg ik; want ik gevoelde 't beneden mij op dit alles te antwoorden.

‘- En gij hebt mij met verdriet en schande overladen, want gij hebt mijnen naam niet geëerbiedigd.’

‘- Gij liegt!’ was mijn antwoord en ik vloog hem gloeiend van verontwaardiging onder de oogen. ‘Gij liegt!’ herhaalde ik. ‘Gij liegt!’

‘- 't Is genoeg,’ liet hij er koud, ijskoud op volgen, wendde zich om en verliet het vertrek.

‘Wat was zijn besluit? Ik wist het niet. Had hij zich door mijn krachtig protest laten overbluffen? Was hij ten einde van den strijd, onwankelbaar in een genomen besluit, meester van zich-zelf, voortaan onverbiddelijk als marmer, hard als staal?

Tranen van woede en spijt ontsprongen aan mijne oogen, eene kinderlijke razernij greep mij aan - ik zeg kinderlijk, want ik wilde mij op alles wreken wat van

hem kwam. Ik wierp den armband met het juweelen naamcijfer over den vloer; ik trapte het diamanten halssieraad onder den voet; ik scheurde de kanten van mijn kleed en verplukte de bloemen in het haar.

Het lamplicht kampte nog vruchteloos met het daglicht, dat langs de geopende gordijnen van het venster in de kamer viel. Ik deed het venster open en de frissche, koude morgenlucht stroomde binnen. Het venster gaf uitzicht op den hof en verder op de daken der huizen, en boven deze verhief zich in de verte de toren eener kloosterkerk, waar voor de vroegmis geluid werd.

Die verwijderde klanken, oproepend tot het gebed, wekten ook in mijn gemoed andere gevoelens dan die van haat en wraak op - gevoelens van verzoening, onderwerping, rechtvaardiging. Op hetzelfde oogenblik zag ik den burggraaf met een valiesje aan de hand, buiten het huis treden en over de binnenplaats gaan; ik hoorde de koetspoort openen en deze weêr toevallen. Sprakeloos staarde ik hem achterna.

Hij, de eigenaar, de erfgenaam van het huis zijner vaderen, verliet dit als een vreemdeling, vroeg in den morgen! Geen knecht stond met den hoed in de hand, om de deur te openen en hem eerbiedig door te laten; hij ging heen als een weggejaagde dienstbare! Dat trof mij. Ik had nog altijd een goed voornemen in mij, dat mij van den klokkenklank was overgebleven; doch valsche schaamte hield mij tegen: - de booze had zich van mij meester gemaakt.

Ach, had mijn echtgenoot zelf maar één enkel goed woord gesproken!

Het gevoel van verzoening maakte in mij plaats voor den hevigsten wrok, toen een knecht, zooals ik reeds zegde, mij in zijnen naam kwam berichten, dat zijn meester niet meer terugkeeren zou, en de laatste sprankel van toegevendheid doofde in mijn gemoed uit,

toen ik bemerkte dat diezelfde knecht later zoo beleedigend op mij neêr zag.

Die persoon was nog slechts korten tijd in onze dienst: zijn familienaam is mij zelfs onbekend gebleven; doch zoo kruipend als hij vroeger was, zoo aanmatigend stout was hij nu. Hij verliet het huis, doch achtervolgde en bespiedde geruimen tijd mijn handel en wandel. Ik heb de overtuiging dat die man van twee zijden betaald werd: van de zijde der familie d'Engelgrave en van die mijns mans, wiens schaduw hij later werd, of liever wiens booze geest hij was, want hij verliet hem niet meer...'

De lezer staakt plotseling zijne stille lezing; hij laat het manuscript op het deksel vallen, en staart strak voor zich uit. Dan helt het hoofd achterover en blijft hij geruimen tijd op de zoldering staren.

'Wat deert u vader?' vraagt de zuster zacht en zich over hem heen buigende. 'Zijt ge vermoeid?'

'Neen, ik wil een oogenblik rustig nadenken.'

Niets stoort de stilte in de kamer; de vader schijnt zich soms geweld aan te doen om te spreken. Eindelijk zegt hij, en er is iets welwillends in den toon der stem:

'Herinnert ge u, Theodora, wat uwe moeder schreef over dien knecht, die mij op mijne zwerftochten volgde?'

'Ja, dat herinner ik mij wel.'

'Zij zegt dat hij mijn booze geest was.'

'Juist.'

'Welnu, ik geloof dat zij gelijk heeft.'

'Ik dank u, ik dank u voor die bekentenis, vader!'

'Die man volgde mij naar Amerika: ik had soms een diepen afkeer van hem, en toch kon ik mij niet van hem ontmaken. Hij kende al mijne geheimen; in al de bijzonderheden der scheiding was hij handelend opgetreden en had altijd door duizende inlichtingen,

den haat tegen mijne vrouw in mij wakker gehouden. In de laatste dagen zijns levens werd hij somber, zwaarmoedig, akelig zelfs, en soms verscheen hij met zoo'n holle oogen, zoo'n verwrongen trekken voor mij, dat ik 's nachts uit voorzorg de deur mijner kamer voor hem sloot. Hij beweerde weleens dat men hem vervolgde, dat er 's nachts bloedige spoken rond zijn bed dreven, dat hij ze bij dage op zijnen schouder voelde leunen en aan zijn oor hoorde fluisteren, zonder hen te zien. Was het eene geestesverzwakking, ten gevolge van zijn woelig en soms al te omstuimig leven? Ofwel waren het herinneringen uit vroeger dagen die hem kwelden?.... Hij werd vroeg grijs, bleek, graatmager en afschuwelijk: de geneesheeren haalden de schouders op of beweerden dat hij aan eene zieleziekte leed, en door een terugkeer naar Europa zijne diep gekrenkte gezondheid kon worden opgebeurd. Hij weigerde echter hardnekkig die terugreis aan te nemen, en ik was verplicht hem deels in zijnen slaap en deels met verrassing, aan boord te doen voeren. Toen wij de Europeesche kust naderden, maakte zich een onbeschrijflijke angst van hem meester: de man was letterlijk razend zou men gezegd hebben. Wanneer ik hem tot bedaren poogde te brengen en vroeg wat hem zoo hevig pijnigde, antwoordde hij mij: "Dat ligt hier begraven!" en hij sloeg barsch op zijn hart. Eensklaps, in een onbewaakt oogenblik, snelde de rampzalige naar de voorsteven en sprong in de schuimende zee. Het vaartuig sneed over hem heen en toen ik gansch ontroerd op den afgelegen weg staarde, zag ik hem nu eens op de golventoppen verschijnen, dan weêr verdwijnen en eindelijk verloor ik hem uit het gezicht!

De Zuster heeft met een angstige uitdrukking op het gelaat naar dat verhaal geluisterd.

'Dat alles was mij schier uit het geheugen gegaan,' gaat Golden voort; 'nu staat het weêr levendig voor

mijnen geest; doch onder een geheel anderen vorm dan destijds. Ja, ik geloof dat ik mijn vertrouwen in een aartsschelm had gesteld, wien bij zijnen terugkeer in Europa juist geen vriendschappelijk onthaal vanwege het gerecht te wachten stond. De kerel moet een van alle zijden bezwaard geweten gehad hebben... Het was echter onder den naam van dien man, want zijne papieren waren in mijne handen, dat ik jaren lang, nu hier, dan daar verbleef. Van hem ontleende ik den naam van Thomas Golden, alsof zijn eigenaar mij, op het verdere levenspad, nog moest blijven bijstaan; alsof de hand van den doode zich nog van gene zijde des grafs aan mij vastklampte. Was het door hem, door zijnen geest, dat ik de menschen haatte, dat ik mij van alle verzoening, van allen kristelijken geest vervreemdde?’

De laatste woorden heeft de vader schier gemompeld.

‘Noem mij niet meer Thomas Golden....’ valt hij plotseling driftig uit. ‘Hoort ge dat? Ik wil niet meer dat gij mij dien verdoemden naam geeft!’ en onder het uitspreken dezer woorden erlangt zijn gelaat weêr den scherpen trek, dien wij zoo dikwijls in hem moesten opmerken.

Geruimen tijd blijft de stilte in de kamer heerschen.

Eindelijk neemt de vader het manuscript weêr op en leest verder:

‘Die kamerknecht was, uit lage hebzucht, mijn vijand geworden van de zijde der grafelijke familie: een andere vijand stond aan mijne zijde. De Dobsen hadden zich door hun onwaardig gedrag al de gunsten van den burggraaf zien onttrekken; doch zij waanden immer dat *ik* hun gunstig gezind was. Ook dat denkbeeld beheerschte den burggraaf.

Waar is het dat ik den oudsten zoon heb gebezigd, om op te sporen waar mijn echtgenoot zich bevond; doch ik heb nu de overtuiging dat hij mij slechts

in zooverre inlichtingen gaf, als deze konden dienen om alle toenadering tusschen man en vrouw te beletten. Die familie van knaagdieren - want dat is de naam dien zij met recht draagt - hoopte door die verwijdering des te dichter bij de geldkas geplaatst te zijn. De Dobsen beweerden immers altijd dat *ik* van hunne familie was en verplicht hen voort te helpen?

Mijn echtgenoot dacht dat ik mijnen stand niet wist te handhaven en gedurig in dat "rattennest" zooals hij de familie noemde, terugviel. Ik heb ze echtsr altijd vermeden, en mijne kinderen zijn er vreemd aan gebleven. Overal ontmoette ik, na de verwijdering van mijn echtgenoot, een of meer van die vampiers. Ging ik naar een feest, een der Dobsen stond soms in livreakleed aan den ingang der zaal, knikte mij soms onbeschaamd toe, of zegde hoorbaar aan zijnen kollega: "Dat is mijne zuster." Ging ik op reis, een der Dobsen was de geneverachtige koetsier van het huurrijtuig, dat mij naar het station bracht. Op een diner was een derde tafeln knecht, en toen ik in een winkel trad, werd ik geriefd door eene der vrouwelijke Dobsen.

Vandaag verdwenen zij, morgen verschenen zij weêr - en intusschen hadden zij in het bedelaarsgesticht, in het tucht- of verbeterhuis, of in de meest verdachte maatschappelijke positiën plaats genomen. Die onophoudelijke vervolging, die vernederende ontmoetingen deden mij eindelijk Brussel verlaten en, na een tijdelijk verblijf in het Luxemburgsche, heb ik een schier zwervend leven geleid. Tot dit laatste gaf ook het gedrag van eenen persoon aanleiding, die echter geroepen was om mij eene zekere bescherming te verleen.

De burggraaf onderbreekt andermaal de lezing.

'- Dobs,' mort hij. 'Dobs... Herinnert ge u wat er hier over de Dobsen geschreven staat?'

De Zuster knikt.

‘Welnu, hier ontbreken eenige gewichtige bladzijden in het dagboek - en niet zonder reden. Mevrouw erkent wel “voegt hij er bitter bij,” dat zij den oudsten zoon van Dobs bezigde als spioen, maar zij verzwijgt dat die schurk eens op mijn leven aanlegde.’

Theodora verschrikt.

‘Dat kan mijne moeder nooit geweten hebben.’ zegt ze, ‘beschuldig haar niet van iets zoo laags en lafs!’

Er zweeft den ouden man een akeligen glimlach om de lippen; toch laat hij er weldra op volgen:

‘Ik beschuldig haar niet. Die Dobs kan wel, zooals het dagboek zegt, een persoonlijk doel gehad en dus uit eigen beweging gehandeld hebben, omdat hij vreesde dat mijn terugkeer een einde aan zijne afzetterij stellen zou. Wie weet!’

‘Onze moeder heeft op haar geweten verklaard, dat zij in dit geschrift niets verborgen hield.’

‘Wie weet!’ herhaalt de oude man, die blijkbaar onder den invloed van Zuster Theodora tot eene zachte en welwillende gemoedstemming overgaat. ‘Wie weet! er was een laffe Golden, met des te meer reden kon er een laffe Dobs zijn! Die jonge schurk was de laatste dien ik zag, toen ik aan boord der stoomboot stapte, om Europa te verlaten, hij was ook den eerste dien ik ontmoette, toen ik weêr voet aan wal zette. Ieverig was hij wel, die deugniet!.... Pas was ik, bij mijn terugkeer uit de nieuwe wereld uit een hotel afgestapt, of hij bood zich aan en verlangde een onderhoud met mij. Hij had een liederlijk uiterlijk: zijn dronkemansgezicht, zijn geblutste hoed, vette jas en scheef geloopen schoenzolen, deden op mij het uitwerksel of ik een pad op mijnen weg kruipen zag. Dobs trok een smerig zakboekjen uit en vroeg mij hoeveel het mij waard was te weten, wat mijne vrouw, sedert mijne afwezigheid, gedaan had? ‘Dat is mij,’

antwoordde ik hem, ‘geen duit waard, omdat het van u komt. Ik weet, dat gij in dienst zijt bij Mevrouw, en gij dus een schurkenstreek begaat, met hare geheimen aan mij te willen verraden.’

‘En ge denkt nog dat die man moest opgestoot worden, om eene zoo afschuwelijke daad te plegen?’ onderbreekt de de Zuster.

‘Luister: Dobs sloeg, bij het hooren dezer woorden, een hoogen toon aan. Hij dreigde mij met het openbaar maken van familiegeheimen, in een dagblad waarin hij zegde de hooge hand te hebben en dat geroepen was de “gekrenkte zedelijkheid” te wreken. Hij dreigde met de wraak des volks, die, verklaarde hij, op bepaald oogenblik, in het donkere, de staatkunde en de zeden wist te treffen. Ik zag den kerel koel in de oogen, en om te zien hoe diep die “wreker der zedelijkheid” vallen zou, wierp ik hem een goudstuk in het aangezicht. Dobs brulde, doch toen hij het goudstuk zag dat van zijne wang op het tapijt viel, bedaarde hij, raapte het geld op, stak het in zijn zak en met een “uw dienaar” ging hij heen - wel ziende wat mijn voornemen was toen ik naar de belkoord greep.’

Er ligt eene bittere spotternij op het gelaat van den ouden man te lezen.

‘Op ieder oogenblik kreeg ik nieuwe aanbiedingen van diensten, naamlooze brieven met bedreigingen. Er was blijkbaar een uitgebreid net rondom mij gespannen, waarin ik vreesde te zullen verwarren. Ik had nergens rust meer. De Dobsen hadden zich als het ware vertiendubbeld! In een afgelegen dorp van den Borinage, te Jemappes, leefde een mijner oudste vrienden. Hoe rijk ook in de wereld, was hij in eene kloosterorde getreden en achtte zich gelukkig zijn leven aan het onderwijs der arme kinderen te kunnen toewijden. Ik weet niet wat mij naar dien ouden vriend, naar

die stille kloostercel dreef; doch dààr hoopte ik rust, vrede en goeden raad voor mijn gefolterd gemoed te zullen vinden.'

Een glimlach zweeft om de lippen der Zuster.

'Ik was moê gestreden, afgebeuld naar ziel en lichaam: 't was of een booze geest mij op de hielen zat, en ik schepte ruimer adem toen ik alleen, met een klein valies aan de hand, in het dorp afstapte. Wat mij echter de rust eenigszins vergalde, was dat ik in de schaduw der huizen nogmaals Dobs had meenen te zien. De kloosterdeur viel achter mij en ik weende, ziek en afgesloofd, in de armen mijns vriends. Men stond mij eene kleine cel af, waarin zich niets bevond dan een eenvoudig bed, eene tafel, een paar stoelen en een kruisbeeld; maar ik was er gerust en er daalden daar, in die eenzaamheid, gevoelens in mij neêr, die ik sedert jaren niet ontwaard had - ik wilde terug naar vrouw en kinderen, en die nederige broeder zou de bemiddelaar tusschen ons allen zijn geweest.'

'God was u genadig!' zegt de Zuster.

'Ja, maar 't mocht zoo nog niet zijn... Het was in het laatst der maand Mei 1857, dat noodlottig tijdstip toen zeker gekocht of misleid volk, voor de eerste maal in de straat gedreven werd, eigenlijk niet tegen de destijds voorgestelde wet op de Liefdadigheid, maar wel tegen de kloosterorden zelve. De kasseien beukten het hart van België en sloegen het met den kanker. De storm joeg van de groote steden naar de groote dorpen. Op den avond mijner aankomst lag ik ziek te bed; ik sluimerde en hoorde toch; ik was slapende en toch wakende. Een buitengewoon gedruisch steeg in de verte op. De deur mijner cel werd geopend en mijn vriend kwam binnen.' Wees niet bevreesd, zegde hij, 'wij ook worden door het grauw aangevallen, ter vergelding misschien van hetgeen wij voor de kinderen des volks deden. Heb geen vrees, Eenige ruiten aan stukken, en de storm zal voorbij zijn.'

De oude man houdt een oogenblik op.

‘Niet de minste ontroering maakte zich van mij meester; 't was of de broeder mij in eenen droom had toegesproken. Het gedruisch hield aan; het scheen dat de hel was losgebroken om het klooster te vernielen. De broeder kwam nogmaals terug om mij gerust te stellen. Dat was nutteloos; mijn hoofd was zoo ijl, dat ik geen juist begrip had van eenig gevaar. Pas had hij de cel verlaten, of uit een ijselijk gehuil, gebons en gerinkel steeg een hevig gekraak op: de wilden der beschaafde 19^e eeuw waren in het klooster gebroken, en weldra drong een versmachtende rook door de zoldering in de cel., Er was brand gesticht.’

De burggraaf strijkt met zijne linkerhand over het voorhoofd, als om zijne herinneringen bijeen te roepen.

‘t Was of eene vreeselijke nachtmerrie mij verstijfd op het leger uitstrekke; ik hijgde naar lucht, en trachtte mij op te richten en te vluchten. Wat is er verder gebeurd? Ik weet het niet; maar eene sterk gespierde hand hield mij bij de keel. De ademtocht was afgesneden; eene blauwe lijkkleur moet mijn gelaat overdekt hebben, en ongetwijfeld bortelden de oogen uit de holten. Ik zag boven mij eene helsche zwarte figuur, die mij poogde te versmachten... Ik herkende die donkere gestalte niet duidelijk, doch alles zegde mij dat het die van Dobs was, Dobs mijn vervolger, Dobs die omgekocht en afgezonden was om mij te vermoorden.... De rook werd dikker en zoo hinderlijk voor mijnen aanvaller als voor mij. Hij kuchte, hoestte en brulde; hij morde, onder het klemmen zijner ijzeren vuist, voor mij onverstaanbare woorden. Eindelijk liet hij mij los; hij dacht gewis dat ik dood was. Ik had de kracht niet meer om mij op te richten. Er was geen licht meer in de cel, en vreeselijk! zooveel bewustzijn had ik nog dat ik mijnen moordenaar de cel hoorde sluiten....’

‘Verschrikkelijk!’

‘Ik weet niet wat er later is voorgevallen. Toen ik tot het bewustzijn terugkeerde, was beneden alles rustig; de bende was met de duisternis verdwenen: de brand was in tijds gebluscht; het venster der cel stond open en de frissche morgenlucht stroomde verkwikkend binnen. De zon scheen helder. Naast mijn bed stond mijn vriend, bleek, afgemat, ontsteld, maar toch met een glimlach op het wezen. De storm was voorbij. Ik was diep verontwaardigd en haatte meer dan ooit de menschen. Helaas, de goede gevoelens die kort te voren in mij opwelden waren andermaal uit mijne ziel gerukt. Ik meende nog altijd Dobs herkend te hebben en Dobs had mij eens gezegd: ‘Zij,’ en hij doelde op mijne vrouw, ‘zij zal u doen vermoorden.’

‘Zeg dat niet van mijne moeder!’

‘Ik heb altijd gedacht dat zij plichtig was.’

‘Neen, neen, neen!’

De vader is onthutst, zoo hevig verheft zich dat eenvoudige kind tegen de minste verdenking, die op hare moeder weegt.

‘Het dagboek zegt inderdaad,’ hervat de oude man, om de smart van zijne dochter eenigszins te sussen, ‘dat de Dobsen er belang bij dachten te hebben, mij voor altijd te verwijderen. Ja, dat is wel mogelijk,’ herhaalde hij nog op mijmerenden toon. ‘Die Golden heeft mij bedrogen; die Dobs was een verrader en diende voor een geldstuk elke partij.’

‘Ook hier was de schijn tegen mijne moeder!’

‘Wie weet!...’ mort de burggraaf.

‘Tot dit laatste,’ zoo herleest de oude man in het manuscript ‘gaf het gedrag van een lafaard aanleiding, die echter geroepen was, mij een zekere bescherming te verleen. Hij is gewis plichtiger dan wie ook, omdat mijn echtgenoot hem zijn volle vertrouwen schonk;

plichtiger, omdat hij een lid der familie was en de klove tusschen ons beiden niet mocht vergrooten.

‘Op den dag zelf dat mijn echtgenoot mij verlaten had, en mij nog altijd in de onzekerheid bevond wat mijn lot wezen zou, diende men een lid der familie van den burggraaf aan. Zijnen naam zal ik niet neêrschrijven. Laat de dooden rusten. 't Is beter dat mijne kinderen hem niet kennen.

Die man met slimme verborgen inzichten, met een binnenste dat door alle hartstochten verkankerd was, kwam mij het onherroepelijk besluit van zijnen neef bevestigen, dat hij niet meer tot het huiselijk leven zou terugkeeren; dat de burggraaf hem in den afgeloopen nacht ontboden en het beheer zijner goederen, de voogdij over zijne kinderen en op zeker tijdstip de opvoeding dezer laatsten toevertrouwd had.

Ik ontving die tijding met koelheid, met misprijzen. Die man haatte ik juist het meest van al de familie-leden mijns echtgenoots: hij was iemand met veel uiterlijk, ja, maar met een bedorven ziel, een huichelaar, een losbandige en een verbrasser in het verborgen.

Ik behield opzichtens hem al mijne stroefheid, mijne “waardigheid” zooals ik destijds dacht; ik liet niet de minste smart over dat rampzalig besluit kennen; de falsaris zegde dat ik gelukkig mocht zijn van “den ouden grommer,” zooals hij den burggraaf ten slotte zelfs noemde, ontslagen te zijn, die al te oud was om te begrijpen wat “eene jonge vrouw” verlangde: hij beloofde mij, als bestuurder der goederen, eene zoo ruime som als ik verlangen zou; hij gaf zijnen neef, kortom, in alles ongelijk - hij, die eenige uren te voren hem gewis in zijn rampzalige voornemens stijfde.

Zóó was de man aan wien mijn echtgenoot. in den heilloozen nacht, al wat hem lief moest zijn in

de wereld - ik spreek niet van mij, maar van zijne kinderen en zijnen familienaam - had toevertrouwd.'

Het papier klatert tusschen de vingers van den lezer. Hij herinnert zich den doodschen nacht, toen hij aan dien neef zijn volle vertrouwen gaf. Er was iets lijkhuisachtig in het tooneel geweest; die man trad zwijgend binnen, als gedrukt onder het leed dat zijne familie onderging. Het wegstervende lamplicht belette, zijne trekken duidelijk na te gaan, doch zijne stem was geprangd en hij antwoordde met korte, afgebroken woorden, of met een diepen zucht op de voorstellen die de burggraaf deed. Hij keurde al deze voornemens goed, en deelde nieuwe bijzonderheden over Mevrouw meê, die den echtgenoot in zijne beslissing versterkten,

Ja, dat alles staat den burggraaf nog levendig voor den geest,; doch is hij, die voogd, inderdaad een verrader geweest, of wordt hij door zijne vrouw valsch beschuldigd?

Hij hervat de lezing:

'Toen hij mij beloofde, mij, niettegenstaande de beslissing mijns echtgenoots, te zullen bevoordeelen, heb ik hem geantwoord:

- Ik ben niet voldoende met de wetten bekend, om te oordeelen of de handelwijze van mijn echtgenoot wettig is; doch wat hij ook beslisse, zijn wil zal geschieden. Uit uwe hand wil ik echter niets, geen roode duit, ontvangen. Elk stuk geld dat gij mij geven zoudt, het moge dan ook mijn eigendom of dat mijner kinderen zijn, zou mij bezoedelen. Ik zal dit hotel verlaten, desnoods met mijne kinderen langs de huizen bedelen, doch fier zal ik immer zeggen: 'Ik ben de burggravin d'Engelgrave, die geen oneerlijk man duldt tusschen haren echtgenoot en haar zelve.'

De ellendige verliet het huis, doch hij keerde weêr, altijd even kruipend en laf.

Ik dankte mijn dienstpersioneel af, nam datgene wat ik in rechte dacht te kunnen nemen, en maakte mij gereed heimelijk het stamhuis der d'Engelgrave's te verlaten. Men had mij aangeraden een beroep op de rechtbank te doen en de dwaze beslissing, door mijn echtgenoot genomen, te verbreken; doch hem weêrstreven wilde ik niet.

De kostbaarheden verborg ik eigenhandig in de mij bekende geheime plaatsen. Niemand was mij in dit werk behulpzaam, want er was niemand meer in huis. Wat klonk het hol en somber als ik door die eenzame gangen ging, trappen afdaalde, trappen opklom, sleutels deed rammelen, sloten deed knarsen! Wat schenen die oude familie-portretten mij wonderlijk na te staren, als ik, met zilverwerk beladen, hen voorbij trad! 't Was of ik levend in een groot graf omwandelde.

Neen, ik kon in dat stamhuis niet wonen, waarvan de eigenaar mij beschuldigde een onwaardige te zijn. Ik zou er in terugkeeren, ja; doch slechts gerechtvaardigd en in eere hersteld. Mijne kinderen waren reeds in een naburig klooster gebracht; de vensters en deuren van het hotel waren gesloten. Naarmate ik deze sloot, werd de schemering in huis donkerder, de weêrklank holler, het geheel akeliger.

Eindelijk was alles gedaan; ik stond voor de groote uitgangdeur; ik deed mijn mantel om, liet mijn sluier naar beneden en trad buiten. De zware deur viel bonzend toe en de groote sleutel deed het nachtslot losschieten. Acht dagen later gaf een persoon, aan den voogd onbekend, den sleutel af. Die voogd was immers, volgens den wil mijns echtgenoots, de meester? Sedert den dag dat ik het verliet, heb ik den voet niet meer in het hotel gezet.

Mijne tante wilde mij niet ontvangen, noemde onze

handelwijze dwaas en zelfs gek-overdreven; zij gaf mij overigens, zooals allen, ongelijk en na eenigen tijd in het klooster te zijn gebleven, betrok ik in eene der voorsteden een klein huis. met eene enkele dienstbode, die echter mijn geheim weldra aan de Dobsen en aan den voogd verkocht, en die laatste werd het ieverigste in de vervolging.

Indien men wist wat al vernederingen eene verlaten vrouw moet onderstaan! Hoe moeilijk het is haar goeden naam te handhaven! Wat al strikken haar in de wereld worden gespannen! Bittere dagen heb ik met mijne kinderen beleefd; ten slotte mijne kleinkinddiën stuk voor stuk verpand en verkocht; doch ik was nog gelukkig dat ten minste mijne kinderen te jong waren om ons grievend ongeluk te beseffen. Het pijnigde mij echter diep als ik mijn Sybrand naief hoorde vragen, waarom wij het groote huis niet meer bewoonden? Of zijn vader dood was? Waarom hij geen speelgoed meer kreeg, niet meer in een rijtuig rijden mocht, slechts bij avond met mij uitging en niet meer gediend werd door knechten in livrei gekleed?

Ik heb destijds veel geleden; mijne levenswijs was gansch veranderd, maar mijn hoofd was niet gebroken. Bukken en schuld bekennen kon ik niet. Ik hoopte altijd dat dezen of genen avond, de burggraaf aan mijne kleine woning bellen en ziende wat ik uit familie-trots leed, zeggen zou: 'Ik had ongelijk, kom laat ons naar het hotel terugkeeren, en vergeten en vergeven!' en dan ook zou ik hebben kunnen zeggen: 'Ik ook had ongelijk, misschien meer dan gij.'

Doch in plaats van hem, zag ik een der bedelende Dobsen, of den voogd, die mij immer wist op te sporen, en mij eens, in ziedende toorn en toen ik nog altijd hulp en vriendschap van zijne zijde verstiet, het woord 'stijfkop!' toeriep, waarop ik hem antwoordde: 'Dat woord Mijnheer, is een lichtglans over den

titel en den naam, die mijne kinderen en ik dragen!'

Gelukkig voor mijne twee arme bloedjes van kinderen en ook voor mij, kwam mijne tante tot inkeer en ik mocht bij haar gaan inwonen. Och, wat was ik gelukkig onder hare bescherming te kunnen leven, terug te mogen keeren in dat eenzame huis en in het lommer van die hooge boomen, waar ik vroeger eenige rustige jaren had doorgebracht!

Het geluk duurde echter niet lang; mijne tante stierf, diep betreurende dat zij, tijdens mijn huwelijk alleen naar eerezucht geluisterd had. Een groot deel harer fortuin werd mij bij laatsten wil toegekend, en ik kon voortaan onbezorgd van mijne eigen bezitting leven. Dat denkbeeld beurde mij op, gaf mij moed en weêr levenslust, doch ook stijfde het mij in mijne hardnekkigheid opzichts mijnen echtgenoot, die overigens niets van zich hooren liet, en na zijnen terugkeer van een overzeesche reis, in de groote steden van Europa verdween.

Om van de bezoeken der Dobsen en de nog hatelijker bezoeken van den voogd ontslagen, van de booze tongen en miskeningen verlost te zijn, ging ik met mijne kinderen het Luxemburgsche bewonen, verborg zorgvuldig onzen huiselijken toestand voor onze kinderen, en sprak hun zelfs niet tegen als zij waanden dat hun vader dood was: een denkbeeld dat zich, ik weet niet hoe, verspreid had en veel geloof vond. Ook daar, in die eenzaamheid, werd ik als een kostbaar wild opgespoord, en toen ik eindelijk mijne kinderen ter kostschool had gelegd, ving ik mijne reizen door de hoofd-, hof- en badsteden van Europa aan. Ik had beter gedaan mij zelve in deze of gene eenzaamheid te begeven, totdat mijn zoon mijn beschermer wezen kon; doch ik was jong, ik had zucht naar beweging, naar uitspanning, naar verandering, naar reizen.

Dan 't was misschien de booze wel die mij tot dat min of meer woelige leven dreef, en dat, als zijn weergalm ooit tot bij mijnen echtgenoot doordrong, wel geschikt was om nogmaals tot eene verkeerde uitlegging aanleiding te geven. De schijn was altijd tegen mij, en hoe nietig en onbeduidend hij ook voorkome, is schijn een geduchte vijand.

Allengs kreeg ik meer vertrouwen; ik steunde eindelijk stout op mijzelve, en zag weldra met eene soms al te lichtzinnige verachting op alles neêr wat de wereld van mijne daden en woorden zeggen mocht. Van lieverlede nam ik zelfs het zoo lang betrachte standpunt van onschendbaarheid in. Ik was, zooals men zegt, 'vrijgevochten.' Ik voelde dat ik overheerschte. Nu dank ik God, dat ik in die worsteling - vooral in eene wereld zonder Hem - niet bezweken ben; ik beken nederig dat het mij dikwijls verwondert. Ik had voortaan eene omgeving van talrijke bekenden, die mij en mijnen naam eerbiedigden.

Slechts één rustverstoorder verscheen nog soms voor mij: de voogd of liever de zoogezegde voogd mijner kinderen, dien ik eindelijk, dertien jaar na de scheiding, voor het laatst en in verschrikkelijke omstandigheden, te Warschau terugzag. Ik was hem reeds op de lagunen van Venetië, op het Prado van Madrid, gelijk in de sleêvaarten van St. Petersburg ontsnapt. In 1868 verscheen hij te Warschau, waar ik destijds verblijf hield, en waar hij zich door eene niet aanbevelingswaardige levenswijze onderscheidde, hij, die echter op dat oogenblik reeds lang den mannelijke leeftijd ingetreden was.

Ik had alle mogelijke voorzorgen genomen, om mij aan eene ontmoeting met hem te onttrekken, toen hij mij door brief op brief te kennen gaf, dat hij hoogst belangrijke en dringende tijdingen had meê te deelen.

Hij verscheen voor mij ouder en afgeleefder, doch

altijd even, en zelfs nog meer geslepen dan vroeger - geslepen in den aanvang, brutaal op het einde. Al de zorgen aan zijn toilette besteed, gelukten er niet in hem iets aantrekkelijker te geven; zij konden het grauwe der haren verbergen, doch de rimpels niet wegvegen.

De groet van mijne zijde was stijf en koel.

‘- Ik heb u, Mevrouw’ - hij liet de betiteling van nicht terzijde - ‘eene tijding meê te deelen, die ik niet te beoordeelen heb: mijn neef de burggraaf Henri d'Engelgrave, is te Londen overleden.’

‘Die tijding trof mij. Mijn oog werd vochtig. Dood - alle denkbeeld van verzoening is verloren! Dood - zonder zijne kinderen gegroet, zelfs zonder ze gekend te hebben! Ik gevoelde dat ik den oorlog te lang had laten duren; doch aan die onverwachte ontknooping had ik mij niet verwacht. De voogd reikte mij een dagblad toe, en niettegenstaande mijn voornemen om kalm te zijn, verraadde het klaterend papier dat ik beefde. In dat blad werd vermeld dat te Londen, in een afgelegen huis, het lijk ontdekt was van een ongeveer zestigjarig man, een Belg, die weleer in den hoogen stand te Brussel geleefd had, van zijne vrouw en kinderen gescheiden was en nu in een ellendig achterhuis, in eene arme buurt aan de Teems, was gestorven. Geen naam, geen herkenningsteeken!

‘- Hebt ge geen verdere inlichtingen, Mijnheer?’

‘- Geene, dan dat de burggraaf zich inderdaad omstreeks den tijd van het gebeurde, in het blad vermeld, te Londen bevond; dat hij dààr in dergelijke buurt woonde en de aanduidingen teenemaal met het signalement van mijnen neef overeenkomen.’

‘- Niets bewijst mij dat hij het zijn zou.’

‘- Men kon zich nog met eenige hoop wiegen; doch ik denk dat dit ijdel is,’ en er zweefde een bevestigende glimlach rond de lippen van den bezoeker.

‘- Ik zal verdere inlichtingen afwachten...’

‘- Ik dacht juist mijne lieve nicht van dienst te kunnen zijn, en haar voor te stellen om de klove, die tusschen ons beiden bestaat, op dit oogenblik minder groot te maken.’

‘- Wat bedoelt ge, Mijnheer?’

‘- Ik zou u willen voorstellen te zamen de reis naar Londen aan te nemen, en daar de noodige schikkingen te nemen om onze zaken te vereffenen.’

‘- Met u die reis ondernemen?...’

‘- Het belang, dat van moeder en voogd, voert ons te zamen; wij hebben te onderzoeken of de burggraaf geene testamentaire schikkingen heeft achtergelaten.’

‘Ik zweeg en sloeg den zoogezegden voogd gade, wiens stem eene lichte ontroering verraadde, toen hij die woorden uitsprak.

‘Mijn stilzwijgen scheen hem aan te moedigen.

‘- Mijn lieve nicht moet overigens de goede gevoelens wel kennen, die ik voor haar heb opgevat....’ liet hij er op indringenden toon op volgen.

‘- Ik ken ze,’ was het strenge antwoord, ‘en juist dààrom heb ik een afschuw van u.’

‘- Gij zijt dan altijd nog even onhandelbaar?’

‘- Ik heb voor dertien jaar gezegd dat ik u haatte.’

‘- Ja, maar haat verkeert wel eens bij sommige karakters in een tegenovergesteld gevoel.’

‘- Niet bij mij.’

‘- Groote moeilijkheden, zware beproevingen zullen zich opdoen....’

‘- Ik ben er reeds alléén zoovele te boven gekomen!’

‘- Gewis; doch die welke kunnen oprijzen, zullen van een buitengewonen aard zijn.... Indien gij.... mijne hand wildet aanvaarden....’

‘- De uwe?... Nimmer!’

- ‘- Ge zoudt in dat geval bij onze familie ingeleid worden...’
- ‘- Dat is juist wat ik niet verlang.’
- ‘- En in eere hersteld zijn....’
- ‘- Neen, ik zou dan eerst gevallen zijn.’
- ‘- Altijd dezelfde beleedigingen!’
- ‘Ik zweeg met dreigende verachting op de lippen.
- ‘- Gij haat mij omdat uw echtgenoot mij, in plaats van u, met het beheer zijner goederen belastte.’
- ‘- Dat heb ik mij getroost.’
- ‘- ...en mij de voogdij over uwe kinderen opdroeg.’
- ‘- Die voogdij heb ik altijd verstooten.’
- ‘- En echter kom ik dit recht ten uitvoer brengen, wanneer ge zoo hardnekkig al mijne voorstellen blijft weigeren.’
- ‘- Dit recht ten uitvoer brengen? Ik daag u uit.’
- ‘- Ik had dit recht sedert 1859, dus twee jaar na uwe scheiding, kunnen uitoefenen.’
- ‘- En gij herinnert u slechts in 1868, dat gij zoogezegde plichten jegens mijne kinderen te volbrengen hadt. O, ik lach met de voogdij, en als ik mij tot nu toe niet verwaardigd heb, de beslissing der rechtbanken over het beheer der goederen in te roepen, dan toch zal ik u niet aan mijne kinderen laten raken.’
- ‘- Rafaëlle!’
- ‘- Ik verbied u mij dien naam te geven!’
- ‘- Nu dan, mijne lieve nicht,...’
- ‘- Noem mij met eerbied en op afstand “Mevrouw d'Engelgrave,” Mijnheer! Neen, ik zal niet dulden dat een vinger van u, gebiedend over mijne kinderen uitgestrekt worde, wat mijn echtgenoot dan ook gezegd of geschreven hebbe. Deze laatste heeft altijd meer geloof gegeven aan vreemden dan aan mij; vreemden hadden altijd meer invloed op hem dan eigenen, en juist daarom werd hij ook zoo dikwijls bedrogen,’
- ‘Er kwam eene helsche tinteling in het anders zoo

verlepte oog van den ellendige, en na smeekwoorden volgden weldra gemeene vloeken. De man wierp het mom andermaal af. Ik, ik bleef onverbiddelijk, en hij, in immer stijgende woede, dreigde mij te ontmaskeren in den stand waarin ik leefde; mijn voorgaande te doen kennen en alzoo de deuren der salons voor mij te doen sluiten. De laster, dus alweêr de laster, het verfoeielijk monster dat zoo hardnekkig langs mijn levenspad voortkroop!

‘Ik heb me niet gewaardigd op al die bedreigingen te antwoorden.

‘- Ik geef u,’ zoo antwoordde hij koel, ‘ik geef u tweemaal vierentwintig uren om u te bedenken!’ en grinnekend als een duivel verliet hij de kamer.

‘Ik besloot naar Londen te vertrekken en maakte mij reeds denzelfden avond reisvaardig. Den volgenden dag, omtrent den middag, stond ik gereed om in mijn rijtuig te stappen, dat mij naar het kasteel van een mijner vriendinnen zou voeren, toen een man van aanzien, een der voorzitters van het hoog gerechtshof te Warchau, en die op dat oogenblik met de leiding der rechterlijke politie belast was, een onderhoud van mij verlangde.

Ik kende dien hooggeplaatsten ambtenaar niet, tenzij slechts van verre: onze glinsterwereld was gewis de zijne niet, en deze en gene waren te verschillend van elkander, dan dat zij zich lichtvaardig zouden versmelten; doch juist dààrom was er eene trilling van ontroering in mijne stem, toen ik hem vroeg wat zijn verlangen was.

- Het grieft me dat ik Mevrouw in haren voorgenomen rit, voor eenige oogenblikken, stooren moet’ zegde hij mij, ‘en verder dat ik haar eene niet juist vroolijken tijding moet overbrengen.’

‘- Uwe woorden ontstellen mij, Mijnheer de voorzitter. Mag ik weten?....’

‘- Ik ben belast, Mevrouw, u een laatsten wil bekend te maken.’

‘- Een laatsten wil? Misschien dien van mijn echtgenoot?’ liet ik er driftig op volgen.

‘- Neen, van iemand die, zooverre ik verstaan heb, een naaste bloedverwant van uwen echtgenoot is.’

‘- Hoe?.... Een laatste wil.... Is de baron..... dan overleden? Maar gisteren was hij nog hier - hier in deze kamer!’

‘- En op dit oogenblik kan hij dood zijn.’

‘- Toch geen zelfmoord, Mijnheer?’

‘- Neen, een ongeval; doch de bijzonderheden, die ik opzichtsens het gebeurde heb ingewonnen, zijn juist niet geschikt om aan eene teêrgevoelige of zenuwachtige dame verhaald te worden.’

‘- Zou hij nog leven, Mijnheer?’

‘- Misschien.’

‘- Kan ik hem zien?’

‘- Voorzeker, indien Mevrouw tegen niet zeer aantrekkelijke tooneelen bestand is.’

‘- Kom, mijn rijtuig staat gereed! Mijnheer de voorzitter zal mij later den laatsten wil des stervenden doen kennen, als ik die uit zijnen mond niet meer vernemen mag.’

‘Wel wilde mijn geleider eenige opmerkingen in het midden brengen, doch wij waren reeds ingestegen en de paarden vlogen door de straten en over pleinen, om voor een der grootste hotels stil te houden. Toen ik afgestegen was, maakte de schrik zich van mij meester, en den voorzitter bij den arm grijpende, zegde ik hem met bevende stem:

‘- Wat zal ik zien, Mijnheer?’

‘- Een bloedbad, Mevrouw.’

‘Ik bleef een oogenblik besluiteloos staan; doch ‘het moet zijn!’ dacht ik en vastberaden antwoordde ik:

‘- Het zij zoo.’

‘Er heerschte eene groote drukte in het hotel; men ontmoette gedurig af- en aansnellende bedienden; bleeke, ontstelde en kakelende vrouwen; een dokter ijldde, twee of drie trappen in-eens overspringende, naar boven, terwijl een apothekersjongen met eene verbazende snelheid naar beneden rolde. De gang op de eerste verdieping was met volk opgepropt; men verdrong zich in de opene deur der kamer. De woorden ‘verschrikkelijk!... ijselijk!...’ werden op benauwden toon uitgesproken. De politie bezette de kamer zelve, en toen ik er, dank aan mijn geleider, in gelukt was binnen te dringen, ontmoette ik een priester, die mij zegde:

‘- Ge komt te laat. Er is geen leven meer!’

‘Een nevel zakte voor mijne oogen, Wat had ik gezien? Even snel als een bliksemstraal voor het oog heenschiet, zag ik alom bloedspatten en in het midden van dit alles eene bleeke figuur, met blauwe lippen en gesloten oogen, in eenen stoel geleund. De haren waren in wanorde, de kleêren (een wit laken meende ik) verplukt en verhakkeld, het linnen besmeurd en bemorst. Dat ijselijke spook is nooit uit mijn geheugen gegaan.

Ik vernam een paar uren later, dat de ongelukkige den nacht in brasserij had doorgebracht. Door de politie op straat gevonden en naar het hotel gebracht, deed hij zich nog wijn geven; Wat is daar in die eenzaamheid voorgevallen? Een der flesschen lag gebroken op den vloer; de rampzalige, die deels ontkleed in den leuningstoel zat, had eene breede wonde onder den voet; de knoeselader was door een der glasscherven van de gebroken flesch, doorgesneden.

Het bloed besmeurde de geheele kamer: de ongelukkige had gewis langs den vloer gewankeld en gekropen, om met ontzenuwde hand naar de bellekoord te zoeken en te grijpen. Te vergeefs. Eindelijk moet

hij in den leuningstoel gezakt zijn, en, spotternij! boven zijn hoofd, schier zijne haren aanrakend, hing de slingerende koord die hulp kon doen opdagen, en naar welke hij herhaalde malen gegrepen had, want de bebloede merkteekens der hand stonden hier en daar op het behangsel geprent.

Daar, in die vreeselijke eenzaamheid, in eene immer klimmende verzwakking en in voortdurende duizelingen, gulpte het leven langs zijne voeten uit, en hij bereikte stervend den morgen.

Ja, God verschijnt soms verschrikkelijk!

Een oogenblik had hij nog, in tegenwoordigheid van den voorzitter van het gerechtshof, eenige woorden gesproken: het waren woorden van verontschuldiging jegens mij; in het aanschijn des doods bekende hij dat hij mij belasterd, mijnen echtgenoot bedrogen had...'

* * *

De burggraaf laat het manuscript uit de hand vallen; hij is diep ontsteld; hij kan het denkbeeld aan die ijselijke dood niet verwijderen. 't Is of hij, evenals eens de burggravin, op zijne beurt het hotel ontvlucht, den politie-agent ziet die aan de deur de nieuwsgierigen afweert, de cynieke lafheden verneemt die uit het volk opstijgen, en het vroolijk gefluit hoort van den straatjongen, die moê gekeken, eindelijk onverschillig den hoek van het huis omdraait.

De oude man wil niets meer lezen, niets meer weten, zelfs niet hoe zijne vrouw Warschau verliet, toen de familie des overledenen aankwam, en op reis naar Londen vernam, dat haar echtgenoot nog in leven was en geenszins in Engeland verblijf hield.

Geruimen tijd behoudt de vader het stilzwijgen; Zuster Theodora waagt het niet dit af te breken.

Wat indruk heeft de lezing van die weinige bladzij-

den op den burggraaf gemaakt? De non is niet scherpzichtig genoeg om daarover te oordeelen; doch zij vouwt de handjes saëm, en bidt opdat de uitkomst gunstig wezen zou. Mijnheer d'Engelgrave laat eindelijk de hand van de oogen wegvallen; men zou zeggen dat hij geweend heeft,

‘Vader,’ waagt de Zuster te zeggen, ‘vader, gij hebt geweend. Is het een bewijs dat onze moeder gerechtvaardigd is?’

‘Ik ben, dank aan u, meer dan aan de lezing dezer bladen, niet ongunstiger jegens haar gestemd, neen; maar gerechtvaardigd is zij niet... Ween niet, kind, indien ge beseffen kondet wat groote omkeer in mij plaats heeft, ge zoudt zien dat ik den weg van Damas reeds ben ingetreden, hoe aarzelend dan ook.’

‘O, heb dank, heb dank!’

‘Waar is Adriana? Ik heb haar nog niet gezien, sedert al die pijnlijke gebeurtenissen en ontsluitingen plaats hadden.... Ook Claudine wil ik zien - Claudine en hare pop. Wat is het leven toch iets wonderlijks, onbegrijpelijks! Soms hangt onze toekomst aan minder dan aan een zijden draad, aan een spinneweb. In mijn leven speelt de pop van Claudine eene geduchte rol. Het is zij die den slagboom brak, dien ik tusschen de menschen en mij had opgericht. Ik waande dien dam ijzersterk, onverbreekbaar, en eene pop, een zielloos kinderspeelgoed, werpt alles neêr wat de hand van den mensch, van dien reus in macht en geest, opbouwt! Wat dwaze hoogmoed! Een zandkorrel, door den wind opgejaagd, werpt beiden neêr en ik, ik ben gebroken door eene Neurenburgsche pop.’

Er zweeft eene bittere spotternij om zijne lippen.

‘De mensch wikt, God beschikt!’ fluistert de non. Ik hoor aan uwe woorden, vader, dat de hardheid van uw gemoed geweken is.’

‘Ja, ik herhaal het, dank aan u, kind! O, hadt gij

steeds met uwe zoete woorden, met uw hemelsch voorbeeld aan mijne zijde gestaan.... Doch neen, mijn gemoed is nog te veel bewogen door den afdrijvenden storm, om met volle bewustzijn te oordeelen. Roep Adriana, kind lief!’

XII.

De slang verpletterd.

Dobs verlaat het hotel, waar hij met Chiduc is afgestapt; hij is gewasschen, geschoren, geborsteld en heeft eene houding aangenomen die het bezoek bij eene burggravin waardig is; want Dobs kent zijne wereld!

Zoo even, toen hij in het hotel van den trap kwam, heeft hij een gedruisch gehoord alsof er koffie gemalen werd; onder het aantrekken zijner handschoenen is hij op het gedruisch afgemarcheerd, en heeft in de keuken eene oude graatmagere schommelmeid gevonden, die den molen krikkend en krakkend draaien deed.

Dobs heeft voor die ‘antiquiteit’ eene vriendelijke buiging gemaakt, zoo sierlijk als hij ooit deed op het theater voor eene koningin van percaline en klatergoud, en de twee geganteerde vingers glimlachend in de koperen kuip van den koffiemolen stekende, gezegd:

‘Het zij mij toegelaten, mijne jeugdige schoonheid, een enkel boontje van uwen rijken schat te kapen!’

Terwijl de oude schommelmeid den kalen, elegant draaienden, zwenkenden Dobs nagaapt, knabbelt deze op het koffieboontje, om - de geneverlucht te verdrijven, die zeker de burggravin hinderen zou. Dobs kent zijne wereld!

Het is vroeg in den voormiddag: de zeedijk is nog weinig bezocht: Dobs ademt de frissche lucht in, hetgeen zonder twijfel eene niet onaangename verkoeling is voor de van binnen door den genever geschroeide longen,

De man ziet er juist niet badgastachtig uit: de vilten hoed heeft van voor lang, zijne beste dagen beleefd, en jas en broek toonen, van nabij gezien, erg den draad: maar Dobs draagt zijn plunje met het talent eener eerste rol, en zijn rechterhand speelt, onder het voortwandelen, zeer elegant met de zware valsch-gouden horlogie-ketting.

Dobs richt zijne schreden naar *Villa Rosa*, waar hij door den groom ontvangen wordt, die zeker den neus tegen hem zou optrekken, indien deze niet al te stomp was om opgetrokken te kunnen worden.

De knaap neemt een aan de randen geel geworden kaartje van Dobs aan, en terwijl dezen met zijnen vilt in de eene hand, los en onbedwongen links en rechts draait, meet de jongen hem van de scheefgelopen schoenzolen tot aan de kale kruin, waarop eenige schrale haartjes groeien, gelijk wat mager gras op den zandduin

De jongen verlaat het vertrek en weldra treedt Mevrouw binnen; streng is haar gelaat. Alles zegt u in haar dat die gast niet welkom is, en zelfs dat zij er zich spoedig mogelijk van wil ontmaken.

‘Wat verlangt ge?’ zegt ze kortaf.

Dobs is wel iets of wat onthutst over dat onthaal, ofschoon hij nooit veel beter ontvangen werd dan, zooals het volkssprekwoord zegt, een hond in een kegelspel: ditmaal echter is de ontvangst zóó, dat zij van de zijde van Mevrouw reeds een stout verzet doet blijken.

‘Ik dacht het goed u persoonlijk de inlichtingen te komen geven, die ge mij per brief gevraagd hadt.’

‘Ik heb u reeds dikwijls genoeg gezegd, dat ik uwe bezoeken niet wilde!’ zegt Mevrouw met nadruk. ‘Hoe het zij, maak het kort en dat dit de laatste maal zij dat ik u op mijnen weg ontmoete.’

‘Dat punt zullen wij later bespreken; te Antwerpen waart gij, eenige weken geleden, handelbaarder.’

‘Ik heb mij inderdaad aldaar vernederd, door met u het huis te gaan bezichtigen, waar gij beweerdet dat mijn echtgenoot woonde; hier ben ik wel gedwongen geweest u te schrijven, omdat ik het juist adres noodig had..’

‘Welnu, dit breng ik u.’

‘Ik heb die berichten niet meer noodig; de burggraaf bevindt zich hier en minder dan ooit is uwe tusschenkomst, die mij altijd door de omstandigheden opgedrongen werd, welkom.’

‘Ik begrijp u, gij ziet kans om u op dit oogenblik met hem te verzoenen.’

‘t Geen gij, uit eigenbaat, immer zooveel het in uw vermogen was, hebt trachten te beletten. Ik heb een groot ongelijk in mijn leven gehad, dit namelijk: ooit de geringste dienst van u te hebben aangenomen; ik had u van het eerste oogenblik uit mijnen weg moeten weren.’

‘Gij beloont mij slecht voor al de diensten, die ik u bewezen heb.’

‘Diensten? Gij hebt mij altijd met eigenbaat gediend, en meer dan eens hebt gij mij verraden.’

‘Ik heb u meer diensten bewezen dan gij denkt of ten minste wilt denken.’

‘Ik zou niet weten welke...’

‘Gij weet het wel; doch gij weigert daarvan bewust te zijn. In alles wat ik deed, heb ik op uwe ingeving gehandeld, en daar waar duidelijke woorden ontbraken, heeft Dobs u begrepen en in dien zin gehandeld. 't Is niet mijne schuld dat uwe geheime plannen soms mislukten...’

‘Wat wilt ge zeggen?’ en Mevrouw ziet den indringenden man scherp in de oogen.

‘Dat weet ge even goed als ik, en 't is dus onnoodig u dit alles te binnen te brengen; doch daar waar het past, zal ik het doen gelden.’

‘Ja, gij hebt het talent het vergif van den laster in elk uwer woorden te leggen; doch ik vrees den laster niet meer.’

‘Den laster, neen!’ en Dobs krenkt hier op eene venijnige wijze het hart der burggravin, ‘maar wel de waarheid.’

‘Wat gij waarheid durft noemen, is leugen!’

‘Dat is nog te bewijzen; Dobs heeft voorzorgen genomen.’

‘Mijn geweten verwijt mij niets, en indien gij mij den voet dwars zet, zal ik u bij de politie aanklagen; ik ook heb mijne voorzorgen genomen.’

Die laatste woorden zijn juist niet welkom aan Dobs en de burggravin gevoelt instinctmatig, dat zij daar eene snaar heeft aangeraakt, die voor het minst onaangenaam in het oor van Dobs klinkt.

‘Indien wij elkander verstonden,’ zegt Dobs aarzelend. ‘Ge weet, ik heb eene goede tong en een goed geheugen...’

De burggravin zwijgt op die nieuwe bedreiging.

‘Ik word van lieverlede oud... Indien gij ten minste mijne toekomst verzorgdet... Een klein jaargeld...’ waagt Dobs te zeggen, die allengs al nederiger wordt.

‘Ik heb den last, mij door mijne moeder op haar sterfbed opgedragen, meer dan ruimschoots volbracht; uwe familie die niet de mijne was, heeft duizenden verzwolgen en mij met den zwartsten ondank beloond. Ik heb niet de minste verplichting aan u of aan de uwen. En nu, ga heen.’

‘Is dat uw laatste woord?’

‘Het laatste,’

‘Onherroepelijk het laatste?...’

‘Ja, ik zeg u, het laatste.’

‘Gedenk wat ik, een oogenblik geleden, zegde: ik heb eene goede tong en een goed geheugen.’

‘Ik vrees u niet.’

‘Pas op, men zal wel verwonderd zijn te vernemen, dat de burggravin d'Engelgrave, de halve zuster is van Dobs, den kluchtspeler op de tooneelplanken; van Dobs, den barakspeler op de kermissen; van Dobs, die misschien morgen kan gedwongen worden in de kroegen te bedelen, terwijl hij, voor een klein jaargeld, zich op een afgelegen dorp en zelfs buiten 's lands verwijderen en zwijgen zou.’

‘Ga heen, zeg ik u!’

‘Maar ik begrijp niet hoe ik zooveel geduld met u aan den dag leggen kan!’ valt Dobs plotseling opgewonden, en eene theatrale houding aannemende, uit. ‘Of denkt ge dat mijne goedheid niet uitgeput wordt? Hoe, wij hebben u in mijns vaders huis jaren lang het brood toegesteken, en nu zoudt gij mij nog, tot dankbaarheid, in de hand bijten? Ik zal u onder den voet vertrappen, indien ge mij niet weergeeft wat ge mij schuldig zijt!’

Dobs nadert dreigend de burggravin, die echter niet ontsteld is, en hem integendeel zegt, terwijl zij naar de bellekoord grijpt:

‘Pas op! mijn zoon is daar en die zal niet genadig met u zijn; hij zal de politie verwittigen en het zal u berouwen hier te zijn gekomen.’

Dobs houdt niet van de politie.

‘Ik zal gaan,’ zegt hij: ‘gij kunt op mijn voorstel nadenken; maar te rugkomen zal ik.’

Dobs gaat heen, niet zooals een tooneelspeler heengaat - in dat geval ware Dobs niet te vreezen! - neen, hij gaat heen, sissend en schuifelend als eene slang en de woorden ‘ik zal mij wreken!’ die hij

tusschen de tanden naar buiten stoot, komen voort uit een gemoed vol haat, vol nijd, vol wraak. 't Geeft hem weinig wat men over hem denkt, maar hij is in zijne hoop bedrogen, in zijne verwachting te leur gesteld; hij voelt dat zijn rijk uit, dat de goudmijn ledig of ten minste voor hem gesloten is. Waar put de burggravin zooveel stoutheid, zooveel krachtadigheid jegens hem? Voorzeker in de hoop op toenadering, die tusschen haar en haren echtgenoot is opgerezen. Die hoop moet gezocht worden in de kinderen - want Dobs, al is hij slechts den avond te voren aangekomen - is reeds volledig onderricht.

Ha, ik zal spreken, denkt de schurk, spreken aan de kinderen, spreken aan den ouden; mijne tong zal spelen en mijne pen in het vergift gedopt, zal niet rusten!

Dobs heeft zijn besluit genomen; onder het drinken van een glas genever en voor een der koffiehuisen aan den zeedijk gezeten, heeft hij een brief geschreven aan Mijnheer den burggraaf d'Engelgrave, alias Thomas Golden, en met dit papier gewapend, en niet voorzien van een koffieboon - 'dat 's overdaad, bij zoo'n volk' denkt Dobs - richt hij zich naar de villa, waar 'de ouwe' woont, echter niet zonder eenig nadenken, want 'die ouwe' heeft aan den tooneelheld altijd veel ontzag, om niet te zeggen schrik, ingeboezemd.

De houding, aldaar aan te nemen, is dan ook gansch verschillend van die welke Dobs in tegenwoordigheid der burggravin aannam: hij zal nederig, ongelukkig, ingetogen, arm, bereidwillig zijn om dienst te bewijzen.

Claudine is beneden; zij neemt den brief aan, die reeds met een paar geneverplekken geteekend is.

'Ik weet niet,' zegt het kind, 'of gij boven moogt komen; maar ik wil het eens gaan vragen, omdat gij er zoo ongelukkig uit ziet.'

Dobs is niet tevreden over de opmerking, en het hoofd omdraaiend tracht hij zich eens langs achter te inspekteren, om te weten of hij er dan toch zoo verhakkeld uitziet, als dat ‘vranke ding’ beweert. ‘Vervallen grootheid!’ mompelt Dobs, als hij de witte naden van zijnen jas en zijn besmeurden vilten hoed ziet.

De man is juist niet teenemaal gerust: hij zou schier genegen zijn stil heen te gaan nu hij boven eene stem hoort, die meer aan eene oorlogstrompet dan wel aan een harmonium denken doet; doch op het oogenblik der aarzeling, keert Claudine terug en zegt:

‘Mijnheer Golden,’ - zij kan zich niet gewoon maken aan dien anderen naam - ‘Mijnheer Golden is opgestaan en wil u wel eens zien; maar hij is erg kwaad.’

Dobs ziet het kind verwonderd en aarzelend aan, en vraagt half ernstig en half komiek:

‘Hij zal mij toch niet op-eten?’

‘Neen, dat denk ik niet.’

‘Is hij alleen?’

‘Ja, want Mijnheer Golden heeft Zuster Theodora en Adriana doen weggaan, omdat hij niet wil hebben dat zij u zien.’

Dobs zal het dan toch maar wagen; hij gaat vooruit en den trap op.

‘Hé, Mijnheer,’ zegt Claudine, ‘uw schoen gaapt als een gekookte mossel!’

Dobs blijft plotseling staan en ziet uit zijne hoogte - namelijk van drie trappen hoog - met een boos en verontwaardigd gezicht op dat kleine ‘brutale ding’ neêr, dat echter hierdoor in 't geheel niet in verlegenheid komt: - wel integendeel!

‘Nu,’ hervat Claudine, ‘Mijnheer Golden is een braaf man; vraag hem maar een paar schoenen; hij heeft er meer dan genoeg.’

Dobs kiest de wijsste partij en zegt lachend:

‘Ik hoû me gerecommandeerd, kleine wijsneus! Zeg, welke deur?’

‘Die daar, vóór u.’

‘Wel bedankt’ en Dobs klopt en buigt het hoofd om des te beter te luisteren.

Het woord ‘binnen’ volgt niet; doch de deur wordt half geopend en voor den bezoeker staat de oude man, in zijnen kamerrok gehuld: hij staat daar met al de barschheid die hem eigen is, met zijne neêrgetrokken wenkbrauwen, met zijne gespierde hand om den deurknop geklemd.

‘Wat wilt ge?’ zegt hij op eenen toon, die teenemaal met die kenmerken overeenstemt.

‘Ik wenschte, Mijnheer de burggraaf...’

‘Hoe durft gij nog onder mijne oogen te verschijnen!’

‘Ik beken, Mijnheer, dat ge dikwijls reden hadt om mij te verdenken; doch ik heb u ook, ik hoop dat ge dit erkennen zult, groote diensten bewezen.’

‘Ik zoek te vergeefs welke!’

‘Mijne verkeerdheden maken u, Mijnheer de burggraaf, onrechtvaardig jegens mij.’

‘Gij hebt mij van uwe jeugd af met ondank beloond.’

‘Helaas, ja, ik belijde schuld.’

‘Later hebt gij u ten dienste gesteld van mijne vijanden, en gij hebt me nadeel toegebracht waar dit in uw vermogen was; gij zijt de spion geworden, die jaren lang mijne voetstappen volgde, en een bewijs voor mij dat gij mijne doenwijze zeer vervalscht overbracht is, dat gij meer dan eens poogdet mij de geheimen mijner tegenpartij te verkoopen. Gij zijt een schurk!’

‘Mijnheer de burggraaf beoordeelt mij gansch verkeerd; ja, ik was in dienst van Mevrouw - men moet

toch leven op dit wereldje! - maar uit achting voor u wilde ik u over den toestand inlichten.'

'Ik heb uwe achting niet noodig.'

'Het deed eene diepe verontwaardiging in mij ontstaan, Mijnheer,' spreekt Dobs voort, als heeft hij de onderbreking van den ouden man niet gehoord; 'te zien hoe onverdiend men u trachtte te... misleiden.'

'Ik heb evenmin uw oordeel noodig; doch het was misschien ook uit achting voor mij, dat gij mij in Mei 1857, in het klooster van Jemmapes, naar de andere wereld wildet zenden.'

'Ik, ik, ik?' en Dobs legt de opene hand op de borst, en daarna diezelfde hand op theatrale manier in de hoogte heffende, roept hij uit: 'Nooit, nooit, nooit!'

'Gij loochent? Ik denk u maar al te wel herkend te hebben!'

'Mijnheer de burggraaf,' zegt Dobs op een toon die ontroering aanduidt, 'verleen mij een kort onderhoud in uwe kamer; wij bespreken hier zaken, die wij juist niet aan het klokzeel moeten hangen.'

De burggraaf aarzelt: hij schijnt er echter belang bij te hebben de vraag toe te staan, want hij laat Dobs binnentreden, sluit de deur en neemt plaats aan tafel, terwijl de bezoeker nabij den ingang staan blijft. Recht als een standbeeld staat de oude man; streng ziet hij den tooneelspeler in de oogen, terwijl zijne vingers soms onbestemd over het tafelkleed dwalen, hetgeen het oog van Dobs op een revolver - geen aangename gast! - doet vallen.

'Wat wilt ge?' zegt de burggraaf.

'U spreken over zaken, die ons reeds dikwijls tot elkander voerden.'

'Die u tot mij voerden, wilt ge zeggen, niet mij tot u.'

'Gij hebt gelijk, Mijnheer.'

'Ik ken overigens die zaken: gij wilt mij ander-

maal uwe zoogezegde geheimen verkoopen, of liever, gij wilt mij uw stilzwijgen doen koopen over punten die mijne familie betreffen.’

‘Ik wenschte u enkel datgene toe te vertrouwen, wat mijne lange en droevige ondervinding mij ter kennis bracht. Dit alles kan u, niet mij van dienst zijn.’

De burggraaf ziet met blijkbare verachting en zwijgend den spreker aan; doch Dobs beschouwt dat stilzwijgen als eene aanmoediging.

‘En als ik dan van u mocht verwachten.... eene kleine som... eene onbeduidende jaarwedde.... Ik zou alsdan in dit of dat dorp, of, met uw toelaten, in het buitenland...’

‘Maar wat gaat mij uw doen of laten aan?’

‘Gij hebt gelijk, Mijnheer de burggraaf; dat is ook maar eene manier van spreken, van beleefd te zijn. Ge weet echter, Mijnheer, dat ik u van dienst kan zijn.’

‘Ja, gelijk de booze geest.’

‘Ik ben in bezit...’

‘...Van de geheimen van Mevrouw, die gij mij wel zoudt willen verkoopen, nadat gij reeds gepoogd hebt daaruit voordeel te trekken bij mijne tegenpartij.’

‘Ik beken het, Mijnheer, vele verkeerdheden heb ik bedreven; doch ik moest leven, Mijnheer! Men leeft niet van sneeuw en maneschijn, Mijnheer!’ en er speelt Dobs een lachje om den mond. ‘Wat ik echter wilde, was u van dienst zijn, ten bewijze van dankbaarheid voor al de weldaden die aan mij, in mijne jongelingsjaren, besteed werden. Ik zag dat Mevrouw niet juist handelde volgens uwe denkwijze, en ik wilde u waarschuwen. Mevrouw had geene geheimen voor mij...’

De burggraaf maakt eene beweging van walg.

‘Ge weet, Mijnheer de burggraaf, wij werden te samen opgevoed; wij zijn nauw verwant.., Maar al

misdeed ik veel in mijn leven, toch was het mij onmogelijk te dulden dat ik een man zoo edel, zoo grootmoedig...'

'Genoeg, meer dan genoeg!'

'Ik begrijp u, Mijnheer de burggraaf; vergeef mij deze lofspraak.... Ik heb aan Mevrouw meer dan eens haar ongelijk voor oogen gebracht en haar aangeraden zich met u te verzoenen.'

'Gij hebt integendeel, volgens haar, al het mogelijke gedaan om ons van elkander te verwijderen.'

'Dat is eene verkeerde beoordeeling, Mijnheer de burggraaf. Duld dat ik u die opmerking make. Mijne opmerkingen vonden echter geenen ingang, want, neem me niet kwalijk, Mevrouw was jong...'

'Beschuldig niet, rechtvaardig u zelven.'

'Zij beminde het vermaak, hetgeen overigens zeer natuurlijk is...'

'Beschuldig niet!' roept de oude man donderend en bonst met den revolver op tafel. 'Ik beschuldig u onder ander op mijn leven aangelegd te hebben.'

'Ik beken,' antwoordt Dobs aarzelend en niet zonder ontsteltenis, 'dat Mevrouw voorstellen had gedaan - niet aan mij, Mijnheer de burggraaf, ik geef u mijn woord van eerlijk man, niet aan mij.'

'Ik zie aan uw gezicht dat ge liegt!'

'Niet aan mij, maar aan een der Dobsen. Ik beken het tot mijne schande, ja, ik voel me rood worden, Mijnheer de burggraaf; maar ik heb die voorstellen altijd willen verijdelen. Ik heb mijnen broeder willen overtuigen dat hij Mevrouw slecht verstaan had; dat zij - want zij sprak dikwijls met halve woorden - iets dergelijks niet had bedoeld.'

Een bittere lach zweeft om de lippen van den edelman; hij heeft op dit oogenblik de overtuiging, dat zijne vrouw onplichtig aan die euveldaad is.

'Ik wist niet,' sprak de oude man spottend, 'dat gij een zoo edel mensch waart, Dobs!'

‘Hij, mijnen broeder, beweerde integendeel zeer wel verstaan te hebben en wilde zijn ontwerp, altijd om Mevrouw te dienen, niet laten varen. Eindelijk beloofde hij mij zulks, en omdat ik vertrouwen in zijn woord stelde, heb ik u niet verwittigd; stap voor stap heb ik hem gevolgd, doch in die dwaze beweging tegen die onschuldige kloosterlingen, Mijnheer de burggraaf, heb ik hem uit het gezicht verloren.’

‘Gij gelijkt waarschijnlijk sprekend op elkander?’ hervat de edelman.

‘O ja,’ roept Dobs, die dit reddingsmiddel driftig vastgrijpt. ‘Mijn vader zegde niet zelden....’

‘Ik heb met uwe familie-geschiedenis niets te maken.’

‘Ge hebt gelijk, Mijnheer de burggraaf.’

‘Zoo dat gij nog altijd beweert, dat Mevrouw...’

‘O, ik wil haar niet beschuldigen! Mevrouw is met mij opgevoed en wij zijn...’

‘Laat die snaar onaangeroerd!’ zegt de edelman ongeduldig,

‘Ik begrijp dat die herinnering u onaangenaam is, Mijnheer de burggraaf. Mevrouw was jong.... had veel aanzoek tot een nieuwe huwelijks-verbintenis, en indien Mijnheer de burggraaf mij wilde toelaten daaromtrent...’ en Dobs tast in zijnen binnenzak en haalt een boekje met vuil marokijnen omslag te voorschijn.

‘Laat dat steken!’

‘Ik zou mij van al die geheimen willen ontlasten, Mijnheer de Burggraaf. Dobs wordt van lieverlede oud en verlangt rust.’

Scherp richt de edelman het vlamvend oog op den tooneelspeler. Mijnheer Golden ware hem gewis in opgewonden drift toegevolgen; Mijnheer d'Engelgrave gelijkt nu niet meer aan den eerste. Wel fonkelt nu het oog, doch het is reeds voorbij.

Betrekkelijk stil, doch altijd streng, antwoordt hij:

‘Ik ook verlang naar rust; ik ook word oud en daarom wil ik niets meer te maken hebben met wat in uw zakboekje opgeteekend staat. Dat zou een boozen geest, die mij drie-en-twintig jaren op land en zee, in de wereld en in de eenzaamheid vergezelde, andermaal doen terugkeeren. Gij komt te laat, Dobs! Ik zou u, korten tijd geleden, nog eenigszins kunnen geloofd hebben, doch nu niet meer.’

Dobs ziet met een onnoozel gezicht voor zich.

‘Ik heb,’ hervat de burggraaf, ‘sedert eenigen tijd ondervonden dat ik in mijn leven te veel naar schurken, dat waren vreemden, geluisterd heb; dat ik hen al te diep in mijn huiselijken haard heb laten dringen, en het vooral die wereld is die mij het leven zoo bitter heeft gemaakt. Blind was ik dit niet te zien. Ik beschuldig op dit oogenblik niemand meer dan mij zelven.’

Dobs voelt allengs al meer den grond onder zijnen voet wegzinken.

‘Gij vraagt mij geld om te mogen spreken,’ zegt Mijnheer d’Engelgrave, ‘ik wil u geld geven om te zwijgen en nooit meer van u te hooren.’

Dobs herleeft: 't is hem volkomen gelijk op welke voorwaarde hij aan geld komt.

‘O, ik verlang niet beter, Mijnheer de burggraaf!’ en het matte oog van Dobs tintelt als dat eener slang, die eene prooi gewaar wordt.

Ongelukkig voor hem naderen voetstappen de deur; deze wordt eensklaps geopend: Sybrand d’Engelgrave staat op den dorpel en naast hem zijne moeder.

‘Ik wil niet dat die schurk andermaal mijne moeder beschuldige!’ zegt de jongeling met eene fierheid, die hem doet groot worden in de oogen zijns vaders; zijn bleek gelaat met fonkelend oog, zijne tot vuist gebalde hand stemmen met den nadruk, op welken hij spreekt, overeen. Dobs gaat als een hond met ingetrokken staart achteruit.

‘Die schurk,’ hervat de jongeling, ‘heeft zoo even nog eene poging aangewend om mijne moeder geld af te dwingen, en toen zij weigerde, heeft hij gedreigd zich op haar te wreken met woord en pen!’

De vader fronst de wenkbrauwen; de geest van goedhartigheid en vergevingsgezindheid, die van tijd tot tijd opflikkerde, en waaruit Dobs voordeel zou getrokken hebben, is voor hem eensklaps weêr vervlogen.

‘Ik heb aan dien man gezegd,’ laat de burggraaf er op volgen, ‘dat ik geen vertrouwen in hem had, nu minder dan ooit. Ik hou hem voor een deugniet die mij eens naar het leven stond, die mij en ook de mijnen uit eigenbaat belasterd en belogen heeft; maar ik wilde hem nog wel, zooals ik vroeger deed, een goudstuk toewerpen.’

‘Neen,’ antwoordt Sybrand, ‘want ieder goudstuk dat gij hem toewerpt, schijnt te zeggen dat gij in hem een wezenlijke dienst betaalt!’

‘Gij hebt gelijk, zoon.’

Dobs begrijpt dat zijn toestand gevaarlijker wordt, naar evenredigheid de gemoedstemming van den ouden burggraaf zich meer tot de zijnen keert. Die bepaalde wijziging in den geest van dezen laatste, is slechts aan het toeval te danken geweest: hadde, bij het plotseling binnentreden, Mevrouw zelve het woord genomen, de storm ware wellicht andermaal losgebersten; doch het is Sybrand die spreekt, die eischt, die schier gebiedt en Mevrouw staat slechts ter zijde en zwijgt.

Van zijn zoon duldt hij dien hoogen toon, van haar niet; zij heeft nu ten minste den schijn, het hoofd voor hem te bukken. Hadde zij dit begrepen, nu drie-en-twintig jaar geleden!....

‘Ik verlang, vader,’ zegt Sybrand nog, ‘dat de man die mijne moeder beledigd heeft, dit huis verlate en gij hem verbieden zult, onder welk voorwendsel dan ook, den voet nog in onze tegenwoordigheid zult zetten.’

‘Gij hoort het, Dobs... Ik vergeef u al het kwaad dat gij mij en de mijnen hebt toegebracht; maar indien uw leven u heilig is, ga heen!’

Dobs sluipt met ingedoken hals naar de deur, waar hij geen plaats zou gevonden hebben om naar buiten te slibberen, indien moeder en zoon niet met walg waren terzijde gegaan.

Reeds was Dobs bijna uit de lastige klem verlost, nu eensklaps de burggraaf hem toeroept:

‘Wacht eens! Ik heb dezer dagen eenige regelen van de politie te Brussel ontvangen, die u betreffen: men zoekt u, Dobs! 't Schijnt dat ge verdacht wordt nachtelijke bezoeken af te leggen in mijn verlaten hotel. Ik raad u ten sterkste aan uwe geheimzinnige wandelingen niet op mijn domein uit te strekken, of ik zal uw adres opgeven.’

‘Mijnheer de burggraaf... stamelt Dobs.

‘O, ik ben tamelijk gerust, Dobs; gij zult er niet veel van waarde meer vinden. Ik was immers overtuigd dat alles van waarde reeds lang verdwenen en gesmolten was!’ en onder het uitspreken van die woorden, werpt de strenge man een scherpen oogslag op zijne vrouw.

Dobs is weg; nu neemt Mevrouw het woord:

‘Mijnheer de Burggraaf, ik dank u dat ge mij, in tegenwoordigheid van dien man niet in mijn ongelijk gesteld hebt. Wat de waarden betreft, in uw hotel achtergelaten, deze zullen u worden ter hand gesteld. Ik weet niet wat de zoogezegde voogd met het vervoerbare gedaan heeft. doch uw familie-zilver en de kleinoodiën zijn door mij, in de geheime kelders, in veiligheid gebracht.’

‘Ik heb dit uit uw dagboek vernomen,’ mort de echtgenoot en ziet ietswat verlegen voor zich; ‘de voogd had mij ietegendeel verzekerd dat gij die waarden ten gelde had gemaakt.’

‘Ik zal u die sleutels der bergplaatsen, u wel bekend, overhandigen; ik denk niet dat de voogden en Dobsen dien schat zullen ontdekt hebben.’

XIII.

Twee lieve jongens.

Dobs verlaat met zekeren spoed de villa; hij volgt den zeedijk niet, neen! hij slaat den weg achter de huizen in, want bij instinct gevoelt hij dat het beter is niemand meer te ontmoeten. Uit het oog, uit het hart! zegt Dobs.

Nu 't is wel vervelend niet waar; de zaak begon eene goede wending te nemen. Die oude zou ‘afgedokt’ hebben; maar dat verwenschte wijf trad juist binnen en sloeg al zijne schoone droomen uiteen!

't Is hard: verbeeld u dat Dobs een oogenblik een kristallen vat met kralenden jenever gevuld, voor zich zag heen drijven - begrijpt goed, een gansch vat vol! - en dat die glinsterende zon met illusiën, genoegens, onbezorgdheid en lach eensklaps ongenadig berst als een zeepblaas en het zaligbedwelmend paradijs-vocht over den grond wordt uitgegoten - over den grond, die koude en onverschillige spons, welke alles opslurpt wat men er op neêrkletst.

Beken met Dobs, lezer, dat het gemeen, baldadig is!

En nu tot overmaat van baldadigheid spreekt men nog van de policie - dat is een lange staart van rampen: gevangenis, gendarmen, rechters in 't zwart, onderzoek van ‘conscientie’ en meer andere dingen die voor Dobs recht onaangenaam zijn; want Dobs is van die knapen, die eene lange zondenlijst in den

binnenzak hebben. Wee als men een puntje van het papier in handen krijgt!

Heengaan is hier het beste wat hij doen kan. Heengaan zonder nog het hoofd om te wenden, tenzij als hij reeds verre weg is, en de gevels der huizen zich nog slechts flauw tegen den blauwen hemel zullen afteekenen. Dan, ja dan zal hij aan die frissche zee, aan dat strand, aan al die verfoeilijke pracht, aan al die onbeschaamde weelde, welke hij niet genieten mag, zijn ‘maleditie’ toezenden.

In de Kerkstraat ontmoet Dobs den wandelenden Chiduc; deze gaat met het hoofd in de lucht, het kijkglas zoo vast in het oog geprangd als een venster in den muur, en de sigaar tusschen de middelste vingers wuivend. Nu, Chiduc den toekomstigen rentenier zoo snel, met gebogen hoofd ziet naderen, plaatst hij zich op het gaanpad, verspert hem den weg en vraagt:

‘Dobs, wat wolk van smart hangt op uw geniaal voorhoofd?’

‘Chiduc, vriend,’ zegt Dobs, ‘houd me stevig vast, bind me, keten me of ik spring wanhopig in 't diepst der zee..... Ik ben geruïneerd, Chiduc!’

‘Nu pas!.... Is de aanslag mislukt?’

‘Mislukt; *dixi*’

‘Ik gevoel Dobs uwe smart, uwe wanhoop, uwe razernij; ik begrijp dat uw voorhoofd dreigend omwolkt is, gelijk de tob van den Herob. Doch, gedane zaken hebben geen keer! Laat ons naar het hotel gaan, lustig dineeren, en eens den tempel van onzen geest, eens ons corpus verzadigd, zult gij mij al uwe wederwaardigheden vertellen.’

‘Neen, Chiduc, ik kan geen zoldering boven, geen muren rondom mij verdragen, ik moet lucht, de vrije lucht hebben! Ik haat de huizen, de zee, de menschen, de kindermeiden en... de politie.’

‘Vreeselijk!... Waar wilt gij heen?’

‘Recht vooruit!’

‘Over den steenweg naar Brugge?’

‘Neen, de wijde wereld in, en ik zend mijne vervloeking over deze lamlendige stad.’

‘Dobs, ge wordt echt dramatisch!’

‘Kom, Chiduc, kom!’

De beide vrienden wandelen, neen, gaan tamelijk snel voort. Op den weg zijn, op dit oogenblik weinig of geen menschen. Rechts ligt het oude kerkske, met bemoste muren, ontkleurde deur; doch het nederige huis van den goeden God is gesloten - en het is ook dààr niet dat de Dobsen en Chiduc's verlichting voor hunne teleurstelling zoeken. Links snijdt de zwarte trein, met witte, golvende pluim, fluitend door de akkers weg en de wijde wereld in. Had Dobs dààr, op de vleugels van den stoom, kunnen plaats nemen!

Slechts eene heeft Dobs niet zonder eene angstige uitdrukking op het gelaat, het hoofd omgewend: hij denkt dat men hem roept: doch neen! het waren de kreten der ezeldrijvers en het blijde gelach der ezelrijderessen, die den weg opkomen en weldra Dobs en Chiduc voorbijschokken. Een dezer rijderessen is de kleine Claudine, die hare pop in den arm houdt, en zoo geschokt is Dobs, dat hij voor dat kind beschaamd wordt en het hoofd naar de andere zijde van den weg keert. Neen, hij is dezelfde Dobs niet meer.

Het is een heerlijke dag in het begin der maand Augustus. De hemel is puur, de zon verguldt den omtrek en werpt zelfs hare lichtende vlammen, stralen, stippels tot diep in de schaduwen. De vlakte is met vakken gouden koren of groen-purperen klaver bezet, en over dat heerlijk tapijt drijven vogels en bieën, en speelt een zoel windeke, dat de toppen der halmen en de purperen bloemen zacht schudt en trillen doet; - doch de natuurrijkdom gaat den wandelaar niet aan,

Naar gelang de twee vrienden zich van de zee ver-

wijderen, groeien er meer boomen langs den steenweg, schaduwrijke boomen, die toelaten dat Dobs met bloot hoofd en met den hoed in de hand voortgaat. De eenzaamheid brengt kalmte in den ouden cynieker: men ontmoet niemand, geen enkel rijtuig, soms, doch zeer zelden, eene mosselkar en een hondenwagen.

Dobs heeft aan Chiduc zijne wederwaardigheden verteld: de hoop van rentenier te worden en zich in een afgelegen dorp, verre van het gewoel der wereld - dat wil zeggen, verre van Mevrouw Dobs en hare brakken - te vestigen, is als een nevelbeeld verdwenen. Wat blijft er hem nu over? Wat anders dan in de huiselijke hel en het armzalig tooneelleven terug te keeren?

Chiduc ook is niet lustig gestemd; hij heeft zich met de hoop geveleid dat Dobs in zijne onderneming zou gelukken - en zie! het lachte hem toe soms naar het dorp te gaan, waar de vriend Dobs zijne rentjes verteerde, daar eenigen tijd, natuurlijk op de kosten van Dobs, te leven en met hem over de beschavende kunst, de toekomst en den... genever te spreken.

De student gevoelt, ofschoon Dobs niet alles zegt, dat de zaak eene onherroepelijk noodlottige wending genomen heeft, om den cynieken Dobs zoo diep aan te grijpen.

‘En geen middel om aan dat beroerde geld te geraken!’ roept Dobs eensklaps, als ten gevolge van lange overpeinzing. ‘Is het niet te verwenschen dat wij arme negers moeten blijven, terwijl anderen arm gaan slapen en rijk worden alsof de glans der zon die over hun slaapstee valt, in goud veranderd was!’

‘Dat geluk zal aan geestvolle menschen, zooals wij zijn, Dobs, nooit ten deel vallen!’

‘Ik heb,’ hervat Dobs, ‘drie maanden lang een stadslot gehad, in het vertrouwen dat men de 100.000 fr. ook eens aan mij geven zou; maar jawel! die lekker

beetjes houden de groote heeren voortdurend voor hun eigen gebruik. Zoo iets gunnen zij den armen duivel niet...'

'Een stadslot!' zegt Chiduc, niet zonder verwondering. 'En waar is die bron of juist gezegd die berg van zaligheid eindelijk gebleven?'

'Het ongelukkig lot viel in den genever en daarin is het als een klontje suiker gesmolten.... Chiduc,' en Dobs staat stil, 'Gij studeert; ge zegt dat ge verstand, dat ge geniale gedachten hebt; doch waartoe dient al die studie, al uw verstand, al uw genie als ge geen middel weet te vinden om rijk te worden!'

Chiduc staat ook stil; hij ziet Dobs schier bedroefd in de oogen, en zegt op een nederigen en weemoedigen toon, dien hij nog nooit heeft aangeslagen:

'Neen, Dobs, ik weet er geen.'

'Dat is de eerste maal, Chiduc, dat ge een verstandig antwoord geeft; maar dat had ik juist op dit oogenblik niet verwacht. Ik wilde door u uit mijne teleurstelling opgewekt, opgebeurd en weêr door een zoete hoop gewiegd worden. Open mij, Chiduc, nieuwe horizons, bedrieg mij, geef mij visioenen van geluk!'

'Dobs, ik ben ook neêrgeslagen over het onrechtvaardig ongeluk dat u treft!'

'Geen wonder, Chiduc,! U schoot gisteren reeds niet meer over dan het blikken lapke van een blinkdooske.'

De spotternij treft den student niet, die nu onder het voort gaan weêr in vuur schijnt te willen komen.

'Rijk worden!' zegt hij, 'de tijd' der feeën, die gouden haren en diamanten oogen hadden, die goudmijn in oude kasteelen en rotsen wisten liggen - die tijd is voorbij, zelfs de tijd, toen men zegde dat Satan op de aarde dwaalde, om tegen grof geld zielen op te kopen, is niet meer. Wel jammer, Dobs!'

'Och, wat zou Satan met zielen zooals de onze zijn,

kunnen aanvangen? Neen, Chiduc, wees practisch in uwe opsporingen om aan geld te geraken.’

‘Practisch?... Indien Rothschild hier langs kwam en een bad nam, zijne portefeuille met bankbiljetten verloor, en zij als eene monsterachtige krab boven water dreef...’

‘Dat staat gelijk met het goud der feeën! Rothschild is niet hier en hij draagt zijne bankbiljetten niet op zich, en zeker niet als hij een bad neemt; want waar duivel, Chiduc, zou hij op dit oogenblik die banknoten steken?’

‘Indien wij er eens op uitgingen om den koning het leven te redden?’

‘Dat geeft in onzen tijd al niet veel meer, dan een koperen of zilveren medalie,’

‘Indien... wij eens eene samenzwering tegen de veiligheid van den Staat konden ontdekken?...’

‘Prachtig! de republikein Chiduc, de eeuwige samenzweerder, zou van den Staat, dien hij wil omwerpen, een handvol koninklijke munt aannemen!’

‘Indien wij eens revolutie maakten?’

‘Ja, maar eerst dan, Chiduc, als de gendarmen achter de tralies zitten en de soldaten met peperkoeken kogels zullen schieten.’

‘Indien wij eens...’

‘Chiduc, ik ken u niet meer; gij hebt vandaag geen vuur, geen gloed, geen vlammeende woorden, geen poezië: gij zweeft niet in de wolken, maar gij kruipt als een vuile slek over den morsigen grond. Ik zie wel, er is geen middel om rijk te worden: men heeft voor ons den weg die naar de geldkas leidt, met eene bronzen deur gesloten. Dààr tegen verbrijzelen wij te vergeefs onze kostbare hersenpan!’

‘Ja, de samenleving moet omgeworpen en nieuwe lagen, de lagen der miskenden, der verstandigen, der onbaatzuchtigen.....’

‘Kortom, de Chiduc's!’

‘....moeten boven wentelen, om op hunne beurt het levensgeluk te genieten, en niet als doodgravers, maar gekroond met rozen van liefde en vreugde, naar het graf te dansen!’

‘Dat zal een plezierige tijd zijn, Chiduc; in afwachting dat wij ons met rozen kronen, zullen wij ons met onzen ouden vilten hoed moeten tevreden houden, al vallen de slappe randen ons dan ook al te vriendschappelijk om de ooren.... Mij dunkt, “hervat Dobs na eene poos,” dat de open lucht, de lieve zon, de viooltjes en de madeliefjes, en vooral het denkbeeld dat ik van de hotelrekening verlost ben, mij mijn goed humeur geven.’

Het middaguur is reeds lang voorbij; de twee vrienden bereiken, altijd op den steenweg, eene groote afspanning - een huis uit de voorgaande eeuw, beschadwd door een zwaren lindeboom, onder welken een zwart geworden haverbak staat.

't Is koel en frisch onder den breeden boom; het schuimende bier is lekker, de dikke en waggelende waardin vriendelijk, en er stijgt uit het huis een geur op van brandend spek: een geur zoo heerlijk, zoo aangenaam, zoo aantrekkelijk, dat Chiduc en Dobs zich laten verleiden om lekkebaardend binnen te treden.

Eene spijskaart moeten de vrienden hier zeker niet vragen: ook beiden zijn stilzwijgend tot accoord, dat een paar pannen spek met eiëren, eenige glazen bier, of zoo men wil een goed glas Bordeaux, verder nog wat fruit, wat boter, brood en kaas, en eindelijk koffie met een goed glas cognac, na eene zoo lange en vermoeiende wandeling, een voortreffelijke maaltijd zouden zijn.

Nu, dat zal de dikke moeder de vrouw hun eens gereed maken, en terwijl het spek in de pan sist en de goudgele eierdooiers in de witte kom vallen, spre-

ben de twee vrienden van het heerlijke landschap dat zij hebben doorwandeld; van den zoeten vrede en de stille rust op het veld, in tegenoverstelling van het woelige, koortsachtige beursleven in de hoofdstad, en het vervelende salonleven in de badstad.

Dobs verklaart dat hij meer dan ooit beheerscht wordt door den drift naar het onschuldig jongensvermaak: - het zoeken van vogelnestjes, terwijl Chiduc's liefhebberij bestaat, naar hij verklaart, in het plukken van kruidjes-roer-mij-niet en madeliefjes.

Wat zijn dat twee lieve, onschuldige jongens, niet waar, lezer?

Dobs, hoe oud ook geworden, heeft nooit, volgens zijne verklaring, die drift kunnen beheerschen. Zij was zijn meester toen hij nog als jongen in het kasteel - ja, dat zegt Dobs - in het kasteel zijns vaders rondliep en nu nog, tot den mannelijken leeftijd gekomen, gaat hij ieder jaar in de bosschen, om zich aan dat onnoozel vermaak over te leveren, zooals hij ook plezier vindt in het visschen met de hengelroê en het knikkeren - ja, naar het knikkeren vooral is hij verhangen!

De man stelt zich dus voor als een kind met vergrijzende haren; hij wil, zooals men begrijpt, vertrouwen inboezemen.

De twee vrienden eten lustig, drinken niet minder lustig; deze eierkoek verdwijnt na gene; flesch op flesch wordt ontkurkt; men slurpt eindelijk koffie met suiker, daarna cognacjes; men rookt goede cigaren - 't is eene voortreffelijke afspanning - en Dobs roemt niet alleen de eierkoeken, maar ook den wijn, den cognac en de cigaren, en stelt zich voor, eens een ganschen zomer in deze vrije en dichterlijke natuur te komen leven.

Nu hoort hij, dat in de nabijheid van den weg het

buitengoed ligt van baron Ulster. Wat gelukkig toeval! Baron Ulster is een van zijne universiteitsvrienden! - 'Een rosharige!' roept Dobs. - Neen,' antwoordt de moeder, 'een zwarte.' - 'Onmogelijk.' - 'Zeker wel!' - 'Dan verft hij zich de haren,' hervat Dobs stout en onbeschaamd. 't Was een lange!' - 'Neen, 't is een korte.' - 'Juist, zijn broeder was de lange.' - 'Neen, hij heeft geen broeder.' - 'Zijn neef, wil ik zeggen.'

En op dit oogenblik krijgt Dobs onder de tafel een schop tegen de beenen, om hem tot stilzwijgen aan te manen.

Nu, 't is al gelijk, Dobs zal den baron straks gaan bezoeken. Wat zal die 'ouwe, korte, dikke jongen' gelukkig zijn, zijn akademievriend weêr te zien! - Ja, maar de baron is voor het oogenblik niet op het kasteel, - Hoe jammer! - Nu, dan wil Dobs toch zijn kaartje afgeven,

Chiduc kent wel is waar den baron niet, doch hij begrijpt het heimelijk plan van Dobs en hij zal hem niet alleen laten gaan. Neen, hij ook wil zijn kaartje afgeven: - de oude mocht eens den terugweg naar de herberg vergeten!

Er is echter geen haast bij om dit bezoek af te leggen, te meer daar de lucht zwaar betreft; de wolken pakken zich te saêm en in de verte rommelt de donder. Van tijd tot tijd klieft de bliksem den donkeren hemel en weerkaatst met rood-blauwen, maar valschen schijn, op het blinkend geschuurd koperwerk, dat in de herbergkamer aan de rek hangt,

De wind suist door de boomtoppen en groote regendroppels vallen tegen de ruiten der afspanning, of worden door het mulle zand, naast den steenweg, gulzig opgeslurpt, totdat ze in zoo grooten overvloed zullen vallen dat de grond meer dan verzadigd is.

Dobs staat, zijne sigaar rookend en de servet met

ééne punt in den hals gestoken, voor het venster hij schijnt het opkomende schriktooneel aan den donkeren hemel te bewonderen, terwijl Chiduc op twee of drie stoelen uitgestrekt. de wolken van den tabak in kringetjes naar de zwarte zoldering blaast.

In de herbergkamer, met roodsteenen vloer, wit gekalkte muren en zwarte zoldering, is het reeds tamelijk donker: daarbij de avond valt. Het groote vuur dat onder den koeketel brandt, verlicht op fantastische wijze de kamer.

In den vuurschijn verschijnt soms het ‘mansvolk’ der afspanning, zich aankondigend door het klonsen van zware klompen op den steenen vloer; 't zijn mannen hoog van gestalte, breed geschouderd, grof van trekken, gebruind door de zon, geducht in spierkracht: flinke Vlaamsche boeren. Zij gaan heen en weêr in het huis, rooken hunne pijp aan, groeten nauwelijks de vreemdelingen, mompelen een half woord met de dikke moeder, gaan weêr zwijgend uit, gelijk zij ook weêr zwijgend terugkeeren.

Bij het vuur ligt een groote roode doghond, die zoo even nijdig tegen Chiduc gromde, en een zwarte spits, die valsch naar Dobs loert.

Het zien van die reuzen en van die honden maakt op de twee vrienden een zeer onaangenamen indruk; Chiduc denkt, in zijne dichterlijke verbeelding, in eene hel door Cyclopen en Cêrberussen bewaakt te zijn.

Dobs heeft zich een paar maal omgewend en in den oogslag, die tusschen de twee lieve jongens gewisseld wordt, leest men duidelijk van weêrszijde het verlangen, om buiten die herberg te geraken, zonder dat men het laatste gerecht - de onbetaalde rekening - zou opdienen.

‘Ik wenschte dat wij hier vandaan waren,’ mompelt Chiduc,

‘Ja, maar het program van den avond daar buiten

is juist niet aangenaam: donker, regen, wind, donder en bliksem.’

‘Indien wij een rijtuig konden vinden?.. Is hier een rijtuig te bekomen, moeder?’ vraagt de student plotseling en luid.

‘Waartoe zou dat dienen?’ valt Dobs barsch in, want Dobs begrijpt altijd dat men hem, alvorens met het rijtuig te vertrekken, de onbetaalde rekening zal voorhouden.

Overigens, moeder zegt dat er geen rijtuig te krijgen is.

‘Wij zullen nog verplicht zijn hier den nacht door te brengen,’ zegt Dobs.

‘Waarom niet? Wat geeft dat? Niemand wacht ons... Kunt gij ons logeeren, moeder?’ roept Chiduc.

Het antwoord is toestemmend, en van dat oogenblik laten Dobs en Chiduc alle bezorgdheid varen, denken niet meer aan baron Ulster, laten den donder rommelen, den regen tegen de glasruiten kletteren, en nadat de twee onbeleefde honden verwijderd zijn, nemen de vrienden plaats bij het vuur - 't is een killige avond - en nestelen zich rookend en drinkend, ieder in eenen hoek en in eenen leuningstoel.

Men ontkurkt nog eene flesch en Chiduc houdt het glas, met donkerrooden wijn gevuld in de hoogte, en de vlam doet glas en wijn als een reusachtigen robijn fonkelen.

De student declameert:

Hoezee voor dien beker! Geen regenboog glanst
Met al zijne kleuren, zoo lokkend van boven!

Dobs drinkt wel, doch antwoordt niet; soms zit hij met gefronste wenkbrauwen in de wiegelende vlammen te staren, of ziet in de herbergkamer rond, wier hoeken en uiteinden teenemaal in de schaduw liggen,

alsof hij daar dingen ziet die hem onaangenaam zijn,

Chiduc hervat zijne meest geliefde plans; een grootsch tooneelspel hier, een machtig volkscongres daar, eene alles dooreen schokkende hervorming ginder, en nu Dobs andermaal zwijgt, roept de student;

‘Maar wat is er, Dobs? Waaraan denkt ge?’

Dobs ligt het hoofd op en ziet Chiduc met een donkeren blik aan.

‘Wat bekommer ik mij om al uwe dwaasheden!’ mort de oude tooneelspeler. ‘En waarom mij zelfs om mijn eigen dwaasheden te bekommeren! Schenk in!’ en Chiduc het ledig glas toestekende, vult deze het andermaal.

Er komt weer eene tinteling in het oog van Dobs en hij mompelt met iets sarcastisch in den toon der stem;

..., Want ter wereld is toch,
In den beker alleen, noch verraad, noch bedrog!

Die opwekking duurt echter slechts zeer kort. Dobs vervalt andermaal in een somber stilzwijgen. Hij houdt zich blijkbaar met andere wezens, met andere gedachten, dan die welke hem in de afspanning omringen, bezig. Toch denkt hij aan eene onbetaalde rekening, maar niet aan die der afspanning.

‘Chiduc,’ zegt hij, zonder het hoofd op te heffen, en in eene zoo onachtzame houding gezeten, dat hij een deel van den wijn uit het glas stort en er niet op let, dat het nat sissend in de heete asch droppelt. ‘Chiduc, wat zou er toch wel zijn na den dood?’

‘Na den dood?... Wat dwaze vraag is dat nu? Dobs. zijt gij dronken, zinneloos of kindsch geworden. Na den dood?’

De tooneelspeler ziet strak voor zich in de vlammen; zijn oog is wijd opengespalmt en rond zijnen mond zweeft een akelige trek, die aan eene inwendige pijn zou doen denken.

‘Na den dood?’ hervat Chiduc en schaterlacht, ‘Wel wat zou er zijn, oude, komieke en cynieke Dobs? Wel niets, niets, niet meer dan dat!’ en Chiduc steekt de platte hand vooruit en blaast er over heen. ‘Hoe komen die dwaze gedachten in u op, Dobs?’

‘Ik weet het niet, ik kan ze niet afweren; zij komen gedurig terug - daar, hier, ginder. Ik wil ze in den wijn verdrinken, zij drijven gedurig boven. Na den dood?... Indien het “niet” eens een bedrog der zinnen ware; indien onder dat zwarte baarkleed nog eens iets klopte, leefde, dacht.... Indien wij eens eene nieuwe bestemming, de voortzetting, de beslissing der tegenwoordige bestemming, te gemoet gingen.... Indien er eens een God ware....’

‘Maar gij wordt zinneloos, oude galeiboef!’

‘Ik wenschte soms zinneloos te zijn: dan zou ik bij die akelige gedachten niet stilstaan. Zinneloos, zinneloos, zinneloos, of een redeloos beest zou ik willen zijn! Dan toch zouden mij die donkere denkbeelden niet plagen.’

‘Zoek de fysieke, de stoffelijke oorzaak van die geestesverzwakking, waaraan ge lijdt. Deze is te vinden in de teleurstelling, die gij vandaag hebt moeten ondervinden: immers, gij dacht de gouden schijven reeds in de tesc te hooren rammelen, en toen gij er naar greept, hadt gij niets in de hand dan ijdel maneschijn!’

‘Neen,’ en Dobs schudt peinzend het hoofd, ‘neen, dat is het niet.’

‘Dan is het eene opwelling van uwe opvoeding; die kinder-dwaasheden breken soms op, zooals de knoflook in een gebraden schapenbout.’

‘Neen, ik ben als een heiden opgevoed. Mijn vader was een vrijgeest; mijne eigene moeder was ik weet niet wat; mijne broeders en zusters waren Bohemers die overal thuis waren, in de gevangenis, in het bedelaarsgesticht, in al wat slecht en verkankerd

was, maar niet in de kerk. Toen ik eene tweede moeder kreeg, was ik reeds een groote bengel: ik lachte toen reeds met de mysteriën; ik vloekte brutaal en onbeschaamd als men mij wilde doen bidden - 't geen mijn vader geestig vond - ik zaaide moedwillig de paternosterkralen over den vloer, en schreef spotternijen en godslasteringen, dwars door de litanieën heen in het gebedenboek mijner stiefmoeder. Neen, neen, 't is geen opwelling uit die dagen, neen!'

'Dan komt zij voort uit den wijn, wier druiven groeiden op den grond van een gekkenhuis, een oudwijkenklooster of een kerkhof - drie "plezierigheden" van het gelooven.'

'Neen, die opwelling heeft geene fysieke oorzaak. Ik kan me vandaag, of liever dezen avond, niet verbeelden, dat alles gedaan is na dit leven.'

Chiduc werpt zich achterover in den leuningstoel en berst in een langen schaterlach uit, die de huisgenooten, welke in de groote herbergkamer gaan en komen, doet opzien.

'Gij hebt gelijk,' mort Dobs, 'laat ons drinken!'

Chiduc declameert:

Drinkt leeg! De flesch met zilvren hals,
Dat is voor ons de bloem des bals,
Die is niet wuft, die is niet valsch,
Die maakt alwetend!

Dobs is gedurende een paar minuten andermaal opgewekt; de nare gedachten en de spoken van genen kant des grafs laten hem een oogenblik gerust; doch, allengskens komen zij terug, doorkruisen zijn gemoed, dansen weêr in de wiegelende vlam, zweven in de wolken die kronkelend in den zwarten schoorsteen verdwijnen, of verschijnen in de donkere schaduwen en twijfelachtige lichtpunten, die zich rechts en links in de herbergkamer opdoen.

Dobs wordt dronken, maar de beelden blijven hem bij.

‘Ik geloof, Chiduc,’ zegt hij mijmerend, ‘dat ik er niet lang meer zijn zal.’

‘Hoe! denkt ge dat?... Nu goed. Ben ik uw erfgenaam?’ spot de student.

‘Ja, van onbetaalde rekeningen.’

‘Goed, ik zal er mijne pijp meê aanrooken.’

‘Ziet ge dit zakboekje, waarin een massa geheimen staan opgeteekend over eene rijke familie?’ en Dobs houdt het gekende zakboekje tusschen duim en wijsvinger in de hoogte. ‘Indien ik u dit ding gaf, zoudt ge misschien gelukkiger zijn dan ik, en uit de daarin geschreven aardigheden en datums nog goud kunnen kloppen.’

‘Geef hier, geef hier!’ roept Chiduc in vervoering.

‘Neen, eerlijk man, neen? 't Heeft reeds veel kwaad te weeg gebracht, veel en het eenige goed dat ik misschien ooit gedaan heb, zal zijn als ik het niet in uwe handen geef,’ en Dobs werpt het zakboekje in het vuur.

Chiduc heeft bliksemsnel begrepen dat die weinige bladzijden eene bron voor de toekomst kunnen zijn; hij bukt zich snel om het veroordeelde schrift uit de vlammen te redden; maar Dobs vliegt toe, rukt een brandend stuk eikenhout uit het vuur, dat rookend, vlammend en vonkend op Chiduc's hoofd dreigt neêr te komen, en een regen van gensters op en rondom hem zaait.

De student ontspringt den brandenden stok en Dobs plaatst zich majestueus voor het vuur, terwijl Chiduc, geholpen door de oude moeder, die niets van al die dwaze kuren begrijpt, de vonken uit haar en kleêren slaat.

Het zakboekje brandt, de vlammen kronkelen en dansen er rond alsof zij verheugd zijn dat dit kwaad uit

de wereld is. Als het schrift een zwarte verkoolde massa, met vlamme tinten, is geworden, steekt Dobs den stok weêr onder den ketel, en zakt zelf in den leuningstoel terug.

‘Zie zoo,’ mort hij. ‘nu is alles afgedaan. Nu staat er voortaan op den kruisweg van mijn leven een paal met een opschrift uit Dante: “Doe afstand van alle hoop.” Kom, laat ons drinken!’

Dat wil Chiduc wel; maar moeder de vrouw wil geen flesch meer ontkurken: die twee wonderlijke kerels hebben immers reeds meer dan genoeg gedronken, en dan heeft een van het ‘mansvolk’ die een achterdochtigen blik op den duo wierp, aan de moeder een niet geruststellend teeken gedaan - hij schuift namelijk den duim over den wijsvinger, als wil hij zeggen: ‘Pas op voor de betaling.’

In den eenen vleugel der afspanning vindt men twee kamers met rooden steenen vloer, hooge zoldering, wit gekalkte muren; in ieder dezer kamers staat een alkoof niet met gordijnen, maar met houten deuren gesloten.

In de eerste kamer brengt men Dobs, in de tweede, die met de eerste door eene deur in betrekking staat, leidt men Chiduc.

Nu Dobs alleen is, staat hij een oogenblik stil en staart somber op een kruisbeeld aan den muur. Dat beeld hindert hem. Waarom? Daarvan geeft hij zich geen rekening: maar 't is of hij niet zal kunnen slapen zoo lang ‘diedaar’ met uitgerekte armen en gebogen hoofd op hem neêrziet.

De tooneelspeler klimt op een stoel, haakt het beeld van den wand, trekt eene laêtafel open en bergt het in deze. Bij die bewerking blijft er eene lange koord aan eenen knop van zijnen jas haken, en volgt hem een oogenblik kronkelend als eene slang; Dobs ziet dit en werpt de koord achteloos op den stoel vóór de bedsteê.

De kamer heeft niets akeligs, maar, Dobs die dezen avond erg zenuwachtig en overspannen is, neemt toch het besluit de koperen olielamp te laten branden, en de deur tusschen Chiduc's kamer en de zijne open te laten. Waarom? Dat weet hij zelf niet.

De student heeft het kort gemaakt; twee of drie maal heeft hij deze of gene dwaasheid geroepen, waarop Dobs geen antwoord gaf; eindelijk schreeuwt hij nog eens 'Goeden nacht, ouwel!' en hij ronkt reeds als Dobs nog met gebogen hoofd en somber op den vloer starend, voor het bed zit.

Het slaat vier ure op de hangklok in de herbergkamer; Chiduc is wakker en begint bepaalde plannen te maken, om zich niet door den slimmen ouden Dobs te laten afvangen: vóór dat Dobs wakker is, moet hij reeds de frissche lucht scheppen, 'kruidje-roer-me-niet en madeliefjes' zoeken.

Alles is rustig in de afspanning; het eerste licht dringt, door de slecht gesloten slagvensters, in de kamer van den *studiosus*; buiten kraait de haan, blaft de bandhond of ratelt met zijne ijzeren ketting over den houten dorpel van zijn hok; buiten hoort men soms het doffe gerommel van eene kar of van een hondenwagen op den steenweg - een gerommel, dat luidruchtiger wordt en ook allengs weêr wegsterft.

Door een der spleten van het venster dringt eene zonnestraal, en in de herbergkamer hoort men een geschuif en een zacht geklons; - een enkel der huisgenooten is dus reeds wakker. Chiduc oordeelt het oogenblik gunstig en richt zich - hij is ditmaal een man van voorzorg geweest - eensklaps gekleed van zijn bed op; zijne schoenen neemt hij in de hand en zachtjes, op de teenen zelfs, gaat hij door de kamer van Dobs.

Het licht der olielamp is op het punt van uit te dooven; de verkooldde lemmet heeft beneden nog wat

vlam; er stijgt een benauwde smoor van de wiek op. In de kamer heerscht een koud schemerdonker; de alkoof staat open; het bed is, zou men zeggen, weinig of niet in wanorde.

Chiduc staat stil: zou de oude schurk hem te vlug zijn geweest? Hij nadert het bed en inderdaad, Dobs is er niet. Dat maakt hem ongerust. Naast de alkoof is eene kas, wier deur op een spleet staat. De student werpt die deur open, en om zich te kunnen vergewissen of de tooneelspeler dààr niet verborgen is, neemt hij de lamp, heft ze op en - ziet Dobs, die in de kas tegen den muur staat.

Het gezicht van den ouden kameraad is bleek, de oogen staan glazerig en wijd open, en de man steekt de tong uit.

‘Wat gekkernij vangt ge daar aan, Dobs?’ zegt Chiduc eenigszins ontsteld.

Dobs antwoordt hem niet; doch blijft Chiduc in dezelfde houding, en den witten vilt op het hoofd, met groote oogen aanstaren.

De student trekt de lampwiek een weinig op, en nu de vlam wat meer licht geeft, en hij zijn kijkglas in het oog heeft gezet, ziet hij dat Dobs zich in de kas heeft opgehangen.

Chiduc rilt; doch de student herstelt zich allengskens en aarzelend de afhangende magere hand van den tooneelspeler aanrakende, voelt hij dat ze reeds niet meer warm is. Dan brengt hij zijne hand op de hoogte van het hart en luistert: het klopt niet meer.

De student zet de lamp neêr, blijft een oogenblik voor de kas staan, en al zijne onbeschaamdheid herwinnende, mompelt hij, den mond tot een grijnslach vertrokken: ‘Oude schurk, gij zijt mij te rap geweest: gij hebt mij voor de onbetaalde rekening willen laten zitten!... Nu, ik zeg niet *vaarwel*, maar *hangwel*.’

Chiduc sluit de kas, verlaat de kamer, trekt de deur

behoedzaam toe, en zegt tot den staljongen, die in de huiskamer het vuur opstookt:

‘Maak geen gedruisch; mijn vriend heeft rust noodig; binnen een paar uren kom ik met hem het ontbijt nemen: koffie, brood, vleesch, kaas of wat er voorhanden is. Middelerwijl ga ik mij verlustigen in het grootsche natuurtooneel: het opkomen der zon.’

De staljongen gaapt den wonderlijken ‘Menheer’ aan, ziet dezen zijne schoenen aantrekken, een eindje cigaar van den vorigen avond aanrooken, en onder het frazelen van een deuntje, de deur uitgaan.

't Is een heerlijke morgen; de zon heeft den hemel in het oosten in gloeiend goud veranderd; de lucht is puurblauw; de boomen langs de baan, nog klammig door den regen van den nacht, wasemen eene verkwikkende frische uit en glinsteren, tintelen en flikkeren alsof de feeën 's nachts, diamantgruis over hun groen strooiden.

Chiduc draait een oogenblik voor de afspanning heen en weêr en wandelt nu den weg op - doch langzaam, de handen in de broekzakken, den neus in den wind. Hij schijnt lucht te scheppen, meer niet. Wie hem zóó ziet gaan, zal niet eens denken dat hij eene onbetaalde rekening ontvlucht.

‘Overigens,’ mort hij, ‘Dobs is daar; Dobs heeft mij meêgesleept; Dobs moet betalen... Men heeft in alle geval een heelen en ongeschonden Dobs, voor een paar lappen spek en eenige gebroken eieren,’

Van tijd tot tijd ziet Chiduc eens om of er soms onraad achter hem verschijnt. Naar gelang hij zich van de afspanning verwijdert, gaat hij sneller en aan een zijweg gekomen, slaat hij dezen in en stapt nu snel door, totdat hij denkt buiten schot te zijn.

De student bevindt zich eindelijk inderdaad in veiligheid; hij rust nu ook eenige oogenblikken onder eene groep schaduwrijke beuken en op het gras, dat met

veelkleurige bloemekens en gouden lichtschilders van den zonnegloed bespikkeld is - eene recht dichterlijke plek, en die Chiduc ook begeestering schijnt te geven.

‘Als oude vriend van dien schurk,’ zegt Chiduc nadenkend, ‘zal ik toch wel eene lijkrede op zijn graf moeten houden - wel te verstaan als men hem niet in den omtrek der afspanning in den grond stopt. Ja, eene lijkrede, die dan ook in de dagbladen zal worden opgenomen, en waarin mijn naam nogmaals als redenaar schitteren zal... Dat geeft altijd een kleinen stralenkrans! Eene lijkrede, waarin ik zeggen zal: Dobs behoorde tot de partij der eerlijkheid, tot het legioen pioniers des vooruitgangs en der beschaving, in eene wereld die nog door de zwartrokken der geestelijkheid, als onmetelijke vleermuisvleugelen uitgespreid, verdonkerd wordt; Dobs is gestorven zooals hij geleefd heeft, niets verwachtend in de toekomst of het zoogezegd ander leven, maar de belooning van een volbrachten plicht, van een welgeëindigen levensloop in zich-zelfen vindende. Dobs was een goed vriend, een eerlijk en beminnelijk man, een groot burger. een geniaal schrijver, een edel hart in den vollen zin des woords.’

Chiduc stapt, luidop declameerend, de lange armen zwaaiend voort, en dacht hij er aan, hij zou het ten zijnen gunste uitgelegd hebben, dat de vogelen in de takken, bij het hooren zijner holle stem, niet meer zongen, dat de bloemen onder zijnen voet zich nederig bogen, dat de blaêren koude tranen van ontroering lieten vallen!

XIV.**Een nieuwe getuige.**

Wij keeren tot den vorigen dag en de *Sancta Maria* terug, op het oogenblik dat moeder en zoon voor den vader verschenen en Dobs, als een overwonnene en doodelijk gekwetste slang, wegsliuift.

Na een gedwongen oponthoud te Brugge, is de professor in de badstad aangekomen en spoedt zich naar de villa van zijn buurman, den bewoner van het oude huis, waar hij zijne dochter Adriana ontmoet, die, niettegenstaande al de tribulatiën, er voortreffelijk uitziet en aan wie de zeelucht blijkbaar goed heeft gedaan.

Dat ten minste is voor den Pool eene goede tijding, en terwijl hij zijne kinderen omhelst, Adriana gelijk Claudine - de kus van de pop was den professor minder aangenaam - denkt hij voor het oogenblik aan het overige niet meer.

Claudine evenals de pop worden naar buiten, op den zeedijk, gezonden en vader en dochter zitten nu, de handen inniglijk in elkander geklemd, te spreken over al het wonderlijke dat er in de laatste dagen is voorgevallen. Adriana vertelt, nu eens opgewekt, als het goede nieuws, dat zij meedeelt, de familie van den ouden man geldt; dan eens schuchter als het haar zelve betreft; nu met een glimlach, dan met een traan; nu blijde, dan aarzelend en ietwat blozend - en al die aandoeningen vinden weerspiegeling in de oogen des vaders.

‘De vader heeft dus,’ zoo onderbreekt de professor, ‘Sybrand's verzoek toegestaan; de moeder weigert hare toestemming tot voortzetting der betrekking: gij hebt u naar de moeder begeven en haar het offer gebracht, dat zij verlangt?’

Het meisje slaat de oogen neêr: een weemoedige trek ligt over haar wezen: de uitdrukking van hetzelfde zegt duidelijk hoe groot, hoe onmeetlijk groot het offer is dat zij gebracht heeft.

‘Gij hebt wel gedaan, kind!’ zegt de vader.

‘Ik betreur het verlies van die adellijke kroon niet,’ zegt Adriana; ‘ik had nooit aan den glans, die mij te wachten stond, gedacht. Diep grieft mij nochtans de scheiding met Sybrand, in wien ik mij reeds had gewoon gemaakt een broeder te zien. Doch ik moest, vader, dat offer brengen aan eene familie, die reeds zoo zwaar beproefd werd, en die, nu er hoop bestaat ze vereenigd te zien, andermaal door mij dreigt vaneen gescheurd te worden.’

‘Gij deedt uwen plicht, kind; laat het overige aan God over.’

Daliski klemt de handjes van het meisje dankbaar in de zijne, en brengt ze aan de lippen. Nu hij de oogen opslaat, zijn deze vochtig.

‘Luister, Adriana,’ zoo gaat hij voort, ‘ik vraag u een ander offer... Wij moeten heengaan, opdat onze tegenwoordigheid in niets de verzoening der weêrgevondenen hinderen zou. Zal dergelijk offer u niet te zwaar vallen?’

Het meisje schudt, met neêrgeslagen oogen, het hoofdje.

‘Later,’ zegt de vader, ‘als hier de storm tot bedaren zal gekomen zijn, zullen wij zien wat er voor u is weggelegd. 't Is, denk ik, een groot offer voor u, doch ons leven was eene aaneenschakeling van opofferingen. Denkt ge niet, Adriana, dat mijn raad op dit oogenblik de beste is dien wij te volgen hebben?’

‘Ik denk het, vader.’

‘Waar zijn de vader en de zoon op dit oogenblik?’

‘Gansch de familie is op dit oogenblik vereenigd in de kamer van den burggraaf,’

‘Ik denk dat ik juist dáár aanwezig zou moeten zijn. Wellicht wordt er over u gesproken, en dewijl ik verlang zoo spoedig mogelijk te vertrekken, zult gij u voor de reis gereed maken, terwijl ik met Mijnheer Golden, of hoe hij zich dan ook noemen moge, eenige schikkingen neem. Is hier eene bediende?’

Adriana trekt in den hoek van het salon aan de bellekoord. Weldra wordt de deur langzaam, doch slechts met eene spleet, geopend.

‘Altijd de onzichtbare meid?’ zegt Daliski lachend. ‘Nu, dat zij dit kaartje aan Mijnheer Golden brenge, en hem vrage wanneer hij mij ontvangen kan.’

De deur wordt andermaal zacht toegetrokken, zonder dat men meer te zien krijgt, dan een paar bruine en zeer prozaïsche vingers.

Een oogenblik later wordt de deur van het salon andermaal geopend en de non, in haar effen zwart kleed en het fijne kinderlijke wezen door den witten kindoek omsloten, verschijnt op den dorpel.

Daliski's oogen zijn strak op dat reine, lieve wezen gericht, dat hem met een bemoedigenden blik, met een zoeten glimlach op het gelaat aanstaart, en hem als het ware welkom heet.

‘Mijn vader,’ zegt ze zacht, ‘zal gelukkig wezen, zijn vriend professor Daliski te zien, en wij, wij zijn niet minder gelukkig den vader van onze Adriana te ontmoeten.’

‘Ik dank u, Zuster, voor dit welwillend onthaal.’

‘Mijnheer Daliski, zegt mijn vader, kon nooit op een beter oogenblik komen.’

De professor zou gaarne gezegd hebben: ‘engelen brengen altijd goede tijding,’ doch hij vreest de nederigheid van de non te krenken, en met eene eerbiedige buiging voor de Zuster doorgaande, beklimt hij den trap.

Ons dunkt dat de professor dezelfde vierkante, schier

onachtzame men niet meer is, dien wij vroeger in de kamer van den mandenmaker hebben ontmoet; hij is nu integendeel de fijne gentleman, die bij de ongedwongenheid in de bewegingen, die kalmte, die gerustheid laat blijken, welke het kenmerk van het verkeer in de beschaafde wereld is.

Boven komt de Zuster de deur openen en Daliski ziet den ouden Golden voor zich staan, en rechts van hem eene dame in 't zwart en een blonden jongeling, wier trekken hij, zoo min van deze als genen, nauwkeurig kan waarnemen, daar beiden het hoofd, bij de eerste groete, een weinig gebukt houden.

De burggraaf heeft terloops, schier ongemerkt en dus enkel om niet aan den regel der beleefdheid tekort te blijven, gezegd:

‘Mevrouw en Mijnheer Sybrand d'Engelgrave, mijn zoon.’

Terzelfdertijd heeft hij den professor de beide handen toegereikt en zegt tot dezen, op eenigszins opgewekten toon:

‘Wat ben ik gelukkig mijn vriend Daliski te zien! Gij komt als door den hemel gezonden.’

‘Des te beter,’ en de professor schudt nogmaals de hand van den man uit het oude huis.

‘Er hebben groote veranderingen plaats gehad sedert wij elkander voor het laatst zagen, Mijnheer Daliski.’

‘Ik wensch er u geluk meê, Mijnheer Golden - laat mij toe u nog soms bij vergissing, met den naam toe te spreken onder welken ik u eens leerde kennen. Heb ik u niet gezegd dat God alles ten beste schikken zou?’

Er volgt eene nieuwe handschudding van wege den hartelijken Pool.

‘Mevrouw,’ zegt nu deze en wendt zich tot de

dame in het zwart, doch hij zwijgt plotseling en, terwijl die twee personen elkander met verbazing en zwijgend aanstaren, ontsnapt aan Mevrouw een gil.

‘Mevrouw!....’ hervat de professor levendig.

‘Bedrieg ik mij?.... Mijnheer Tarnowski!....’

‘In persoon, Mevrouw; ik herken u ook van mijne zijde, doch uw naam is mij teenemaal uit het geheugen gegaan. Ja, ik ben de president Tarnowski, die hier onder zijn tweeden naam Daliski leeft; dezelfde dien ge eenige jaren geleden, in gansch andere omstandigheden, te Warschau ontmoet hebt.’

‘Hoe, Mijnheer de professor!.... roept de burggraaf op zijne beurt.

‘Waarom zou ik u dat alles gezegd hebben, Mijnheer Golden? Verledene en herdachte grootheid konden slechts dienen, om mij het tegenwoordige des te pijnlijker te maken! Ja, ik was inderdaad voorzitter van het gerechtshof te Warschau, ten tijde dat Mevrouw, in de Poolsche hoofdstad, in zeer moeilijke omstandigheden verkeerde. Ik herken Mevrouw nog zeer wel; doch de naam, dien ik trouwens van anderen dan Vlaamschen oorsprong dacht, ik herhaal 't, was mij gansch ontgaan.’

‘Mijnheer Tarnowski, zegt Mevrouw,’ er is in dezen samenloop van omstandigheden inderdaad iets wonderlijks, waarvoor ik God dankbaar ben. Die ongelukkige gebeurtenis te Warschau moet in uw geheugen nog immer voortleven....’

‘Voorzeker.’

‘Onze droevige familie-geschiedenis is u geen geheim meer, ik ben er zeker van....’

‘Ik kende haar deels reeds door de vertrouwelijke meêdeeling van Mijnheer uwen echtgenoot.’

‘Des te beter. De omstandigheden hebben ons na drie-en-twintig jaren gescheiden te zijn, weêr in zekeren zin bijeengebracht. Onze kinderen vragen dat wij,

vader en moeder, ons met elkander zouden verzoenen. Het is juist op het gebeurde te Warschau dat Mijnheer de burggraaf nog achterdenken behoudt. Zeg hem, als ik u bidden mag, wat u van dat deel mijns levens gekend is. Ik wil geen getuige zijn van wat ge hem ten deze opzichte te zeggen hebt.'

'De waarheid zal ik hem zeggen, Mevrouw, en ofschoon de herinneringen door den loop der jaren wel eenigermate schijnen te veranderen, meen ik toch aan de strenge waarheid getrouw te kunnen zijn.'

'Ik berust in u, Mijnheer.'

'Vòòr dat ge u verwijdert, Mevrouw, wil ik u echter zeggen, dat ik volkomen instem met het besluit dat mijne dochter u reeds heeft kenbaar gemaakt.'

Mevrouw begrijpt wat de vader van Adriana bedoelt en zij voelt dat zij eenigermate kleurt; doch dat merken de beide vaders niet, dewijl Mevrouw zeer behendig op hetzelfde oogenblik neigt, ten teeken van toestemming.

'Mijne getuigenis voor uwen echtgenoot afgelegd,' gaat de professor voort, 'mag of kan dus in niets invloed op uwe vroegere beslissing, noch op de mijne, uitoefenen.'

Dat is met een zekere fierheid, met vastheid, met nadruk zelf gezegd. Die man heeft recht op Mevrouw's dankbaarheid, zij gevoelt het; doch door de zoo even uitgesproken woorden ontslaat hij haar van alle verplichting jegens hem, maar geeft ook daardoor des te meer waarde aan zijne verklaringen in de oogen des burggraafs.

Ook Sybrand begrijpt de woorden van Adriana's vader, en zij jagen hem het koude zweet over het lijf: hij wil spreken, ook zijne zaak pleiten, doch het oogenblik is zoo plechtig, zoo beslissend, er staan hooger belangen dan de zijne op het spel - hij gevoelt dit - en met een jagend hart verlaat hij, evenals de moeder, de kamer.

In het naburige vertrek bevinden zich Adriana en Zuster Theodora. Wat doen zij? Zij bidden. Aan wiens beslissing geven zij zich nederig over? Aan die van den goeden God; maar zusterlijk zijn ze vereenigd, die twee reine kinderen.

Zoodra Adriana moeder en zoon hoort binnentreden, verlaat zij snel de kamer, en de burggravin doet niet de minste moeite om haar te weêrhouden.

‘Wij zijn nu alleen, waarde Daliski’ zegt de burggraaf. ‘Wat al wonderlijke toevallen volgen elkander in mijn leven op. Reeds was alles tot nu toe recht vreemd, en nu zijt gij nog geroepen den grooten knoop, die alles beslissen zal, door te hakken. Onze familiën, professor, slingeren zich gedurig, meer en meer en als onafscheidbaar, in elkander.’

‘Ja, wat gevolgen het koopen van eene pop hebben kan!’ onderbreekt Daliski glimlachend, niet zonder voorbedachtheid, dewijl hij wel bemerkt dat zijn oude vriend, reeds bij den aanvang, tot in het hart van het vraagpunt doordringt.

‘Inderdaad,’ zegt de edelman; ‘en toch, als men welken levensloop ook, wil nagaan, zal men bemerken dat de grootste gebeurtenissen met nietigheden aan elkander hangen, en terwijl wij worstelen tegen eene ongekende macht - weggelegd zelfs tot in de kinderpoppen - worden wij onweêrstaanbaar tot het punt getrokken, dat ons is voorbestemd.’

De professor lacht, doch die lach is veelbeteekenend en moet door geen half woord worden uitgelegd.

‘Gij kent, Mijnheer Daliski, het leven van Mevrouw,’ zegt de burggraaf; ‘ik heb het u vroeger, doch in zeer onvoldoende trekken, meêgedeeld. Ik beken nu echter dat vele beschuldigingen, die ik sedert onze scheiding tegen haar optimmerde, in de laatste dagen wegvallen en getuigen dat die miskennis van eer en plicht, meer of beter gezegd, teenemaal in schijn

bestonden. Die schijn ontstond niet alleen door hare eigen levenswijze en stijfhoofdigheid, maar ook door de booze tongen die zich rondom mij bewogen, en waaraan ik zwak genoeg was geloof te geven, zonder haar, mijne echtgenoot, tot verantwoording te roepen.'

'Ziedaar eene groote bekentenis, beste vriend.'

'Wij waren, mijne vrouw en ik, twee groote kinderen, die waanden dat wij ons vernederden, indien wij elkander over ons gedrag uitlegging mochten vragen. Valsche eigenliefde, dwaze trotschheid, eigen aan veler opvoeding in de hooge wereld, is de schuld dat wij ongenadig, jaren lang, al ons levensgeluk vergalden.'

'Ja, indien men vergeet te zeggen en toe te passen: Vergeef ons onze schulden, gelijk wij vergeven onze schuldenaren!'

'Ik ben jaren lang blind geweest: tot mijne schande beken ik dat ik nu eerst, met een grijs hoofd, begin te zien. Nu ik den sluier, die eigenbaatzuchtigen voor mijne oogen uitgespreid hielden, wegscheur, krijg ik van lieverlede de overtuiging, dat die vrouw mijnen naam niet heeft bezwalkt; dat zij integendeel gepoogd heeft dien te verheffen en mijn huwelijk met haar, in de oogen der wereld, te rechtvaardigen. Doch zij, de wereld, tegen welke zij ten strijde trok, was sterker dan zij; men heeft haar in de worsteling neêrgeslagen, en in plaats van haar bij te staan, koos ik, dwaas genoeg! de partij van die, welke haar uit eigenbaat en lagen hartstocht bestreden.'

'Wat heerlijke bekentenis doet ge daar! Op zekeren avond was ik in uwe kamer in het oude huis....'

'Ik herinner het mij.'

'Gij waart ongesteld; gij zegdet mij toen dat gij aan vergiffenis had gedacht; dat gij daarom het oude kerkboek uwer moeder had opgehaald.'

'Ja, ja.'

'Gij zegdet mij, dat het lang vergeten in een kof-

fer lag en gij dat boek moest vergeten, zoo lang gij haat in uw hart voeldet vlammen.’ Ik heb, ‘dit waren uwe eigene woorden,’ ik heb gebeden, wat ik weleens niet meer deed.’

‘Ja, dat zegde ik.’

‘Toen heb ik u geantwoord:’ gij zijt op den weg des terugkeers, ‘voor zooveel die terugkeer u betrof. Er is altijd, hoe onschuldig men ook zij, iets in den kelk dien wij moeten ledigen, dat er door onze schuld is ingegoten. Dit erkent ge nu; dat zoudt ge voor eenige weken niet erkend hebben.’

‘Nogmaals waar. En nu vraag ik reeds van u een laatste woord, dat misschien nogmaals veel, wie weet alles, vereffenen zal.’

‘Ik ben gelukkig dat ik u uit dat gedeelte van het leven van Mevrouw, toen zij te Warschau verbleef, tamelijk volledige inlichtingen geven kan. Ik was destijds, zooals ge reeds weet, aan het hoofd der rechterlijke macht, eene plaats die ik bekleedde totdat de liefde voor mijnen geboortegrond, de haat tegen alle dwingelandij en verdrukking, mijn kristelijk gevoel voor de ongelukkige martelaars, mij verdacht maakte en mij om de fijnst geweven beschuldiging bezwijken deed, en ik slechts door de vlucht, aan eene verbanning naar de mijnen van Siberië, ontsnapte. Doch gij kent mijne rampen; laat deze rusten.....’

De voorzitter zwijgt; hij wil de ontroering, die hem bestormt, laten voorbijgaan. Eindelijk hervat hij:

‘Destijds, in 1868 naar ik meen, was er een nieuw bevelschrift van de hoogere overheid uitgegaan, om nasporingen te doen over de vreemdelingen, welke in de Poolsche hoofdstad vertoefden. Men was op het spoor eener oproerige strekking, die in de hoogere kringen der samenleving uitbreiding scheen te willen nemen. Vandaar dat de aandacht der geheime policie ook op een Vlaamsch edelman viel, die zich te War-

schau ophield, doch wiens naam mij ontgaan is...'

'Baron van Drimmelshoven misschien?...'

'Inderdaad, de naam had een klank zooals die welken gij daar noemt. Hij was een man van in de vijftig jaren, doch die er wel tien ouder scheen; lang, mager en met een gelaat en eene houding, die juist niet van onderscheiding getuigden.

't Is hij... Ik benoemde hem eens, in mijne dwaling, tot voogd over mijne kinderen.'

'In dat geval herinner ik mij, door zijne latere bekentenis, dat wij den rechten man hebben. Die edelman leidde een liederlijk leven; hij daalde soms tot in de laagste rangen der samenleving af, om den volgenden avond weêr tot in eenige niet onvoornamen salons der hoofdstad op te klimmen. Wat deed hij te Warschau? Die vraag, eens door de Russische politie gesteld, moest volledig worden opgelost, te meer daar de man in betrekking stond met personen, die juist niet in goeden reuk waren bij de overheid, en hij, in zake van vrijheid, weleens denkbeelden uitte, die niet met die van den Moscoviet overeenstemden. Men vernam weldra uit inlichtingen, ter plaatse genomen, alsmede uit die welke uit België werden gezonden, dat die baron - de naam ontschiet mij gedurig - een man was zonder karakter, zonder eerlijke gevoelens, zonder iets dat den waren edelman kenmerkte; iemand, die een groot deel zijner fortuin in de laagste brasserijen had verspeeld, en zijnen naam met meer dan ééne oneerlijkheid had bezoedeld.'

'Ik was dan toch wel stekeblind!' denkt de burggraaf.

'In het spoor dat met zorg gevolgd werd en door al de bedorven plaatsen der samenleving slingerde, door de speelhoven gelijk door de schermen der schouwburgen, door de verdachte huizen gelijk langs de diepe en donkere rivier en het doodenhuis - in dat spoor

ontdekte men den naam eener vrouw, die eene eervolle uitzondering was in de geblankette wereld, waarin die man verkeerde. Zij was eene vrouw met titel en rang, eene jonge weduwe, eene burggravin, die door velen gehouden werd, van Engelschen oorsprong te zijn. Zij leefde in de Poolsche hoofdstad in zeer geachte kringen, en was dus niet van de soort des barons. Ik herinner mij wel dat de inlichtingen, door eene onvermoeide en ongenadige politie ingewonnen, onder zedelijk opzicht, haar gunstig waren.’

De man uit het oude huis leunt met den elleboog op de tafel, en houdt de hand voor de beide oogen.

‘In welke betrekking, “zoo gaat de spreker voort” stond zij tot dien diep gezonkene? Was zij een hoog geplaatst werktuig in de staatkundige beweging? De verdere nasporingen, die men deed in de richting des barons, deden zulks in de laatste dagen erg vermoeden, zooals ook zekere geruchten deden denken, dat men zich onder het zedelijk opzicht in die vrouw kon vergist hebben. Op zekeren voormiddag werd het raadsel opgelost, en wel ten nadeele van den vreemdeling, die onze aandacht zoo hevig had opgewekt.’

De verteller zwijgt een oogenblik.

‘Hoe was zijn naam ook?....’ hervat de spreker.

‘Baron van Drimmelshoven.’

‘Juist. Op gemelden voormiddag verscheen een der hoofden van de geheime politie in mijn kabinet en berichtte mij dat de man, wiens spoor hij sedert eenigen tijd zoo ieverig deed volgen, zwaar gewond en den doodsnik nabij was. Men had hem omtrent middernacht een der winkels van vermomming en balcostumen zien binnentreden, hem dit huis in het witte baladijnskleed zien verlaten, om in de voorstad naar een der nachtfeesten van het gepeupel te gaan.’

De burggraaf luistert zonder zich te bewegen.

‘s Morgens bij het aanbreken van den dag vond

de politie hem smoordronken, en tot den laatsten penping uitgeschud, gehavend en gekneusd in de straatriool. Men had hem naar zijn hotel gebracht, waar de politie hem in de handen van den kellner overleverde, die in het geheim met haar in betrekking stond. Niemand bij de hand hebbende, ging ik in persoon naar het opgegeven hotel, niet alleen om te onderzoeken wat er gebeurd was, maar ook voor deze of gene bekentenis van den stervende te bekomen. Naar ik vernam had de vreemdeling, nog altijd dronken zijnde, in zijne kamer een wijnflesch gebroken, in een der puntige scherven getrapt, en was - akelig voorwaar! - zonder hulp, zonder bijstand, en altijd in zijn hansworstenpak gekleed, van lieverlede leêg gebleed. Wat een einde voor een edelman!...'

Mijnheer d'Engelgrave doet achter zijne hand eene beweging van afgrijzen.

'Toen ik,' zoo gaat Mijnheer Daliski voort, 'in het hotel kwam, hadden de voorzorgen, door toegesnelde geneesheeren genomen, de levensgeesten eenigszins opgewekt en met gebroken woorden zegde mij de gewonde: dat hij een onwaardige was, dat hij de vrouw - hij gaf de straat op, waar zij verbleef - op eene schandelijke wijze had gelasterd, om haar van haren echtgenoot te verwijderen en verwijderd te houden, en haar in verdenking te brengen, opdat haar woord geen ingang meer vinden zou, als hij, de stervende, eens zou geroepen zijn rekenschap te geven van de verbraste fortuin der kinderen, waarover hij voogd was aangesteld; dat hij nu andermaal, in zijne plannen mislukt zijnde, die vrouw bij de politie had willen beschuldigen en haar afzonderen van de kringen, in welke zij te Warschau leefde - kortom, al die afgebroken woorden zegden mij, dat hij, de onwaardige, de burggravin lafhartig belasterd, hare kinderen bestolen, den echtgenoot, zijn bloedverwant, bedrogen had...'

‘Ik weet het overige....’ zegt de burggraaf plotseling.

‘De priester nam mijne plaats in; ik spoedde mij naar het hotel der burggravin, doch toen zij ter plaatse kwam, had de rampzalige reeds opgehouden te leven.’

‘Genoeg, genoeg!’ hervat de oude edelman, en nu hij de handen van de oogen laat wegvallen, ziet de professor dat een doode niet bleeker zijn kan dan hij, en de oogen rood en vochtig zijn. ‘Ik dank u voor die mededeeling; ik geloof, door u gegeven, dat zij waarachtig is.’

De burggraaf richt zich op; hij is duizelig en moet zich een oogenblik aan de tafel vasthouden, terwijl hij de andere hand op de gesloten oogen legt.

Nu gaat hij naar de deur, opent deze en zegt met diepe ontroering:

‘Mevrouw d'Engelgrave, doe mij de eer aan van binnen te komen.’

De vrouw richt zich op; doch als wil zij de bescherming van haren zoon niet missen, in een oogenblik dat haar lot beslist wordt, klemt zij zich aan dezes arm vast en trekt hem meê.

De burggraaf reikt Mevrouw de hand toe, en zegt met eene trilling in den toon der stem:

‘Ik beken, Mevrouw, dat ik u verkeerd, zeer verkeerd beoordeeld heb. Ik trek het onteerende woord in, dat u vroeger, straks drie-en-twintig jaren geleden, zoo ten rechte heeft gekrenkt!’

Tranen overwolken Mevrouw's oogen.

‘Van het oogenblik, Mijnheer,’ antwoordt ze bevend, ‘dat gij mij niet schuldig erkent, buig ik ook voor u de knieën, en vraag u vergiffenis voor al het verdriet, voor al het lijden, dat ik u heb aangedaan.’

Mevrouw is inderdaad op de knieën gezakt.

De burggraaf doet haar opstaan, trekt haar bevend tot zich en kust haar op het voorhoofd; doch hij is

diep ontsteld en de tranen gudsen hem nu ook overvloedig uit de oogen.

‘Kinderen, mijne kinderen,’ snikt hij en sluit in elken arm een der zijnen, en de tranen perelen op het voorhoofd der non. ‘Ik heb schuld, ik en niet uwe moeder! Ik was, door den haat verblind, een slecht vader; ik dacht niettemin dat ik in alles een strenge, maar rechtvaardige rechter was. Vergeeft mij!... Zij, uwe moeder, heeft begrepen wat ze aan haren naam, aan haren rang verschuldigd was; zij heeft u gemaakt wat gij zijt: twee kinderen die het hart op de rechte plaats dragen!’

Groter lof kon gewis de vader over zijne miskende echtgenoot niet uitspreken.

‘Waar is Adriana, waar is Claudine?’ zegt de burggraaf. ‘Ook die kinderen wil ik zien.’

Daliski is heengegaan om aan Adriana de goede tijding der verzoening te brengen.

‘En nu,’ zegt de burggraaf, zich tot Mevrouw wendende, ‘nu laat ik aan uw oordeel over of wij de familie d'Engelgrave nog van die der Daliski's kunnen scheiden - zij, aan wie wij onze verzoening te danken hebben. Uw zoon, Mevrouw, bemint de dochter van den banneling; gij hebt vermeend haar niet als uwe dochter te kunnen aanvaarden. Ik begrijp uwe handelwijze: ook hier hebt gij uwen adellijken rang willen handhaven.’

‘Zoo was het!’ zegt Mevrouw. ‘Zoo lang de vader niet in deze familie was teruggekeerd, was ik de rechtmatige beschermster van uwen naam. Ik kon, met het oog op het verledene, in eene dergelijke betrekking niet toestemmen, om wellicht, wie weet! dat kind aan dezelfde worstelingen bloot te stellen, welke ons leven hebben verbitterd.’

Sybrand meent de uitspraak van het vonnis te zullen vernemen; doch de vader zegt:

‘Ik denk dat wij in dit geval de woorden des professors dienen in acht te nemen, en dit vraagpunt voor het oogenblik laten rusten.’

Claudine stormt, met de pop in den arm, binnen. Helaas, de pop heeft in een val het hoofd gebroken, en eene grootere ramp kon voorzeker aan het kind niet ten deel vallen.

De burggraaf d'Engelgrave omhelst het kind; Mevrouw, zuster en broeder troosten de kleine met de beloften, dat zij de schoonste pop zal hebben die er te vinden is, ter verwisseling van de oude, die meer dan voldoende hare rol heeft gespeeld.

‘Doch deze,’ zegt de burggraaf, ‘wil ik als eene relikwie bewaren, tot aandenken van de plaats, die zij in mijne levensgeschiedenis heeft ingenomen..... En Adriana?’

‘Zij is schuchter om te komen,’ antwoordt de professor.

‘Dan’ laat de edelman er op volgen, ‘dan zal ik tot haar gaan.’

En nu de zon in het westen, als een gloeiend roode bol boven de grenzeloze zee hangt, en haar laatste glans het licht bewogen water met al de in elkander smeltende kleuren en tonen verft; nu het strand allengs leêg wordt en de visschers pinken - in de verte zwarte klompkens met een rietje tot mast - uitzeilen; nu de schemering en de droomende rust, welke laatste niet gestoord wordt door het gedruisch der zee, over de duinen dalen - gaan Adriana en Sybrand mijmerend langs den voet der blanke duinen.

Beider hart is met droevige denkbeelden vervuld, en die denkbeelden wentelen, rollen, keeren en gaan, evenals de golven der zee; doch boven dien oceaen van gedachten dobbert toch altijd de hoop, gelijk de pink ginds op het watervlak, gelijk de laatste meeuw,

die in breede kringen over de zee scheert, gelijk de avondsterre, die ginds reeds aan den hemel flikkert.

Hopen, hopen, altijd hopen!...

XV.

Het verlaten huis.

In eene der oude straten van Brussel, die nog niet onder het breekijzer gevallen zijn, staat een groot en van bouw zeer zwaar huis, met vijf vensters en eene breede poort beneden en zes vensters boven; met hooge muren en een hoog schaliëndak: een huis, zonder iets opmerkenswaardig in den bouwtrant.

Onder en boven zijn de vensters sedert jaren door blinden gesloten, en geen ander daglicht is in de vertrekken gedrongen, dan dat door het ovaal lichtgat, in het oppergedeelte der blinden, valt.

De muren zijn vuil geelachtig, met zwarte strepen beschreven, ten gevolge van den regen, den hagel en de sneeuwjacht; het bezetsel van den voorgevel is op meer dan eene plaats afgebolsterd; de muur beneden is bemorst met slijk, beschreven met houtskool en krijt.

Wat de kleur betreft, die de deur en de vensterblindes vroeger hadden, deze is moeilijk te onderscheiden: zij blijkt wit te zijn geweest, doch de slagregen en de felle zonneschijn hebben, op meer dan één punt, de laatste schilfers weggenomen en het naakte hout vertoont zich op die plaatsen niet zelden in staat van verrotting.

De deur zelve moet, te oordeelen naar hetgeen men er op ziet, tot een aantal doeleinden dienen; tot schrijfbord voor de straatjeugd, tot mikpunt voor de gewor-

pen steenen en de ijskogels, tot orkest, als men wil hooren wat wonderlijken galm een ferme bons in het verlaten huis heeft.

Op het schaliëndak staat een gebroken windwijzer, en meer dan eene schalie hangt los en kleppert met den wind, terwijl de goot menige verstopping hebben moet, want bij regenachtig weêr valt er soms een waterval op het gaanpad.

Dat huis staat dààr als te slapen, zoolang de meeste menschen, die de straat bewonen, geheugen hebben; slechts weinigen weten nog dat het bewoond werd.

Geen wonder! de huurders wonen zelden drie-en twintig jaren in hetzelfde huis; de ouden van dagen zijn reeds lang vergeten en de jongeren zijn uitgevlogen.

Men weet dat het groote huis de eigendom is van eene groote familie, die lang in den vreemde woonde; de meeste spraken van zware misdaden, die daar vóór langen tijd gepleegd werden, en de kinderen en oude vrouwen beweerden dat het in dat huis, op bepaalde oogenblikken, duchtig spookte.

Het verwekt dus ook eene groote verwondering dat op zekeren September voormiddag een oud heer, zeer zindelijk gekleed en met een klein leêren zaksken aan de hand, een oogenblik voor het huis stil staat en den bemorsten en afgebolsterden gevel van het slapenden huis in oogenschouw neemt.

Dan stapt hij op de deur aan, steekt een grooten sleutel in het slot, wringt met al zijne kracht twee of drie maal en doet, niet zonder moeite, het nachtslot springen.

De poort draait zeer moeilijk, krassend en sjierpend op de blijkbaar verroeste hengsels, en, nadat de grijze heer is binnengetreden, valt de zware deur weêr toe.

De kinderen die op straat spelen, staken hun spel

en gapen den vreemdeling achterna, maar gapen nog meer verwonderd naar het huis, dat een levend wezen in zich bevat - een levend wezen tusschen de spookwereld, die zij in hunnen geest hebben opgebouwd.

Slechts van lieverlede scheppen zij moed, naderen het huis, leggen het oog voor het donkere sleutelgat, luisteren aan een der blinden, en nu zij niets hooren, worden zij stout, bonzen op de deur en loopen na den gegeven slag snel weg.

Het heeft niet alleen de straatjongens vreemd doen opzien dat een levend wezen, een wezen in vleesch en bloed, het huis is binnengegaan en daar zoo lang blijft; maar ook een aantal andere bewoners der straat stellen een levendig belang in die bijzonderheid.

‘Wie mag die bezoeker zijn?’ vraagt men rechts en links. ‘De eigenaar?’ - ‘Nee, die moet reeds lang dood zijn’ - ‘Een nieuwe koper dan?’ - ‘Wat zou men met dat oude kraam aanvangen?’ - ‘Een erfgenaam?’ - ‘Wie weet!’ - ‘Een van de justitie misschien, die opzoeking doet naar de misdaden, aldaar gepleegd?’ - ‘t Kan wel zijn.’

Immers nog niet lang geleden is de politie langs eene achterstraat in het huis gegaan; doch daar heeft geen haan naar gekraaid.

De lezer zal begrepen hebben, dat de bezoeker niemand anders is dan de burggraaf, die, na schier een vierde eeuw afwezigheid, voor het eerste maal weêr het huis bezoekt waar zijne ouders gewoond hebben, en waar hij zelf zijne kinder-, zijne jongelings-, een deel zijner mannelijke jaren heeft doorgebracht.

Hij wil het huis terugzien, terwijl zijne familie voor eenigen tijd naar Parijs is teruggekeerd, en dat weêrzien maakt op zijn gemoed een dieperen indruk dan hij zelf heeft durven verwachten. Het is of de herinneringen zijner jeugd eensklaps terugkeeren, en hem verwijten dat hij zooveel jaren in een liefdeloos leven

heeft laten voorbij snellen; 't is of dat oude huis, als een verlaten en miskende vriend, hem zijn moedwillig vergeten verwijt; doch 't is een verwijt waar de liefde van voorheen nog altijd doorheen tintelt en die zijn hart kloppen, zijn oog weenen doet.

Hoe heeft hij zijn vaderhuis toch zoo lang kunnen vergeten!

Neen, vergeten deed hij het niet; maar hij huiverde dat huis weêr te zien, zooals men huiveren moet de plaats andermaal te betreden, die door eene misdaad ontheiligd werd, of waar de teêrste snaren van onze ziel getrild hebben en gebroken werden.

De oude man staat in den breeden gang, die vroeger voor het in- en uitgaan der rijtuigen bestemd was. Het is of hij zijnen vader voor zich ziet, die hem, kind met grijze haren, zijn vergeten verwijt, en als de teruggekeerde verloren zoon, buigt hij het hoofd, bedekt de oogen en snikt: 'Ik heb mij door den nijd, den haat en de gramschap laten verblinden; ik keer terug, hoe laat ook, met het wee en het, berouw in de ziel!'

Zóó staat hij een oogenblik, schudt dan de sombere denkbeelden van zich af en treedt verder.

Welk verval.

Er heerscht eene flauwe schemering in de benedenhuizing, want de vensters langs de achterzijde zijn met luiken gesloten, en die welke hiervan vrij zijn, hebben ruiten zoo zwaar met stof, vuiligheid en spinneweb beladen, dat zij aan groenachtig mat glas gelijken.

Gelukkig is hier en daar eene ruit gebroken, of door het rotten van het hout uit het gelid zakt, zoodat door die openingen de vrije lucht binnen stroomt - zoo niet zou men in dien ziltigen, verduften en met schimmelreuk bezwangerden luchtkring versmacht zijn.

Spinnen in alle hoeken en op de muren; langs den voet van den killigen, met glimmende ziltstrepen over-

dekten wand, kruipt de vetachtige slak, loopt de zwarte schaliebijter en ander ongediert.

In de eetkamer, weleer met fijnen smaak bemeubeld, valt door het lichtgat der blinden een straal der zon, in welken het stof, door den voetstap opgejaagd, als goudpoeier danst. Aan de vensters hangt de beschimmelde en verdufte lap van eene gordijn; op den grond ligt een door de ratten afgeknaagt tapijt; op de schouwplaat staat een spiegel, die het kwik grootendeels verloren heeft en de voorwerpen, die in zijn bereik vallen, spookachtig weêrgeeft; eenige schilderijen hangen nog aan den muur, doch de doeken zijn aan de kanten doorgesleten, en reeds omgekronkeld neêrgezakt.

De eikenhouten tafel, de eikenhouten dressoirs schijnen alleen ongeschonden te zijn.

Nu de burggraaf op den dorpel der kamer verschijnt, vlucht eene groote rat, die in het tapijt nestelt, voor zijne voeten weg en verdwijnt onder een der meubels en misschien wel in den vloer.

Aan den muur hangt het zwart en vuil geworden portret van een jongeling, in den bloei des levens; het is het zijne. Door de korst van stof heen ziet men nog de heldere oogen, de zwarte lokken. Toen dit portret gemaald werd, was Henri d'Engelgrave twintig jaar oud, vol levensbloei, vol levenslust, omringd door zijn familie, bemind door zijne moeder!

De grijsaard wendt het hoofd om, want die herinnering doet hem zeer; doch bij het omwenden valt zijn oog op den bewaasden spiegel, en deze geeft hem zijne figuur terug, zooals zij nu is: oud, grijs, versleten, het graf nabij, en nooit heeft hij zoo diep gevoeld, hoe moedwillig hij een schoon deel van het korte leven in haat en nijd verbrast heeft.

De burggraaf staat stil; zijn oog is door tranen

overwolkt. Och, kon hij eens op nieuw beginnen! Doch die klacht, door zoovelen uitgestooten, is nutteloos: men begint niet meer opnieuw! Eens - en niet meer!

Langzaam heeft hij de kamer verlaten; beurtelings haalt Mijnheer d'Engelgrave nu dezen, dan genen sleutel te voorschijn, opent nu deze dan gene deur, en elke beweging die hij maakt, galmt wonderlijk, akelig, spookachtig mag men zeggen, door den breeden gang, door de holle kamers, door de kelders. Aan de deur der bibliotheek staat hij een oogenblik stil; hij meent een voetstap te hooren - neen, 't is geen voetstap, 't is een enkele slag, een trap. Dan weêr klinkt het gedruisch verder af, aan de andere zijde van het huis, en 't komt hem soms voor, dat iemand met een sleepkleed over den marmeren vloer van den gang gaat. Zouden zij, die sedert lang ten grave zijn gegaan, in zijne afwezigheid, het huis bewoond en de eer ervan hebben opgehouden?

Inbeelding! Nu is dit gedruisch veroorzaakt door het vallen van een stuk hout, dat afgerot en nog met een enkelen vezel vast, eindelijk lost door het gedreun van den slag eener deur; dan is 't een lap kalk die neêrploft; 't is een legioen ratten dat de vlucht neemt; 't zijn vleermuizen, die, in hare rust gestoord, zich sjierpend vaster in den hoek van de zoldering klampen.

De burggraaf heeft een oogenblik met ingehouden adem geluisterd; zijn hart klopt en zijne haren kriemelen te berge.

Nu herwint hij al zijne tegenwoordigheid van geest; de deur der bibliotheek krast op hare hengsels en wordt geopend. Hier is de lucht meer bedorven dan elders. De boeken staan nog langs den muur, doch zonder lucht, zonder licht, zonder warmte wasemen zij een sterken schimmelreuk uit, en zullen blijkbaar aan verstikking ten prooi zijn.

Mijnheer d'Engelgrave staat op den dorpel stil en staart in die fantastisch verlichte kamer, waar hij vroeger zooveel rustige uren, in eenzaamheid, heeft doorgebracht; de zonnestraal, die door de twee gaten in de hooge blinden valt, geeft geen voldoende licht en de burggraaf neemt eene waskaars uit het leëren zakje met sleutels, en doet een lucifer ontbranden.

Nu is de kamer verlicht. De groene gordijnen voor de bibliotheek zijn nog opgetrost, doch met stof beladen en op meer dan een punt van de groote houten ringen gezakt. In het midden der kamer bevindt zich nog de tafel, doch zonder kleed. De inktkoker is uitgedroogd, de stalen pen is als weggeroest. Aan weêrskanten der tafel staat een stoel.

Dàar, op dien stoel, zat in den heilloozen nacht de neef, dien hij - den schurk! - tot voogd over zijne kinderen aanstelde. Met die pen heeft hij de volmacht geteekend. Nog dunkt het hem den falsaris te zien zitten; nog meent hij hem, onder veel weêrhoudingen, zijne vrouw te hooren beschuldigen en zijn gedrag goedkeuren - en dat onrecht gebeurde in 't bijwezen van de portretten zijner voorzaten, en die waren niet van den muur gesprongen om den Judas bloedig in 't aangezicht te slaan!

Doch dat alles is voorbij: drie-en-twintig jaren zijn over dien rampzaligen nacht heengegaan; de hand van den voogd is verdord en God zij hem genadig! Hij, de burggraaf, is nog in leven; hij zal dus al het gepleegde onrecht zooveel mogelijk kunnen herstellen, en hier, in deze kamer zelve, hoopt hij aan de miskende vrouw nog blijken van vriendschap en dankbaarheid te mogen geven.

Mijnheer d'Engelgrave sluit de deur der bibliotheek: hij wil dus door niemand in dit vertrek overrompeld worden. Na de vensters onderzocht te hebben, die blijkbaar gesloten zijn gebleven, gaat hij in

den hoek der kamer, wier wand aan die zijde, door een hoog beschot in eikenhout, waaraan gebeeldhouwde lessenaars zijn vastgemaakt, bedekt is.

Op zijne knieën gezeten, en altijd met de waskaars lichtende, schuift hij het knopke eener gebeeldhouwde bloem weg, en een sleutelgat wordt zichtbaar. Bij den eersten greep heeft hij den passenden sleutel gevonden, en na met moeite het slot te hebben doen springen, schuift hij een der paneelen in het andere.

Nu opent hij eene deur en staat voor een steenen trap, die naar beneden leidt; eene koude grafachtige tocht stijgt uit de diepte op, en dreigt de kaarsvlam uit te blazen, doch de oude man beschermt ze met de opengespreide hand.

Kalm, alsof hij alles kent wat hij bij iederen stap zal ontmoeten, daalt de edelman den wenteltrap af. Op de tiende trede gekomen - hij denkt ze nauwkeurig geteld te hebben - staat hij stil en tast met de hand aan den wand, zonder blijkbaar iets te ontdekken.

Zou hij zich vergist hebben? Andermaal gaat hij naar boven en begint nogmaals, al tellende de afdaling. 't Moet dààr zijn. Eindelijk vindt hij, ter hoogte van de knieën, een verborgen sleutelgat, doch slot en sleutel zijn verroest en welke pogingen de man ook aanwendt, de veêr wijkt niet. Alle inspanning schijnt te vergeefs. Het zweet perelt den burggraaf in dikke droppels op het voorhoofd, en het prangen van den grooten sleutel laat roode linken in zijne handen achter.

'Neen,' mort de edelman, 'Dobs heeft, zoo min als de voogd, in zijne nachtwandelingen den schat ontdekt. Dit slot is in lange jaren niet geopend.'

Nog doet hij eene geweldige poging; het slot wijkt en eene kleine, zware, ijzeren deur draait buitenwaarts. In eene soort van oven ligt werkelijk het goud-en zilverwerk der Engelgrave's opgestapeld, zooals Mevrouw gezegd heeft: - ook dàt is dus waarheid.

Mijnheer d'Engelgrave sluit onmiddelijk de ijzeren deur en voor den oningewijde is deze weêr onzichtbaar.

Beneden in de ziltige kelders is alles rustig; niemand heeft den bezoeker bespied, en het licht uitblazende, klimt hij weêr naar boven, sluit de deur, brengt het beschot op zijne plaats en het geoefendste oog zal niets buitengewoons in de bibliotheek ontdekken.

Den breeden trap opgaande, bezoekt de burggraaf beurtelings de kamers der verdieping; alleen de kamer zijner vrouw opent hij niet; hij gaat ze voorbij alsof hij daar nog oogslagen vreest te ontmoeten, voor welke hij zou moeten blozen. De laatste nacht van het scheiden staat hem inderdaad zoo levendig voor den geest, alsof hij pas eenige uren voorbij was.

Tikt daar de horlogie in den bovengang niet? Verwonderlijk. Hoe zou deze, in die akelige eenzaamheid, in beweging gebleven zijn? Neen, zie, zij staat onbewegelijk. De wijzer teekent middernacht - juist het oogenblik dat hij, de ongelukkige, het besluit nam om 's morgens het huis, en - zinneloze gedachte! - alles, zelfs wat hem het liefste in het leven zijn moest, zijne kinderen, te verlaten.

Maar dat afgemeten tikken? 't Is een drup die van de zoldering valt, en aantoont dat de regen eenen weg door het oude dak gevonden heeft. Ja, 't is zoo. En toch heeft die tik, en die doodsche, met spinneweb overdekte wijzer, diepen indruk op den ouden man gemaakt.

Deze gaat dan ook naar beneden en werpt geen oogslag op de witte marmerbeelden in de trapzaal, die allen, als hebben zij koude of als droegen zij rouw, zwart-grauwe stofmantels aan hebben; ook ziet hij slechts even door een gebroken venster - zou dat de weg zijn langs welken Dobs binnenkwam? - op de binnenplaats en in den hof, die beiden een echte wildernis zijn geworden.

De steenen der binnenplaats liggen letterlijk in groene graskransen; het hekken dat het plein van den hof scheidde, is voor lang onder den windslag gevallen, en het gras en onkruid hebben het ijzer onder bladeren en ranken verborgen.

In den hof is het houtgewas wild dooreen gegroeid; de oude boomen steken hunne dorre takken, als uitgerekte en smeekende armen, naar boven en aan den voet der stammen zijn nieuwe scheuten ontstaan, die in het twintigtal jaren, op hunne beurt dikke stammen geworden zijn, evenals het plantsoen, met rijk verscheiden bladvorm en kleur.

De rozen hebben zich door het hout eenen weg gebaad, en tot in de boomtakken prijken schrale en bleeke bloemen op het gelende groen van den plataan, eleanthus en acacia.

De ratten, die uit het huis en de naburige woningen komen, hebben op die binnenplaatsen eene veilige wandelplaats gevonden; de mol wroet er ongestoord, en boven in de takken der boomen hangen musschennesten van hooi en sprokkelingen, nesten van merels, die daar jaar in jaar uit eene rustige broeiplaats vinden, en er vroolijk tusschen de rookende schoorsteenen der buurt zingen.

De burggraaf is droefgeestig gestemd: die puinen van zijn vaderhuis, door hem zoo moedwillig en loszinnig in den bloei zijns levens gemaakt, spreken niet van liefde, zonder welke het leven eene hel is: zij spreken hem enkel van haat. Hij trekt dan ook de poort met een ongeduldigen ruk toe, en vergeet schier het nachtslot te doen afspringen. Hij ziet niet dat iedereen in de straat hem nieuwsgierig nagaapt, als ware hij een der geesten die, volgens de denkwijze der schooljeugd, zoo langen tijd in het verlaten huis verbleven.

De gissingen over het onverwachte bezoek houden

slechts op, nu de bouwmeester met een legioen werklieden verschijnt - allen beladen met gereedschappen; nu karren met bouwmetaal verschijnen; nu deur en venster somtijds worden opengeworpen, en men den timmerman, den metser, den loodgieter en schaliedekker, onder het hameren en kloppen, hun vroolijk liedekke hoort aanheffen.

Overal in huis wordt gewerkt, zelfs in den hof wordt gekapt en gegraven; het huis is, kortom, een bewoonde biekorf geworden, zoo werkzaam gaat het er toe, en de kinderen van zes straten in den omtrek staan, van den vroegen morgen tot den laten avond, door de ruiten van het spookhuis te loeren, of wagen zich soms tot binnen de poort, om toch te kunnen zeggen: 'ik ben er in geweest.'

Allengs vermindert de nieuwsgierigheid, nu men weet dat weldra eene familie in vleesch en bloed, het hotel zal komen bewonen.

De man van het oude huis is in Antwerpen teruggekeerd en leeft daar even afgezonderd als vroeger. Hij komt zelfs weinig bij zijn buurman en deze, met zijn scherp oog, gist de reden van die verwijdering wel. Door den drang van gansch bijzondere omstandigheden uit zijne eenzaamheid geworpen, valt hij in deze van lieverlede terug, nu hij ook in zijn ouden leefkring is weêrgekeerd.

In het nieuwe leven, dat zich eenige maanden geleden heeft opgedaan, bewoog zich een wezen dat door zijne denkbeelden en woorden een onmetelijken invloed op den vader uitoefende - zijne dochter. Zuster Theodora. Ingrijpend was de invloed van Adriana op hem geweest, doch deze laatste was niet gewapend met dat kristen kenmerk, noch met dat opofferend verleden.

Nu echter is de Zuster heengegaan en naar haar klooster teruggekeerd, aangezien alle ongesteldheid haar

verlaten heeft; nu is de oude man ook weêr in zijne sombere stemming hervallen. Hij denkt soms dat het verblijf aan zee een droom is geweest, en dat hij eindelijk ontwaakt is. 't Was begoocheling toen hij waande met het mensdome verzoend te zijn. Helaas! In de weinige betrekking die hij andermaal met de menschen heeft gehad, werd zijn gemoed reeds diep gekwetst. Neen, de menschen waren en zijn nog slecht, boos, ongenadig voor hem!

Wat zijne familie aangaat, wie weet of gansch die verzoening niet een fijn gesponnen list is geweest! Waarom niet? Wat bewijzen heeft hij, dat zijne vrouw zoo onschuldig is? En is zij altijd niet eene doorzichtige, slimme en in alles diplomatische vrouw geweest? Hoe wonderlijk is ook die tusschenkomst van dien Pool!

De booze, die jaren lang zijn trouwe gezelschap is geweest, en hem den menschenhaat heeft ingeblazen, verlaat hem niet meer, al worstelt de oude man nu en dan moedig tegen hem.

Het bezoek in het verlaten huis heeft vooral den burggraaf in eene sombere stemming geworpen. Wat zal het gevolg van het nieuwe leven zijn, dat uit de herbouwing van het huis voor hem zal voortspruiten? Nieuwe kennismakingen, die hem zullen bedriegen zooals anderen hem bedrogen hebben; opgraving van het verledene, heraanknooping van gebroken draden - dus ook weêr terugkeer tot al wat vroeger de bitterheid zijns levens was. Nu is hij gerust en veilig, en hij ijlt moedwillig andermaal naar het slangennest der wereld!

Dikwijls is hij op het punt geweest alle werkzaamheden te doen staken, en niets meer aan zijn leven te veranderen, doch hij kan de wezens niet van zich stooten, die in de laatste weken op zijn levenspad verschenen zijn: Sybrand, Theodora, Adriana.

Maar wat zal mij beletten, zoo denkt hij worstelens moê, tot mijne eenzaamheid terug te keeren, als ik eens in mijne familie alle moeilijkheden zal vereffend hebben? Juist zoo. Ik keer hier of op een ander terug, en laat mijne kinderen het stamhuis betrekken!

Aan deze uitvlucht is het te danken dat hij de herstellingswerken in het oude hotel laat voortgaan; doch hij wil er niets van zien, niets van hooren, niets van weten, omdat hij de wereld niet over den dorpel zijner deur wil laten komen.

‘Gij besteedt uwe engelachtige zorgen aan vele onbekende zieken,’ zoo schrijft de professor aan Zuster Theodora, ‘doch er is een zieke, die u nauw aan het hart ligt en die slechts door uwe zorgen kan genezen worden van de zwaarmoedigheid, van den twijfel die hem beheerschen.’

Die oproep is niet te vergeefs geweest. 't Is den 24 December, de dag vóór Kersmis. Het wintert scherp. De sneeuw ligt op torentop, geveltrap en plein, en in de eenzame straat, waar het oude huis staat, schijnt het kouder dan elders te zijn,

Omtrent den middag heeft een huurrijtuig voor dit huis stil gehouden en nu, na lang en hard kloppen, de deur geopend wordt, zonder dat men iemand gezien heeft, is eene vrouw, in een lakenen kapmantel gehuld, uitgestapt en binnengetreden.

Zuster Theodora staat andermaal voor haren vader, en het is of die zoete, engelachtige verschijning allen wrok in zijn gemoed smoort, allen haat uitdooft, allen afkeer verwijdert, alle vermaledijding op de lippen des ouden mans versterven doet - kortom, 't is of met haar de kristen geest weêr bij hem binnen komt. Hij omhelst zijne dochter, hij houdt haar aan zijn hart geklemd en weent van vreugde nu hij haar weêrziet.

‘Och’ zegt hij, ‘t is goed dat gij komt: er drijven weêr zooveel stormen, zooveel zwarte wolken door uws vaders hoofd.’

De Zuster strijkt met hare blanke en teëre hand over het voorhoofd des vaders en glimlacht zacht.

‘Ik kom u vragen om met mij naar Brussel te gaan en ons stamhuis weêr te zien?’ zegt de Zuster.

‘Nu reeds?’ merkt de oude man op.

‘Ja, nu reeds. 't Is morgen het feest van verbroedering en liefde, het feest der geboorte. Op dien dag legt men allen wrok af en gaat men tot eene algeheele verzoening over.’

‘Dat is een goed denkbeeld, kind. Toen ik nog klein was, vierden wij altijd het Kerstfeest in onze familie.’

‘Het is nooit te laat herop te vatten wat wezenlijk goed is, vader.’

‘Dat is waar’ en de oude man mijmert.

‘Ik had,’ hervat de Zuster, ‘nog anderen willen vragen om met ons te gaan: doch wij kennen hier niemand meer.’

‘Niemand, tenzij Daliski.’

‘Indien gij u daarenboven plotseling voor de groote wereld aanbod, zou uw onverwacht verschijnen daar al te veel opschudding verwekken.’

‘Neen, neen.... geen vreemde oogen! Ik zou immers datgene zien wakker worden, wat ik het liefst zie verborgen blijven: en, wie weet, de oorlog van voorheen zou wellicht opnieuw ontbranden!’

‘Gij hebt gelijk.’

‘Onze familie herneemt andermaal, en als het dan moet zijn, stil hare plaats in de samenleving, niet waar? Wij gaan tot niemand en wil iemand met een goed hart tot ons komen, hij zal ons welkom zijn - niet zoo?’

De oude man denkt blijkbaar niet meer aan den terugkeer tot het afzonderlijke leven. Als hij de laatstgemelde woorden uitspreekt, slaat hij het oog, met eene onrustige uitdrukking, tot zijne dochter op en deze zegt gerustellend:

‘Zoo zal het zijn, vader. Doch uwe familie?’

‘Mijne familie is grootendeels uitgestorven; de ouden, die mij veel bitters gaven, zijn niet meer in leven; de jongen zullen er misschien zeer weinig aan houden om met hunnen exentrieken neef kennis te maken.’

‘Wie weet!’

‘Ik reken hen onder die welke, als zijnde de jongsten, tot mij moeten of onder die welke mogen komen. Kennissen of vrienden heb ik niet meer in de wereld. Ik sta zelfs met niemand in zoo nauwe betrekking, dat ik hem tot die eerste vereeniging zou kunnen uitnoodigen, tenzij, ik herhaal het, Daliski. Ge kent misschien Dobs nog?’ voegt de grijsaard er glimlachend bij; ‘ik had hem misschien uit wraak genoodigd; maar Dobs heeft het goed gevonden de eeuwigheid in te gaan, en toen zich dezer dagen zijne vrouw met een legioen straatbengels aanbod, heb ik haar met eene aalmoes weggezonden. Er was geen enkele Dobs onder hen. Wie zou ik anders noodigen? Mijne onzichtbare meid?... Zij is een spook, en wie kan met spoken aan tafel zitten!’

Er is iets opgeruimds in den toon zijner woorden. Vader voegt er bij, dat hij met de Zuster wel wil meêgaan. De rekeningen worden vereffend; de burggraaf neemt wat hij wil behouden; hij sluit alles in het koffer en plakt er een adres op. Wat achterblijft, laat hij aan de onzichtbare meid over. Hij hangt zijnen mantel om en volgt de Zuster, die hem uit zijn graf tot het leven, tot het gelooven, hopen en beminnen terugleidt.

Men begeeft zich naar het station. De locomotief snijdt weldra pijlsnel door de besneeuwde vlakke, en houdt eindelijk in de woelige hoofdstad stil.

‘Waar gaan wij heen, Theodora?’ zegt de oude man, die zich als een kind laat geleiden, en terwijl het rijtuig door de straten rent.

‘Wij gaan ons bereiden, niet waar? om waardig het Kerstfeest te vieren.’

‘t Is mij wel,’ zegt de vader. Hij is kalm, rustig, gelaten, vertrouwend, zooals hij in vele jaren niet geweest is.

Voor de deur van een nederig gebouw, in eene afgelegen straat, houdt het rijtuig stil. De koetsier stapt af en belt, en na eene poos wachtens opent een geestelijke broeder de kleine poort.

‘Waar ben ik hier?’ vraagt de burggraaf.

‘In het klooster der Redemptoristen.’

‘Ik begrijp u, kind. Hier vieren wij den Kerstnacht, niet waar?’

‘Ja, laat het zóó zijn.’

‘Wanneer zie ik u weêr?’

‘Dezen nacht in de kerk.’

De menschenhater treedt het klooster, het huis des vredes, binnen. Men is van zijne komst verwittigd; zijne kamer is gereed en de kapel dichtbij. De strijd, de worsteling is voorbij. Zijne ziel verkeert in zaligen vrede, nu hij uit de kapel in zijne kamer terugkeert: hij heeft alles vergeven, hij wil alles vergeten!

's Nachts klept de kloosterklok; de horlogie, op de nachttafel gelegd, wijst half vier. De burggraaf staat op, kleedt zich en in afwachting dat men hem komt afhalen, staat hij voor het venster en ziet den helderblauwen hemel met sterren bezaaid. Daarheen wil hij voortaan de oogen richten, niet meer naar beneden. Hier is niets dan het sombere, zwaarmoedige graf - ginds is het licht, leven en liefde!

Een broeder treedt binnen en verzoekt Mijnheer d'Engelgrave hem naar de kapel te volgen. Daar, ter zijde van het altaar, staan zeven stoelen: slechts één is nog ledig. De burggraaf neemt er plaats: links van hem zit zijne vrouw, rechts zijne dochter; daar zijn zoon, ginds Adriana, verder Daliski en Claudine -

alleen de pop is afwezig. Allen zijn gekomen en hij is er tevreden om; hij knikt hun allen toe; hij drukt zijne vrouw de hand en fluistert:

‘Alles is vergeten, alles is vergeven!’

Het ‘vrede aan de menschen, die van goeden wille zijn’ wordt in hem, in alles bewaarheid. Hadden zij, de twee dolenden, vroeger naar de inspraak der woorden geluisterd: ‘vergeef ons onze schulden, gelijk wij vergeven onzen schuldenaren,’ het leven ware niet zoo bitter voor hen geweest!

In die kapel, glinsterend van goudbloemen, beelden en licht, door de nevelen des wierooks omsluierd, naderen allen tot de H. Tafel. Dezen bidden voor genen, en het *pax vobis* omvat allen in denzelfden band van vrede en liefde.

Bij het verlaten der kapel biedt de burggraaf zijner vrouw den arm. Buiten op straat wachten de rijtuigen. Als hij is ingestegen en, naast zijne echtgenootte gezeten, door de straten rijdt, denkt hij aan zijnen trouwdag: 't is of hij vandaag een nieuw leven begint.

Men houdt voor het hotel stil. Verwonderlijk, er schijnt licht door de reten der vensters, en op het gedommel der rijtuigen, wordt de poort geopend, juist gelijk in vroeger dagen; want zóó, de burggraaf herinnert het zich levendig, zoo kwam hij dikwijls als kind uit de middernachtmis, Gansch het huis is binnen verlicht. De lakeien staan weêr voor hem, blootshoofds, in blauw kleed met zilveren galon. De tapijten leiden van de poort naar binnen, naar de eetzaal.

Is het een droom? Mijnheer d'Engelgrave denkt het inderdaad; - in de eetzaal prijken weêr de antieke buffetten, met glinsterend zilver, waarop het oude wapen der Engelgrave's, met glimmend en tintelend kristal overladen. Boven de opgedischte tafel brandt weêr de schitterende lichtkroon; rond de tafel staan andermaal de antieke stoelen met leêren leuning en verguld

wapen; - de familie herneemt haren rang, hare plaats in de wereld en onder de bescherming der Zuster, die in haar eenvoudig zwart kleet een scherp contrast maakt met al die pracht, schrikt deze terugkeer den burggraaf niet meer af.

Toch blijft hij altijd ingetogen, weêrhouden, men zou zeggen ietwat verlegen. Hij heeft allen omhelsd, maar niets, geen enkel woord gezegd - doch Claudine heeft hij nog op zijne knieën als Mevrouw d'Engelgrave, met Adriana aan de hand, hem nadert en zegt:

‘Henri, ik zal gelukkig zijn, indien gij mij Adriana Tarnowska-Daliski tot dochter geven wilt!’

Mei 1880.